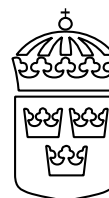

Regeringens skrivelse 2016/17:102

Utvecklingen inom den kommunala sektorn

Skr.
2016/17:102

Regeringen överlämnar denna skrivelse till riksdagen.

Stockholm den 4 maj 2017

Stefan Löfven

Ardalan Shekarabi
(Finansdepartementet)

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en översiktlig redovisning av utvecklingen av ekonomin i kommunerna och landstingen de senaste åren. Vidare beskrivs utvecklingen av de statliga bidragen till kommunsektorn. En översiktig redovisning görs även av den demografiska utvecklingen 2000–2016 i riket, landstingen och kommunerna.

Redovisning av den kommunala ekonomin omfattar i huvudsak resultatutvecklingen för kommunerna och landstingen. Vidare redovisas kommunernas och landstingens tillgångar och skulder samt hur dessa utvecklats över tid.

I redovisningen av de statliga bidragen beskrivs omfattningen och utvecklingen av dessa samt villkoren och, i den mån sådana uppgifter finns, resultaten för de riktade statsbidragen till kommunerna och landstingen 2016. Vidare lämnas en fördjupad redovisning av de riktade bidragen inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och skolväsendet.

Innehållsförteckning

1	Redovisning av utvecklingen inom den kommunala sektorn.....	6
2	Den kommunala sektorn	7
2.1	Grundläggande ramverk	7
2.2	Kommunernas och landstingens uppgifter	8
3	Den demografiska utvecklingen.....	9
3.1	Befolkningsutvecklingen i riket	9
3.1.1	Utveckling i olika åldersgrupper	10
3.2	Befolkningsutvecklingen i landstingen	11
3.2.1	Åldersstrukturen i landstingen.....	13
3.3	Befolkningsutveckling i kommunerna	14
3.3.1	Orsaker till befolkningsutvecklingen.....	17
3.3.2	Utveckling av åldersstruktur i kommunerna	21
3.3.3	Allt fler bor i tätorter	22
4	Kommunal ekonomi.....	23
4.1	Mål för den kommunala ekonomin	24
4.1.1	God ekonomisk hushållning	24
4.1.2	Balanskravet	25
4.2	Kommunernas och landstingens ekonomi.....	25
4.2.1	Resultaträkningen	25
4.2.2	Balansräkningen	33
5	Statsbidragen till kommuner och landsting.....	39
5.1	Statsbidragen 2016	39
5.2	De riktade statsbidragen 2016	40
5.3	Statsbidragens betydelse för enskilda kommuner och landsting 2015	41
5.4	Statsbidrag till vissa kommunala verksamheter	43
6	Hälso- och sjukvård	44
6.1	Nationella mål	45
6.2	Riktade statsbidrag inom folkhälsa och hälso- och sjukvården	45
6.2.1	Bidrag för mänskliga vävnader och celler	47
6.2.2	Bidrag till psykiatri.....	47
6.2.3	Tandvårdsförmåner	48
6.2.4	Kompetenscentrum på tandvårdsområdet.....	49
6.2.5	Bidrag för läkemedelsförmånerna	49
6.2.6	En mer jämlik och tillgänglig cancervård.....	50
6.2.7	Professionsmiljarden	51
6.2.8	Bidrag för tillgänglighet och samordning.....	52
6.2.9	Bidrag för arbete inom områdena alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel.....	53
6.2.10	Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar	54
6.2.11	Kvinnors hälsa och förlossningsvård.....	55
6.2.12	Rett Center i Jämtlands läns landsting.....	55
6.2.13	Sjukvård i internationella förhållanden	56

6.2.14	Kroniska sjukdomar.....	56
6.2.15	Specialistkompetenskurser	57
6.2.16	Utrustning för elektronisk kommunikation.....	57
6.2.17	Tolktjänst.....	58
6.2.18	Rådgivning och annat personligt stöd till personer som ingår i personkretsen enligt LSS	58
6.2.19	Bidrag för glasögon till vissa barn och unga	58
6.2.20	Förbättrade stöd och behandlingsinsatser vid omhändertagande av berusade personer	59
6.2.21	En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess.....	59
6.2.22	Försäkringsmedicinska utredningar.....	60
7	Socialtjänst.....	61
7.1	Nationella mål	61
7.2	Riktade statsbidrag inom socialtjänsten	64
7.2.1	Evidensbaserad praktik i socialtjänsten	65
7.2.2	Stärkt bemanning inom äldreomsorgen	65
7.2.3	Investeringsstöd för äldreboenden	66
7.2.4	Kunskapsutveckling riktad till baspersonal inom äldreomsorgen och funktionshindersområdet	67
7.2.5	Personligt ombud.....	67
7.2.6	Utbildning och kompetensutvecklingsinsatser inom den sociala barn- och ungdomsvården	68
7.2.7	Utvecklingsmedel för arbetet med våldsutsatta kvinnor och barn, eller barn som bevittnat våld eller våldsutövare	68
7.2.8	Stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården.....	69
7.2.9	Stöd till sommarlovsaktiviteter.....	70
8	Skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet.....	70
8.1	Nationella mål	71
8.2	Riktade statsbidrag inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet	73
8.2.1	Läslöftet.....	75
8.2.2	Matematiklyftet	75
8.2.3	Lovskola	76
8.2.4	Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet.....	76
8.2.5	Omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds	77
8.2.6	Mindre barngrupper i förskolan.....	78
8.2.7	Fler anställda i lågstadiet och fritidshem	78
8.2.8	Karriärsteg	79
8.2.9	Lärlönelöftet	80
8.2.10	Samverkan för bästa skola.....	81

8.2.11	Försöksverksamhet med ökad undervisningstid i svenska eller svenska som andraspråk för nyanlända elever i grundskolan	81
8.2.12	Fortbildning i specialpedagogik för lärare i grundskolan, motsvarande utbildning vid särskilda ungdomshem och sameskolan	82
8.2.13	Extra karriärsteg i utanförskapsområden	83
8.2.14	Läraryftet II	83
8.2.15	Arbetsplatsförlagt lärande i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan	84
8.2.16	Kompetensutveckling av lärare i yrkesämnen.....	84
8.2.17	Behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen.....	85
8.2.18	Höjd kvalitet i utbildning i svenska för invandare	85
8.2.19	Läxhjälp.....	86
8.2.20	Statsbidrag till kommuner som tagit emot en stor andel asylsökande barn och ungdomar.....	86
8.2.21	Särskilda insatser på skolområdet.....	87
8.2.22	Verksamhetsstöd till vissa utbildningar.....	87
8.2.23	Skolgång för barn som vistas i landet utan tillstånd.....	87
8.2.24	Elev- och lokalkostnadsbidrag vid svensk undervisning i utlandet	88
8.2.25	Utbildningskontrakt och viss utbildning för arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år	88
8.2.26	Statligt stöd till yrkesinriktad och annan kommunal vuxenutbildning.....	88
8.2.27	Lärlingsutbildning för vuxna	89
8.2.28	Utbildning som kombineras med traineejobb	89
8.2.29	Förarutbildningar.....	89
8.2.30	Personalförstärkning i skolbibliotek.....	90
8.2.31	Ökade resurser till elevhälsa och specialpedagogik	90
8.2.32	Insatser för att förbättra det förebyggande och främjande arbetet inom elevhälsan	91
8.2.33	Statsbidrag för att främja internationella kontakter inom skolans område.....	91
8.2.34	Upprustning av skollokaler och av utemiljöer vid skolor, förskolor och fritidshem	91
8.2.35	Gymnasial lärlingsutbildning	92
8.2.36	Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år	93
8.2.37	Yrkesintroduktion i gymnasieskolan	93
8.2.38	Statsbidrag för vissa gymnasieutbildningar m.m.	94

	8.2.39	Entreprenörskap i skolan	94	Skr. 2016/17:102
	8.2.40	Yrkeshögskoleutbildning.....	95	
Bilaga 1		Kommungrupper	96	
Bilaga 2		Tabellbilaga, ekonomi	100	
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 april 2017.....	106	

1 Redovisning av utvecklingen inom den kommunala sektorn

I 1992 års kompletteringsproposition (prop. 1991/92:150) föreslog regeringen bl.a. att flertalet av de riktade statsbidragen samt det dåvarande skatteutjämningsbidraget skulle avvecklas och ersättas av ett generellt bidrag till kommunerna. Vidare anfördes att de åtaganden som staten anser att kommunerna har gentemot sina invånare borde anges i lag eller regleras med stöd av lag. När propositionen behandlades hade finansutskottet inte något att erinra mot huvudlinjerna i det som anfördes om målstyrning, uppföljning och utvärdering. Utskottet erinrade även om behovet av en övergripande uppföljning av omläggningen av samspelet mellan stat och kommun i finansiellt hänseende (bet. 1991/92:FiU29). I budgetpropositionen för budgetåret 1993/94 uttalade regeringen att det var nödvändigt för riksdagen och regeringen att mera samlat kunna följa upp och utvärdera verksamheten i landets kommuner och landsting (prop. 1992/93:100 bilaga 1 s. 67). Mot denna bakgrund har regeringen sedan dess, utöver redovisningar i budgetpropositioner och de ekonomiska vårpropositionerna, årligen lämnat en skrivelse till riksdagen med en redogörelse för utvecklingen inom den kommunala sektorn.

Den demografiska utvecklingen har en stor påverkan på kommunsektorn. Antalet och andelen barn, personer i förvärsaktiv ålder och äldre personer i befolkningen påverkar såväl kostnads- som intäktssidan för kommuner och landsting. Vidare innebär såväl befolkningstillväxt som befolkningsminskning olika förutsättningar och utmaningar för kommunernas och landstingens ekonomi och verksamheter. Mot bakgrund av den demografiska utvecklingens betydelse för kommunsektorn redovisas i denna skrivelse översiktligt den demografiska utvecklingen 2000–2016 i riket, landstingen och kommunerna

I skrivelsen om utvecklingen inom den kommunala sektorn 2015 lämnade regeringen en mer utförlig redovisning av de riktade statsbidragen inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten samt av ett antal av bidragen inom skolväsendet 2015 (skr. 2015/16:102). Denna redovisning lämnades då finansutskottet i sitt betänkande med anledning av 2014 års skrivelse om utvecklingen inom den kommunala sektorn framhållit att resultatredovisningen för dessa statsbidrag kunde utvecklas (bet. 2014/15:FiU17). Utskottet välkomnade den fördjupade redovisningen av de riktade statsbidragen, men ansåg samtidigt att redovisningen skulle kunna vidareutvecklas ytterligare (bet. 2016/17:FiU8). Regeringen delar finansutskottets bedömning och lämnar därför i denna skrivelse en mer utförlig redovisning av de riktade bidragen inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och skolväsendet 2016.

I Sverige finns det 290 kommuner och 20 landsting som varierar kraftigt i storlek, både till befolkning och yta.

År 2016 varierade antalet invånare i kommunerna mellan knappt 2 500 i Bjurholms kommun och drygt 936 000 i Stockholms kommun. Till ytan varierade storleken på kommunerna mellan 9 och drygt 19 000 kvadratkilometer. Sundbybergs kommun är minst och Kiruna är störst.

Landstinget med störst antal invånare, Stockholms läns landsting, hade 2016 nästan 2 269 000 invånare, medan landstinget med minst antal invånare, Jämtlands läns landsting, hade 129 000 invånare. En närmare beskrivning av den demografiska utvecklingen finns i avsnitt 3.

2.1 Grundläggande ramverk

Ansvar för en stor del av den svenska offentliga förvaltningen ligger på lokal nivå, dvs. på kommuner och landsting. Ramarna för den kommunala verksamheten sätts dock av riksdagen och regeringen i form av lagar och förordningar. Grunden för kommunernas och landstingens ställning, organisation och verksamhet är huvudsakligen reglerad i regeringsformen (RF), kommunallagen (1991:900), förkortad KL, ett stort antal författningar med inriktning på särskilda verksamheter och inom EU-rätten.

Av RF framgår bl.a. att den svenska folkstyrelsen förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse (1 kap. 1 § andra stycket) samt att beslutanderätten i kommuner och landsting utövas av valda församlingar (14 kap. 2 §). I RF anges vidare bl.a. att kommunerna sköter lokala och regionala angelägenheter av allmänt intresse på den kommunala självstyrelsens grund (14 kap. 1 §). Föreskrifter om kommunernas befogenheter och skyldigheter ska som huvudregel meddelas i lag (8 kap. 2 § första stycket 3). Utöver de lagreglerade skyldigheterna finns en fri sektor, inom vilken kommuner och landsting kan ombesörja egna angelägenheter, s.k. frivillig verksamhet. Den frivilliga verksamheten kännetecknas av att staten inte ställer upp några särskilda krav vad gäller t.ex. kvalitet eller omfång, dvs. det finns en inom vissa ramar fri bestämmanderätt för kommuner och landsting och därmed utrymme för en kommunal initiativrätt. Den kommunala initiativrätten utgör en del av kärnan i den kommunala självstyrelsen.

Kommunerna får ta ut skatt för skötseln av sina angelägenheter (14 kap. 4 § RF). Även den kommunala beskattningsrätten utgör en viktig del av den kommunala självstyrelsen. Kommunerna får i lag åläggas att bidra till kostnaden för andra kommuners angelägenheter, om det krävs för att uppnå likvärdiga ekonomiska förutsättningar (14 kap. 5 § RF).

Sverige har en lång tradition av kommunal självstyrelse som ytterst handlar om att genom folkvalda beslutande församlingar ge möjlighet till ansvarstagande och inflytande över gemensamma angelägenheter. Det

ger också möjlighet till lokala anpassningar utifrån olika behov och förutsättningar. År 1989 ratificerade Sverige den Europeiska konventionen om kommunalt självstyre (prop. 1988/89:119, bet. 1988/89:KU32, rskr. 1988/89:251). För lagstiftningsärenden som rör den kommunala självstyrelsen gäller enligt RF att en inskränkning av självstyrelsen inte bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranleder inskränkningen (14 kap. 3 § RF). Detta innebär att en proportionalitetsprövning måste göras i samband med sådana inskränkningar.

Fördelningen av makt och ansvar mellan staten, kommunerna och landstingen regleras delvis i KL. Lagen innehåller bl.a. bestämmelser om kommunernas och landstingens kompetens och maktbefogenheter, handläggningen av deras ärenden samt om deras ekonomi och avgiftssättning. En stor del av kommunernas och landstingens kompetens regleras dock i s.k. speciallagar, t.ex. skollagen (2010:800) och socialtjänstlagen (2001:453), förkortad SoL.

Kommuner och landsting ska ha en god ekonomisk hushållning i sina verksamheter och som huvudregel upprätta sin budget så att intäkterna överstiger kostnaderna (8 kap. 1 och 4 §§ KL). De får ta ut avgifter för tjänster och nyttigheter som de tillhandahåller. För sådana tjänster och nyttigheter som kommuner och landsting är skyldiga att tillhandahålla får dock avgifter endast tas ut om det följer av lag eller annan författning (8 kap. 3 b § KL).

I varje kommun och landsting ska det finnas förtroendevalda revisorer som utses av fullmäktige. Revisorerna är fullmäktiges instrument för att granska den kommunala verksamheten och de granskar årligen nämnder, styrelser, kommunala företag och enskilda ledamöter. Granskningen innebär att revisorerna prövar om verksamheten lever upp till fullmäktiges mål, om den följer beslut och lagstiftning samt om den ekonomiska redovisningen är korrekt upprättad.

Statsbidragen är en viktig förutsättning för att kommunsektorn ska kunna bedriva sin verksamhet. Dessa består av generella och riktade bidrag. De riktade bidragen får endast användas för viss verksamhet. Den kommunalekonomiska utjämningen syftar till att ge kommuner och landsting likvärdiga ekonomiska förutsättningar.

Utgångspunkten för den kommunala finansieringsprincipen är att staten inte utan finansiering, t.ex. höjda statsbidrag, ska införa nya obligatoriska uppgifter för kommuner och landsting, göra tidigare frivilliga uppgifter till obligatoriska, ändra ambitionsnivån på befintliga uppgifter eller göra regeländringar som påverkar kommuners möjligheter att ta ut avgifter (prop. 1993/94:150 bilaga 7 s. 30–34).

2.2 Kommunernas och landstingens uppgifter

Kommuner och landsting ansvarar för en betydande del av den offentliga verksamheten i Sverige, dvs. sådan verksamhet som den enskilde möter i det dagliga livet. Många viktiga samhällsfunktioner utgör obligatoriska uppgifter för kommuner och landsting. Denna specialreglerade kompetens är omfattande och mycket skiftande. Obligatoriska uppgifter för kommunerna och landstingen finns inom t.ex. plan- och byggväsendet,

skolväsendet, socialtjänsten samt inom hälso- och sjukvården. Kommunerna och landstingen har vidare möjlighet att bedriva frivillig verksamhet på t.ex. kultur- och fritidsområdet. En närmare avgränsning av den kommunala kompetensen sker också i rättspraxis.

De dominerande verksamheterna i kommunerna är utbildning samt vård och omsorg. Landstingens dominerande verksamhet är hälso- och sjukvård.

En stor del av de kommunala verksamheterna bedrivs i egen regi. Kommuner och landsting har dock möjlighet att bedriva viss verksamhet i andra juridiska personer, t.ex. aktiebolag. Även verksamheter i sådana juridiska personer omfattas av de kommunala kompetensreglerna. Kommunernas och landstingens samverkan är omfattande. Samverkan förekommer i olika former, t.ex. i samverkansorgan, gemensamma nämnder och interkommunala företag samt genom avtal. Landstingen har vidare en omfattande samverkan i sex sjukvårdsregioner. Kommuner och landsting samverkar allt oftare också i nätverk med näringslivet, intresseorganisationer och högstskolor.

3 Den demografiska utvecklingen

Befolkningsutvecklingen i Sverige har sedan 2000 präglats av en tilltagande tillväxttakt. Det finns dock stora skillnader i befolkningsutvecklingen mellan landets kommuner och landsting. Den urbanisering som länge pågått i Sverige fortsatte 2000–2016, med en ökad koncentration av befolkningen till storstäder och storstadsnära kommuner. År 2012–2016 ledde dock en ökande inflyttning till Sverige från andra länder till befolkningstillväxt i fler kommuner än tidigare och till en minskad spridning i landet vad gäller befolkningstillväxtens storlek.

Den demografiska utvecklingen har en stor påverkan på kommunsektorn. Antalet och andelen barn, personer i förvärvsaktiv ålder och äldre personer i befolkningen påverkar såväl kostnads- som intäktssidan för kommuner och landsting. Vidare innebär såväl befolkningstillväxt som befolkningsminskning olika förutsättningar och utmaningar för kommunernas och landstingens ekonomi och verksamheter. Skillnader i demografiska förutsättningar mellan enskilda kommuner och landsting beaktas i det kommunalekonomiska utjämningsystemet.

Mot bakgrund av den demografiska utvecklingens betydelse för kommunsektorn redovisas i detta avsnitt översiktligt den demografiska utvecklingen 2000–2016 i riket, landstingen och kommunerna. Landstingsindelningen har sin utgångspunkt i länsindelningen. Gotlands län saknar dock landsting.

3.1 Befolkningsutvecklingen i riket

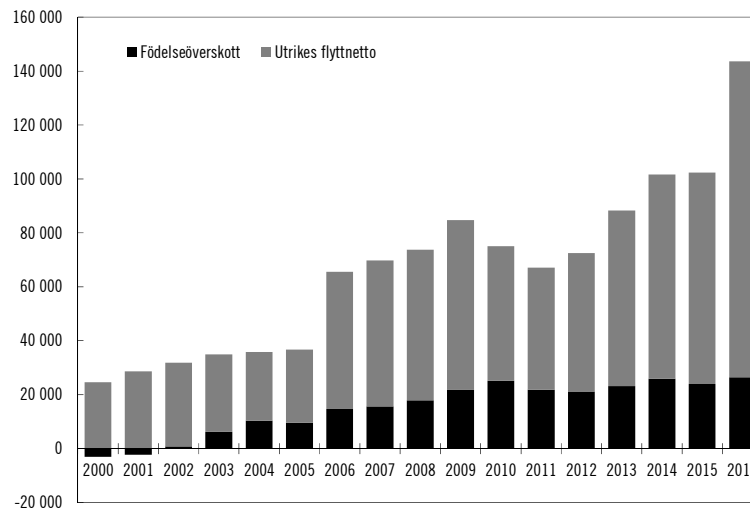
År 2016 hade Sverige en hög befolkningstillväxt. Antalet folkbokförda uppgick vid årets slut till 9 995 153, vilket var en ökning med 144 100 personer jämfört med 2015. Det motsvarade en tillväxt på

1,5 procent, som var den högsta sedan 1861. Den främsta förklaringen till den höga tillväxten var invandringen till Sverige, som 2016 ökade för femte året i rad. Som invandrade räknas personer som har blivit folkbokförda i Sverige under året. Personer som sökte asyl 2016, men som inte fick uppehållstillstånd under året, ingår därmed inte i antalet invandrade. Födelseöverskottet, dvs. antalet födda minus antalet avlidna, ökade också något under 2016 jämfört med 2015. Invandringsöverskottet, dvs. antalet invandrade minus antalet utvandrade, stod för 81 procent av tillväxten 2016 och födelseöverskottet för 19 procent.

Mellan 2000 och 2016 ökade folkmängden med drygt 1,1 miljoner personer, eller 13 procent. Den genomsnittliga tillväxten per år uppgick till 0,7 procent. Sammantaget stod invandringsöverskottet för 77 procent och födelseöverskottet för 23 procent av befolkningstillväxten. Såväl invandringsöverskottet som födelseöverskottet ökade trendmässigt 2000–2016 (se diagram 3.1). De ökande födelsetalen under perioden berodde dels på att antalet födda barn per kvinna ökade, efter att ha legat på mycket låga nivåer i slutet av 1990-talet, dels på att antalet personer i barnafödande ålder ökade. Antalet avlidna per år sjönk 2000–2016, eftersom antalet personer födda på 1920- och 30-talen var mindre än under de föregående decennierna.

Diagram 3.1 Befolkningsutveckling i riket 2000–2016

Utveckling per år, antal personer

Källa: Befolkningsstatistik, Statistiska centralbyrån.

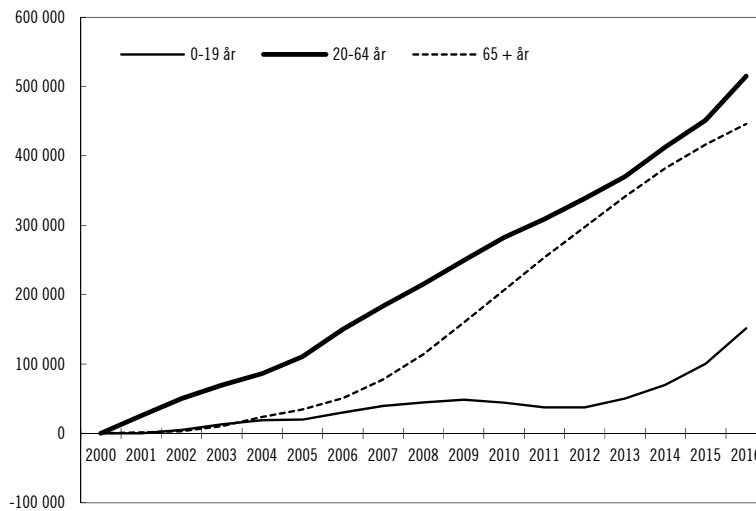
3.1.1 Utveckling i olika åldersgrupper

Av diagram 3.2 framgår att befolkningstillväxten 2000–2016 till största del skedde i den vuxna befolkningen. Den procentuella tillväxten var som högst i gruppen 65 år och äldre. Antalet personer i denna åldersgrupp ökade med 446 000 eller 29 procent. Ökningen skedde framför allt i gruppen 65–79 år. Andelen av befolkningen som 2016 var 65 år och äldre uppgick till 20 procent, vilket var en ökning med 3 procentenheter

sedan 2000. Antalet personer i förvärsaktiv ålder, 20–64 år, ökade 2000–2016 med ca 515 000 personer. Det motsvarade en ökning med 10 procent. Personerna i denna åldersgrupp utgjorde 57 procent av befolkningen 2016, vilket var en minskning med 2 procentenheter jämfört med 2000. Antalet personer i åldern 0–19 år ökade under samma period med drygt 151 000 personer, eller 7 procent. Ökningen var störst mellan 2012 och 2016. Andelen personer i åldern 0–19 år i befolkningen uppgick 2016 till 23 procent, vilket var en minskning med 1 procentenhet jämfört med 2000.

Diagram 3.2 Befolkningsutveckling i riket 2000–2016

Utveckling sedan 2000, antal personer

Källa: Befolkningsstatistik, Statistiska centralbyrån.

Den demografiska försörjningskvoten beskriver den totala folkmängden i förhållande till antalet personer i förvärsaktiv ålder. Kvoten låg på omkring 1,70 under de första åren på 2000-talet, men började 2007 att öka. Ökningen tilltog 2013–2016 och 2016 uppgick kvoten till 1,74. Det betyder att varje person i förvärsaktiv ålder ska försörja ytterligare 0,74 personer som inte är i förvärsaktiv ålder.

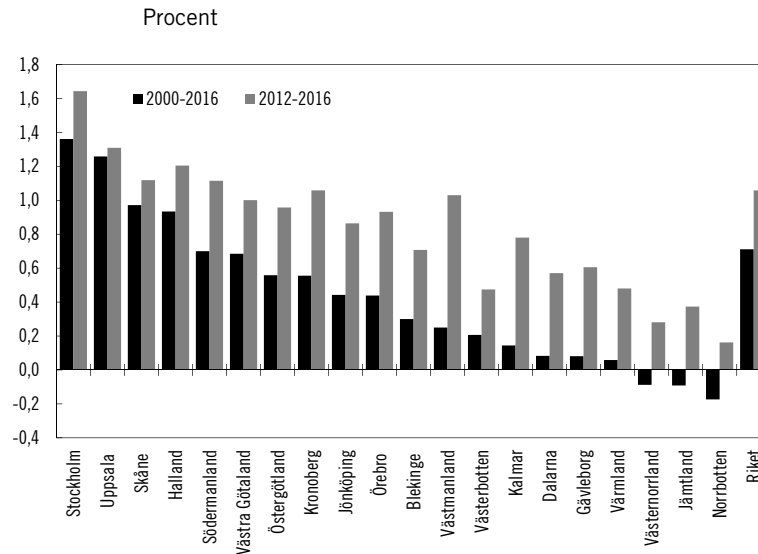
3.2 Befolkningsutvecklingen i landstingen

Den genomsnittliga folkmängden i landstingen uppgick till 496 900 personer 2016. När det gäller folkmängd kan landstingen delas in i två grupper: Stockholms, Västra Götalands och Skåne läns landsting med 2,3, 1,7 respektive 1,3 miljoner invånare och de 17 övriga landstingen med mellan 452 000 invånare (Östergötlands läns landsting) och 129 000 invånare (Jämtlands läns landsting). Den genomsnittliga storleken på folkmängden för de 17 övriga landstingen var 275 000 personer. År 2016 bodde 53 procent av Sveriges invånare i

något av de tre största landstingen och 47 procent i övriga landsting. År 2000 var denna fördelning helt jämn.

Mellan 2000 och 2016 ökade folkmängden i 17 landsting och minskade i 3: Jämtlands, Västernorrlands och Norrbottens läns landsting (se diagram 3.3). Av den totala befolkningsökningen 2000–2016 på drygt 1,1 miljoner personer stod tillväxten i de tre största landstingen för tre fjärdedelar. Av rikets totala befolkningstillväxt 2012–2016 stod tillväxten i de tre största landstingen för 63 procent. Motsvarande andel för 2016 var 57 procent. Att de största landstingens andel av tillväxten minskat beror på att de senaste årens höga befolkningstillväxt, som till största del berott på ökad inflyttning från andra länder, varit spridd över landet.

Diagram 3.3 Genomsnittlig årlig befolkningsutveckling i landstingen 2000–2016 samt 2012–2016

Anm.: Fr.o.m. 1 januari 2007 utökas Uppsala läns landsting med Heby kommun och Västmanland läns landsting minskas med Heby kommun.

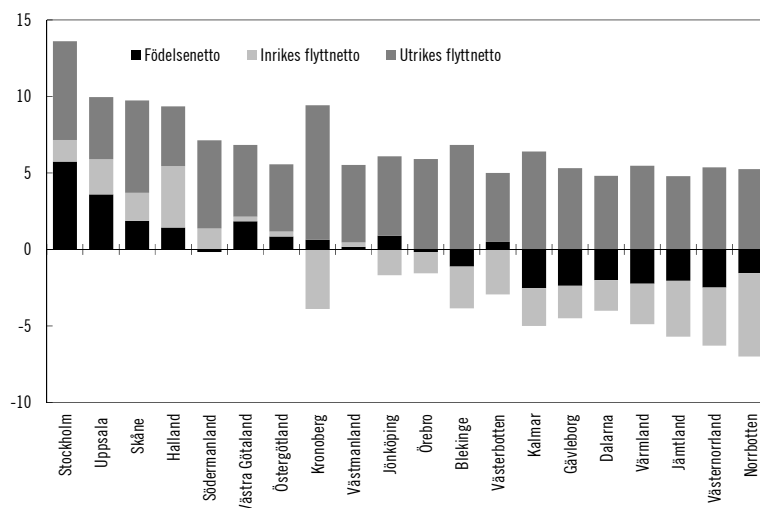
Källa: Befolkningsstatistik, Statistiska centralbyrån.

År 2000–2016 var nettoinvandring från andra länder det som bidrog mest till befolkningstillväxten till samtliga landsting, utom för Hallands läns landsting, där inflyttning från andra landsting var den största bidragande orsaken till befolkningstillväxten.

Av landstingen hade 9 ett genomsnittligt positivt födelsenetto 2000–2016 (se diagram 3.4). Antalet födda barn per kvinna, den s.k. summerade fruktsamheten, varierade 2015 mellan landstingen från 1,8 till 2,0. Genomsnittet i riket var samma år 1,85. Södermanlands, Jönköpings, Jämtlands, Dalarnas och Kalmars läns landsting hade högst fruktsamhet och Västerbottens, Uppsala, Stockholms, Västra Götalands, Skåne och Norrbottens läns landsting hade lägst. Skillnaderna i födelseöverskottet mellan landstingen berodde dock till störst del på andelen kvinnor i barnafödande ålder i befolkningen.

Diagram 3.4 Befolkningsutveckling per landsting 2000–2016 fördelat på födelsenetto samt inrikes och utrikes flyttnetto Skr. 2016/17:102

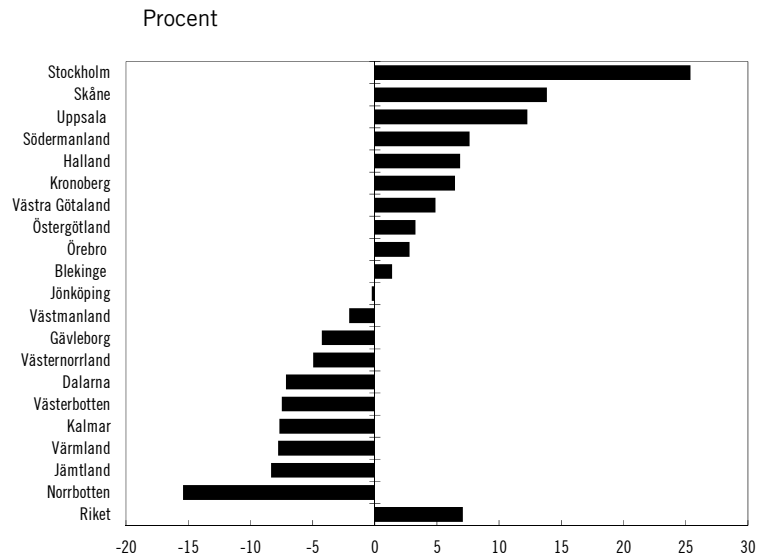
Årligt genomsnitt, antal personer per 1000 invånare

Källor: Befolkningsstatistik, Statistiska centralbyrån, och egna beräkningar.

3.2.1 Åldersstrukturen i landstingen

Av den totala ökningen av antalet personer i åldern 0–19 år i riket mellan 2000 och 2016, som uppgick till 151 000 personer, stod ökningen i Stockholms läns landsting för nästan 73 procent. I 10 landsting minskade antalet personer i åldersgruppen med sammanlagt 38 000 personer. I diagram 3.5 visas den procentuella utvecklingen av antalet personer i åldern 0–19 år i respektive landsting.

Diagram 3.5 Förändring av antalet personer 0–19 år per landsting mellan 2000 och 2016

Källa: Befolkningsstatistik, Statistiska centralbyrån.

Även ökningen av antalet personer i förvärsarbetande ålder, dvs. 20–64 år, 2000–2016 var ojämnt fördelad mellan landstingen. I Stockholms läns landsting ökade denna åldersgrupp mest, med 21 procent, och i Norrbottens län sjönk den mest, med 6 procent. Antalet sjönk i 8 landsting. Antalet personer över 65 år ökade i samtliga landsting.

Den demografiska försörjningskvoten i landstingen varierade 2016 mellan 1,66 i Stockholms läns landsting och 1,84 i Dalarnas, Södermanlands, Kalmar och Blekinge läns landsting. Försörjningskvoten ökade i samtliga landsting mellan 2000 och 2016. En måttlig eller negativ befolkningsökning och en sjunkande andel barn i befolkningen dämpade i flera landsting ökningen av försörjningskvoten.

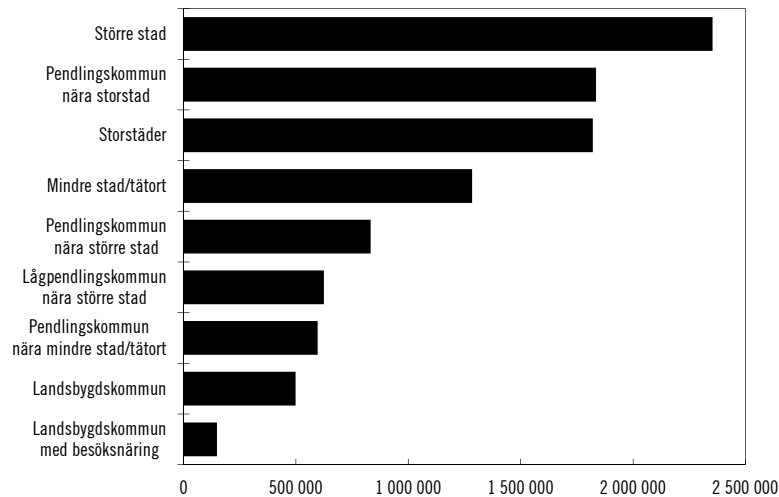
3.3 Befolkningsutveckling i kommunerna

Kommunernas folkmängd varierade 2016 mellan 2 450 i Bjurholms kommun och 935 600 invånare i Stockholms kommun. Medelfolkmängden var 34 500 invånare och medianfolkmängden 15 700 invånare, dvs. hälften av landets kommuner hade färre än 15 700 invånare. I 75 kommuner bodde 2016 färre än 10 000 personer. År 2000 hade 72 kommuner färre än 10 000 invånare.

För att underlätta analysen och beskrivningen av kommunerna har i följande avsnitt Sveriges Kommuner och Landstings (SKL) kommungruppsindelning använts. Den består av nio kommungrupper fördelade på tre huvudgrupper. Kommunerna har grupperats utifrån vissa kriterier, som tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. I bilaga 1 beskrivs indelningen i kommungrupper närmare.

Som framgår av diagram 3.6 var den kommungrupp som flest personer bodde i 2016 större stad. I kommunerna i denna grupp bodde ungefär 2,3 miljoner personer, eller 23 procent av rikets invånare. Ungefär 1,8 miljoner människor, 18 procent, bodde i de tre storstäderna (Göteborg, Malmö och Stockholm) och ungefär lika många bodde i pendlingskommuner nära storstäderna. Det var ungefär 650 000 personer, 6 procent, som bodde i landsbygdskommuner (inklusive landsbygdskommuner med besöksnäring).

Diagram 3.6 Invånarantal per kommungrupp 2016

Källa: Befolkningsstatistik, Statistiska centralbyrån, och egna beräkningar

Mellan 2000 och 2016 ökade folkmängden i 185 kommuner och minskade i 105 kommuner. Under de senaste åren har allt färre kommuner haft en minskande folkmängd. Det var 30 kommuner som hade en negativ befolkningstillväxt 2012–2016. Av dessa 30 kommuner låg 27 i Jämtlands, Norrbottens, Västernorrlands, Västerbottens eller Värmlands län. Av de 30 kommunerna hade 21 en folkmängd som understeg 10 000 personer. År 2016 hade 19 kommuner en negativ befolkningstillväxt.

Bland de 15 kommuner som växte mest procentuellt 2000–2016 tillhörde alla utom 2 gruppen storstäder eller pendlingskommun nära storstäder (tabell 3.1). Bland de kommuner som växte mest 2016 tillhörde endast 6 kommuner gruppen storstäder eller gruppen pendlingskommuner nära storstäder. Flera av kommunerna med högst befolkningstillväxt 2016 var mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner.

Tabell 3.1 15 kommuner med störst befolkningstillväxt respektive befolkningsminskning 2000–2016

Årlig genomsnittlig utveckling i procent

Störst tillväxt		Störst minskning	
Knivsta	2,3	Åsele	-1,5
Sundbyberg	2,1	Sorsele	-1,4
Solna	2,0	Överkalix	-1,4
Värmdö	1,9	Övertorneå	-1,4
Nacka	1,8	Pajala	-1,3
Lomma	1,7	Dorotea	-1,2
Sigtuna	1,7	Hagfors	-1,1
Vallentuna	1,7	Strömsund	-1,1
Nykvarn	1,7	Jokkmokk	-1,1
Huddinge	1,5	Malå	-1,1
Upplands-Bro	1,5	Arjeplog	-1,1
Österåker	1,5	Storuman	-1,1
Malmö	1,4	Ragunda	-1,1
Stenungsund	1,4	Ånge	-1,1
Kävlinge	1,4	Bräcke	-1,0

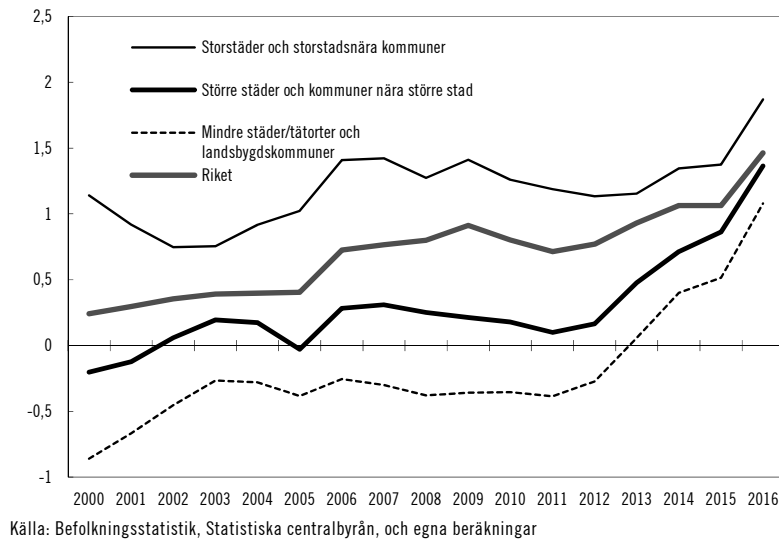
Anm.: Ny regional indelning fr.o.m. 1 januari 2003, då delar av Uppsala kommun bildar en ny kommun, Knivsta. Knivsta kommuns värde avser 2003–2016.

Källa: Befolkningsstatistik, Statistiska centralbyrån.

Den tilltagande befolkningstillväxten respektive avtagande befolkningsminskningen syns i alla kommungrupper. I kommungrupperna landsbygdskommun och landsbygdskommun med besöksnäring hade 44 av 55 kommuner en genomsnittligt negativ årlig befolkningsutveckling 2000–2016. Den senaste femårsperioden hade 24 av dessa kommuner en negativ tillväxt, medan det 2016 endast var 14 av kommunerna som hade en sådan utveckling.

Genomsnittlig tillväxt för kommunerna per huvudgrupp, procent

3.3.1 Orsaker till befolkningsutvecklingen

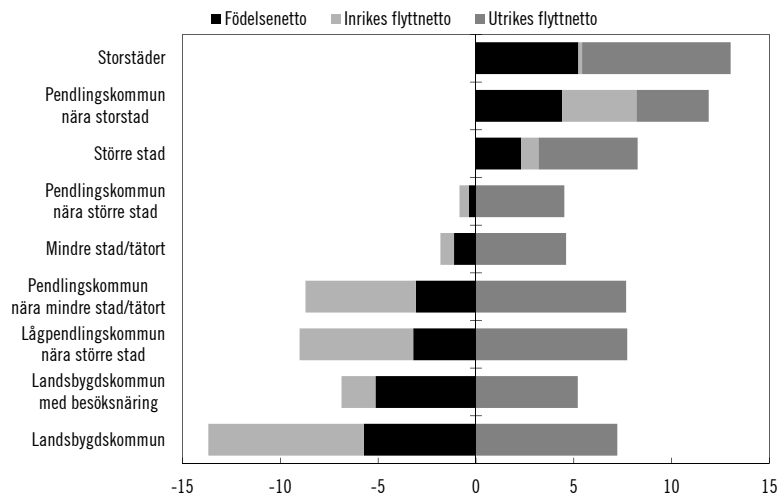
Det som främst förklarade den ökade befolkningsstillväxten under de senaste åren var den ökade inflyttningen av personer från andra länder. År 2000–2016 hade samtliga kommuner ett positivt utrikes flyttnetto (invandringsöverskott), dvs. fler inflyttade från utlandet än utflyttare till utlandet. I drygt 100 kommuner bidrog även ett positivt inrikes flyttnetto till befolkningsstillväxten. Knappt 100 kommuner hade ett genomsnittligt positivt födelsenetto 2000–2016. Antalet kommuner med ett positivt födelsenetto ökade under den senare delen av perioden; 2012–2016 var det 120 kommuner och 2016 var det 140 kommuner som hade ett födelseöverskott.

I diagram 3.8 visas befolkningsutvecklingen i olika kommungrupper, uppdelad på födelsenetto samt inrikes och utrikes flyttnetto. Utrikes flyttnetto var den faktor som bidrog mest till befolkningsstillväxten för alla kommungrupper, utom för gruppen pendlingskommuner nära storstad, för vilken födelseöverskottet och inrikes inflyttning, dvs. från andra kommuner, bidrog mer till befolkningsstillväxten än utrikes inflyttning. För alla kommungrupper utom storstäder ökade den senare inflyttningen 2012–2016. Ökningen var måttlig i grupperna större stad och pendlingskommun nära storstad och större i övriga kommungrupper.

Kommungrupperna storstäder, pendlingskommun nära storstad samt större städer hade ett positivt flyttnetto i förhållande till övriga kommuner. För storstäderna var nettot dock litet och de sista åren av perioden, 2012–2016, var det fler personer som flyttade från storstäderna till andra kommuner än tvärtom.

Diagram 3.8 Befolkningsstillväxt per kommungrupp fördelat på födelsenetto och inrikes och utrikes flyttnetto 2000–2016

Årligt genomsnitt, antal personer per 1000 invånare

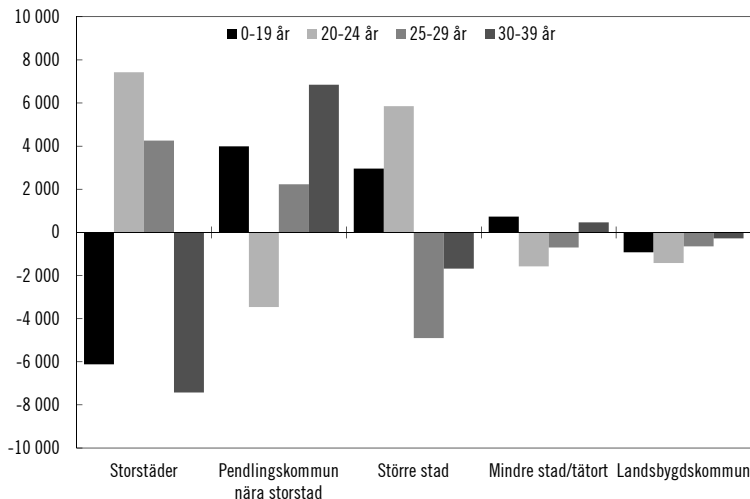
Källor: Befolkningsstatistik, Statistiska centralbyrån, och egna beräkningar.

Allt fler flyttar inom landet

De flesta flyttar som sker inom landet görs inom en kommun. Enligt Statistiska centralbyråns analys av flyttar 2015 gjordes ungefär 1,4 miljoner flyttar 2015. Av dessa skedde ca 930 000 inom en kommun och drygt 500 000 mellan kommuner. Av de flyttar som gick mellan kommuner var 56 procent inom ett län och 44 procent till ett annat län. År 2015 var det fler personer som flyttade från storstäderna till andra kommuner än personer som flyttade till storstäderna från andra kommuner. Den största flyttströmmen från storstäder (55 procent) gick till förortskommuner inom länet. Storstädernas flyttnetto mot kommuner i andra län var dock positivt. Det förekom relativt få flyttar mellan storstäder; vanligare var flyttar från storstäder till större städer. Det var vanligare att flytta mellan storstädernas förortskommuner än att flytta från övriga kommuner till förortskommuner.

Den genomsnittliga åldern på dem som flyttade inom landet 2015 var 31 år. I diagram 3.9 visas inrikes flyttnetto i de åldergrupper där flyttar var vanligast förekommande för ett urval av kommungrupper och huvudgrupper. Som framgår av diagrammet så var flyttnettot för storstäder positivt för personer i åldern 20–29 år. Större städer hade ett positivt flyttnetto för personer i åldern 20–24 år, vilket beror på att många större städer är universitets- eller högskolestäder.

I ett urval kommungrupper, antal personer

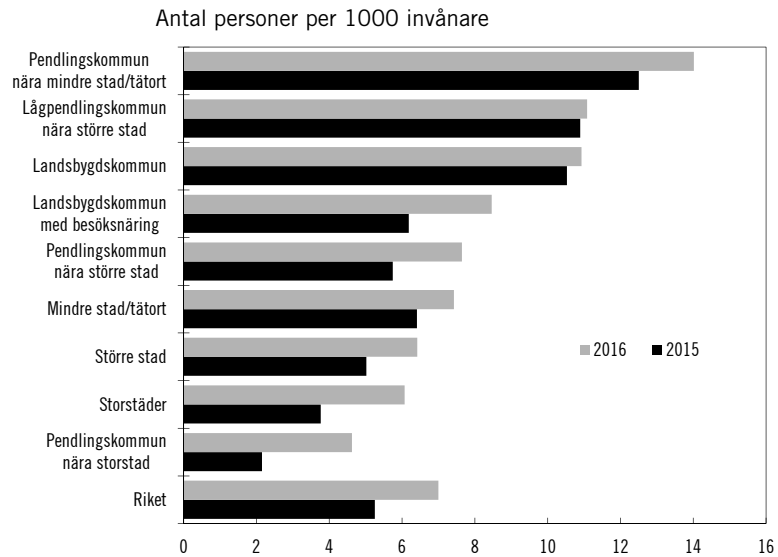

Källor: Befolkningsstatistik, Statistiska centralbyrån, och egna beräkningar

Antalet flyttar inom landet har ökat under senare år. Det beror på att folkmängden har ökat samt på att befolkningstillväxten i hög grad beror på invandring och att många som invandrat flyttar kort efter invandringen till Sverige. Av alla som invandrade 2014 hade var fjärde person flyttat till en annan kommun vid utgången av 2015. Av dem som invandrade 2010 bodde knappt hälften kvar i invandringskommunen 2015. Det flesta flyttarna skedde under de två första åren efter invandringen.

Stor skillnad i antalet kommunmottagna mellan kommunerna

Inflyttningen till Sverige från andra länder består av personer som kommer som arbetskraftsmigranter, studenter, anhöriga, flyktingar m.m. I detta avsnitt ges en kortfattad beskrivning av fördelningen mellan kommunerna av personer som blivit kommunmottagna under 2016. De kommunmottagna består av personer som beviljats uppehållstillstånd i Sverige som flyktingar, skyddsbehövande eller efter att ha ansetts ha synnerligen ömmande omständigheter att stanna i landet eller anhöriga som blivit mottagna och folkbokförda i en kommun. Det var totalt 68 760 personer som blev kommunmottagna 2016, vilket motsvarar ungefär 7 personer per 1 000 invånare i riket. Pendlingskommuner nära storstäder var de som hade minst antal kommunmottagna i förhållande till sin folkmängd (se diagram 3.10).

Diagram 3.10 Antal kommunmottagna per kommungrupp 2016

Källor: Migrationsverket och egna beräkningar.

Variationerna i antalet kommunmottagna 2016 mellan de olika kommunerna, och även inom kommungrupperna, var stora. Spridningen mellan enskilda kommuner låg mellan 2 och 40 kommunmottagna per 1000 invånare och kommun (tabell 3.2). I Stockholms kommun var antalet kommunmottagna per 1000 invånare 4, vilket kan jämföras med 8 i Malmö kommun.

Tabell 3.2 15 kommuner med högst och lägst antal kommunmottagna 2016 Skr. 2016/17:102

Antal personer per 1000 invånare

Kommuner med flest kommunmottagna	Antal per 1 000 inv.	Kommuner med lägst antal kommunmottagna	Antal per 1 000 inv.
Högsby	40	Gällivare	2
Hultsfred	34	Tyresö	2
Lessebo	32	Staffanstorps	2
Hylte	30	Hammarö	3
Ljusnarsberg	29	Täby	3
Östra Göinge	28	Vellinge	3
Mellerud	27	Värmdö	3
Bengtsfors	26	Lerum	3
Hällefors	26	Kungsbacka	3
Storfors	25	Sundsvall	3
Avesta	23	Kungälv	3
Ronneby	22	Umeå	3
Sorsele	22	Lund	3
Åmål	21	Svedala	4
Filipstad	21	Strängnäs	4

Källa: Migrationsverket.

Spridningen av antalet kommunmottagna personer i åldern 0–19 år var större än för hela gruppen kommunmottagna. I riket totalt blev 13 personer i åldern 0–19 år per 1000 invånare i åldersgruppen kommunmottagna 2016. De kommuner som hade flest kommunmottagna personer i åldern 0–19 år var Högsby kommun (97 per 1000 invånare i åldersgruppen) och Ljusnarsbergs kommun (89). Lägst antal kommunmottagna personer i åldern 0–19 år per 1000 invånare i åldersgruppen hade Danderyd (3,7) och Tyresö (3,9).

3.3.2 Utveckling av åldersstruktur i kommunerna

Ökningen av antalet personer i åldern 0–19 år i storstäder och pendlingskommuner nära storstäder var i genomsnitt 18 procent mellan 2000 och 2016, jämfört med 7 procent i riket. I kommungrupperna större städer och pendlingskommuner nära större städer minskade andelen personer i åldern 0–19 år med 3 procent. I mindre städer/tätorter, pendlingskommuner till dessa och landsbygdskommuner minskade antalet personer i åldern 0–19 år med i genomsnitt 13 procent.

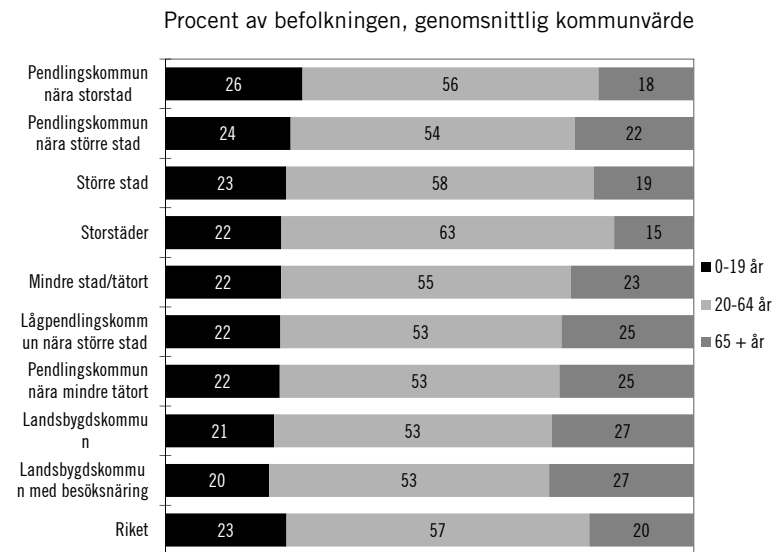
Antalet personer i åldern 20–64 år ökade 2000–2016 mest i storstäderna och pendlingskommuner nära storstäder, och i mindre grad i större städer och pendlingskommuner nära större städer. Antalet minskade i mindre städer/tätorter, pendlingskommuner nära dessa och i landsbygdskommuner. Antalet personer över 65 år ökade i samtliga kommungrupper.

I alla kommungrupper utom storstäder minskade andelen personer i åldern 0–19 år och 20–64 år i befolkningen, medan andelen personer i

åldern 65 år och äldre ökade 2000–2016. I kommungruppen storstäder var utvecklingen den motsatta.

I diagram 3.11 visas åldersstrukturen i respektive kommungrupp 2016.

Diagram 3.11 Åldersstruktur 2016 per kommungrupp

Källor: Befolkningsstatistik, Statistiska centralbyrån, och egna beräkningar.

Försörjningskvoten i kommunerna

Den genomsnittliga försörjningskvoten i riket uppgick till 1,74 år 2016. Bland kommunerna varierade kvoten mellan 2,09 i Pajala och 1,51 i Solna. Mellan 2000 och 2016 ökade försörjningskvoten i alla kommungrupper förutom i storstäderna. Kvoten låg nära eller över 1,8 i alla kommungrupper utom storstäder och större städer, där den var 1,6 respektive 1,7.

3.3.3 Allt fler bor i tätorter

Som framgått av tidigare avsnitt pågår en urbanisering i riket i form av en befolkningstillväxt i storstäder, större städer och kommuner nära dessa städer. Tillväxten i dessa kommungrupper beror i huvudsak på nettoinvandring från andra länder och födelseöverskott.

Urbaniseringen sker också inom kommuner, då en växande andel av befolkningen inom många kommuner bor i kommunens tätort eller tätorter. En tätort har sammanhängande bebyggelse och minst 200 invånare. Tätortsgraden beskriver hur stor andel av befolkningen som bor i tätort. Statistiska centralbyrån framställer vart femte år, senast 2015, statistik avseende tätortsgrad. Tätortsgraden i riket var 87 procent 2015, jämfört med 84 procent 2005. Det innebär att drygt 8,6 miljoner av Sveriges invånare bodde i tätorter 2015 och drygt 1,3 miljoner utanför tätorter. I länen varierade tätortsgraden mellan 97 procent i Stockholms län och 71 procent i Jämtlands län.

Tätortsgraden i kommunerna varierade 2015 mellan 39 och 100 procent. Storstäderna och många av förortskommunerna nära storstäderna hade en tätortsgrad på 100 eller nära 100 procent. Det var 14 kommuner som hade en tätortsgrad som var lägre än 50 procent (tabell 3.3).

Tabell 3.3 Kommuner med tätortsgrad lägre än 50 procent

Procent

Kommun	Tätortsgrad 2015
Berg	39
Bjurholm	41
Tanum	44
Orust, Ydre	45
Robertsfors, Essunga, Ragunda, Torsby, Årjäng	46
Sorsele	47
Bräcke, Sunne	49

Källa: Statistiska centralbyrån.

Mellan 2005 och 2015 ökade tätortsgraden i 264 av landets 290 kommuner. Störst ökning skedde i Vansbro, Värmdö, Tjörns och Åre kommuner, där tätortsgraden ökade med över 15 procentenheter.

4 Kommunal ekonomi

Kommunsektorn har sammantaget redovisat positiva resultat under en längre period. Under flertalet år har kostnadsutvecklingen varit måttlig. År 2016 redovisade kommunsektorn ett starkt resultat. Både intäkterna och kostnaderna ökade relativt kraftigt. Intäkterna ökade bl.a. till följd av en stark utveckling av skatteintäkterna och de statliga bidrag som kommunerna fått för att finansiera de kostnader som det stora mottagandet av asylsökande och nyanlända gett upphov till, men också till följd av att kommunerna sålt fastigheter. Kostnaderna ökade något långsammare. Det kan till viss del bero på att verksamheterna ännu inte hunnit anpassats till den starka befolkningsutvecklingen. Soliditeten inklusive hela pensionsskulden har förbättrats i sektorn. Samtidigt ligger skuldsättningen på en historiskt hög nivå till följd av att den snabba befolkningsökningen krävt investeringar

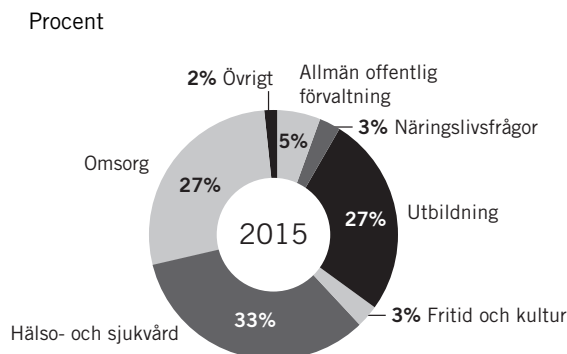
Trots att kommunsektorns ekonomi som helhet är god finns det kommuner och landsting som har en svag ekonomi, vilket ofta beror på en kombination av flera olika omständigheter. Vid en bedömning av det ekonomiska läget hos en enskild kommun eller ett enskilt landsting måste flera faktorer beaktas. Exempelvis är negativa resultat mer bekymmersamma för kommuner och landsting som redan har en låg soliditet och en hög skattesats än för de som har en stabil soliditet och en lägre skattesats. Av de kommuner och landsting som redovisat underskott under flera år har många också en svag soliditet och en

Skr. 2016/17:102 relativt hög skattesats. Både befolkningsmässigt mindre och större kommuner och landsting kan ha en svag ekonomi. Generellt har dock befolkningsmässigt större kommuner och landsting en starkare ekonomi.

4.1 Mål för den kommunala ekonomin

Kommunsektorn, dvs. kommunerna och landstingen, ansvarar för merparten av de skattefinansierade välfärdstjänsterna. Sektorn utgör därmed en viktig del av den svenska ekonomin. Sektorns totala utgifter motsvarade 2016 ca 24 procent av BNP, varav ca 19 procentenheter utgjordes av konsumtionsutgifter. De kommunala konsumtionsutgifterna består till stor del av utgifter för obligatoriska verksamheter, som hälso- och sjukvård, utbildning och social omsorg (se diagram 4.1).

Diagram 4.1 Kommunsektorns konsumtionsutgifter 2015 fördelade per verksamhetsområde

Källa: Nationalräkenskaperna, Statistiska centralbyrån.

Kommunerna och landstingen sysselsätter ungefär en fjärdedel av det totala antalet sysselsatta i Sverige. Omkring 80 procent av dessa är kvinnor. Därtill kommer personer anställda i privata företag som utför tjänster som finansieras av kommuner och landsting. Totalt var drygt 1,3 miljoner personer sysselsatta i kommunalt finansierad verksamhet 2016.

4.1.1 God ekonomisk hushållning

I KL anges att kommuner och landsting ska ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och i sådan verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer (8 kap. 1 §). Det innebär bl.a. att kommunerna och landstingen ska fastställa egna finansiella mål och ta ansvar för en långsiktigt hållbar ekonomi. (se avsnitt 4.2.1). En grundläggande princip har sedan länge varit att varje generation ska stå för sina egna kostnader. Fullmäktige ska vidare besluta om riktlinjer för god ekonomisk hushållning för kommunen eller landstinget. Om kommunen eller landstinget har en s.k. resultatutjämningsreserv (se avsnitt 4.2.2) ska riktlinjerna även omfatta hanteringen av den.

Det kommunala balanskravet i KL anger den lägsta godtagbara resultatnivån på kort sikt (8 kap. 4 §). Balanskravet innebär att enskilda kommuner och landsting som huvudregel ska besluta om en budget där intäkterna överstiger kostnaderna. Innan resultatet kan stämmas av mot balanskravet ska det enligt lagen (1997:614) om kommunal redovisning i en s.k. balanskravsutredning bl.a. justeras för realisationsvinster och realisationsförluster samt för orealiserade förluster i värdepapper respektive eventuell återföring av tidigare justeringar av orealiserade förluster (se avsnitt 4.2.1). Från och med 2013 finns även en möjlighet för kommuner och landsting att använda sig av resultatutjämningsreserver.

Om resultatet blir negativt måste det kompenseras med motsvarande överskott inom tre år (8 kap. 5 a och 5 b §§ KL). Om det finns synnerliga skäl får dock en kommun budgetera för tillfälliga underskott eller besluta att inte återställa hela eller delar av ett negativt resultat. Även i dessa fall måste det grundläggande kravet på god ekonomisk hushållning beaktas.

4.2 Kommunernas och landstingens ekonomi

I följande avsnitt beskrivs utvecklingen av kommunsektorns ekonomi (exkl. de kommun- och landstingsägda företagen) med fokus på 2016. Jämförelser görs främst med 2015 samt 2012–2016 men även tidsserier för 2000–2015 redovisas.

Uppgifterna för 2016 baseras på preliminära bokslutsuppgifter som sammanställts av Statistiska centralbyrån.

4.2.1 Resultaträkningen

I resultaträkningen redovisas intäkter och kostnader, resultat före extraordinära poster och årets resultat. Årets resultat motsvarar förändringen av det egna kapitalet (se även tabell 1–3 i bilaga 2).

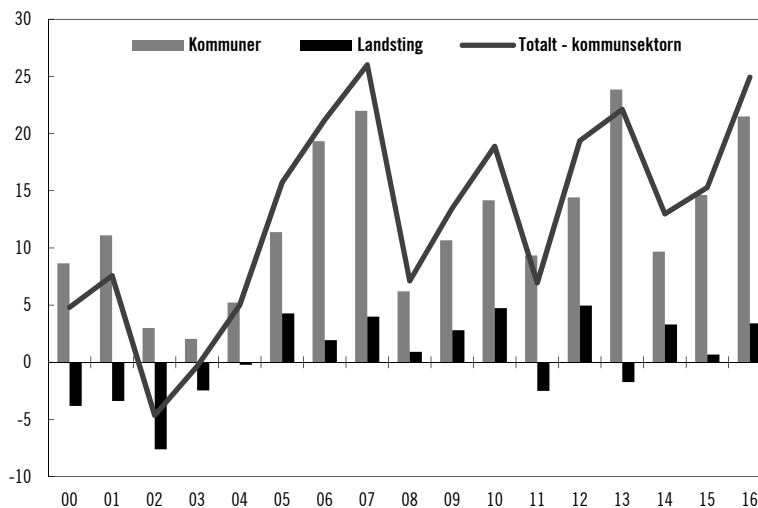
Starkt resultat för kommunsektorn 2016

Resultatet för kommunsektorn som helhet har varit positivt sedan 2004 (se diagram 4.2). År 2016 redovisade sektorn ett starkt resultat. Årets resultat uppgick preliminärt till 25 miljarder kronor. Kommunernas resultat uppgick till nästan 22 miljarder kronor, medan landstingens resultat uppgick till drygt 3 miljarder kronor. Resultatet för kommunsektorn som helhet låg därmed nästan 10 miljarder kronor högre än 2015. Kommunernas resultat var 7 miljarder kronor högre än 2015 och landstingens resultat nästan 3 miljarder kronor högre än 2015. Medelresultatet 2012–2016 uppgick till 19 miljarder kronor per år, varav kommunernas resultat uppgick till 17 miljarder kronor och landstingens till 2 miljarder kronor.

Även kommunsektorns preliminära resultat före extraordinära poster uppgick 2016 till 25 miljarder kronor.

Diagram 4.2 Årets resultat

Miljarder kronor

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Verksamhetens intäkter ökade 2016 med 12,5 procent. Det var en relativt kraftig ökning jämfört med genomsnittet 2012–2016. Ökningen av intäkterna 2016 berodde främst på ökade statliga migrationsrelaterade ersättningar till följd av ett stort antal asylsökande och nyanlända, satsningar inom utbildningsområdet samt ett extra statsbidrag på ca 1 miljard kronor för att förstärka hälso- och sjukvården. Flera kommuner genomförde 2016 dessutom försäljningar av fastigheter, vilket också ökade intäkterna.

Verksamhetens kostnader ökade också relativt kraftigt, men långsammare än intäkterna. Kostnaderna ökade med 6,5 procent mellan 2015 och 2016. Det var en relativt hög ökningstakt jämfört med genomsnittet för 2012–2016. Störst andel av kommunernas kostnader är hänförlig till äldreomsorg, förskoleverksamhet och grundskola. Den största kostnaden för landstingen är specialiserad somatisk vård.

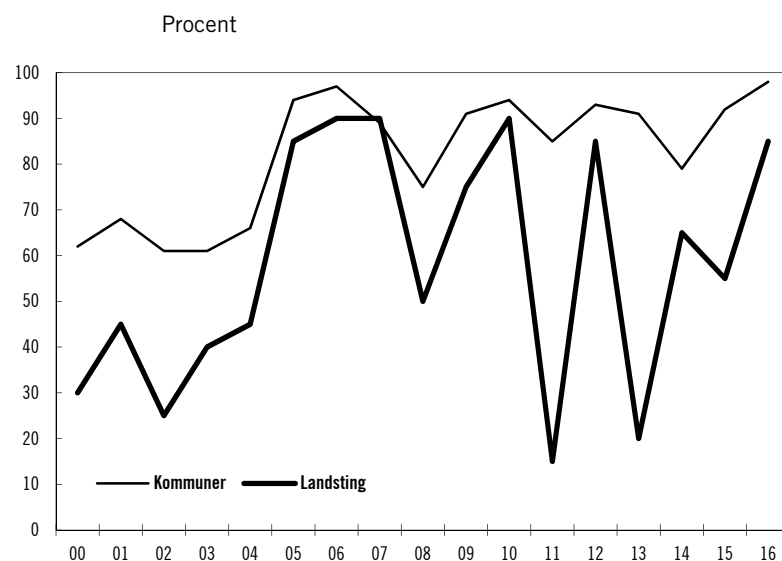
Skatteintäkterna, som motsvarade två tredjedelar av intäkterna 2016, ökade med 5,6 procent jämfört med 2015. Det var en stark ökning, som främst berodde på att skatteunderlaget ökade. Av ökningen berodde dock 0,4 procentenheter på att den genomsnittliga skattesatsen höjdes med 0,11 procentenheter.

De generella statsbidragen, som de redovisas av kommuner och landsting, ökade med 9,4 procent mellan 2015 och 2016. Det var en relativt stor ökning jämfört med genomsnittet 2012–2016. Orsaken till ökningen 2016 var det tillfälliga statsbidraget för att hantera flyktingsituationen som utbetalades 2015. Av bidraget om totalt 9,8 miljarder kronor valde kommunsektorn att periodisera 7,9 miljarder kronor till 2016. Av bidraget avsåg nästan 7 miljarder kronor kommunerna och drygt 1 miljard kronor landstingen. Därutöver utbetalades 2016 ett statligt bidrag på totalt 1,8 miljarder kronor för att främja bostadsbyggandet, vilket också bidrog till ökningen.

Sedan 2000 har en större andel kommuner än landsting uppnått positiva resultat (se diagram 4.3). Bland landstingen har resultaten varierat i större omfattning än bland kommunerna, vilket främst berott på förändringar av den diskonteringsränta som används för att värdesäkra pensionskulden. Landstingens kostnader påverkas i högre grad än kommunernas av förändringar av detta slag eftersom landstingen har fler anställda i de högre inkomstgrupperna, vilket medför en högre pensions-skuld.

Av de 288 kommuner som lämnat preliminära uppgifter för 2016 redovisade 281 (98 procent) ett positivt resultat, vilket var fler än 2015. Av landstingen redovisade 17 (85 procent) positiva resultat, vilket var 5 fler än 2015. År 2012–2016 redovisade majoriteten av kommunerna och ett fåtal landsting positiva resultat eller nollresultat samtliga år. Under samma period redovisade 27 kommuner och 11 landsting negativa resultat två eller fler år.

Diagram 4.3 Andel kommuner och landsting med positiva resultat

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Andelen av kommunerna och landstingen med positiva respektive negativa resultat säger dock inget om skillnaden i resultatnivå mellan enskilda kommuner och landsting. Skillnaderna mellan de högsta respektive lägsta resultaten varierar mellan åren, exempelvis till följd av stora realisationsvinster och kostnader för att lösa in (försäkra bort) pensionsåtaganden. Skillnaden mellan kommunerna med högst respektive lägst resultat minskade 2016 jämfört med 2015, medan skillnaden mellan landstingens resultat 2016 var på samma nivå som 2015 (se tabell 4.1). Skillnaden var dock inte lika stor mellan landstingen som mellan kommunerna. Kommunen med högst resultat angav en fordran hos Migrationsverket och positiva budgetavvikelser i verksamheten som orsak till det positiva resultatet, medan kommunen med lägst resultat

Skr. 2016/17:102 angav kostnader för att försäkra bort pensioner som intjänats före 1998 som orsak till det negativa resultatet. Landstinget som redovisade lägst resultat 2016 angav bl.a. höga kostnader för inhyrd personal som orsak till sitt resultat.

Tabell 4.1 Årets resultat

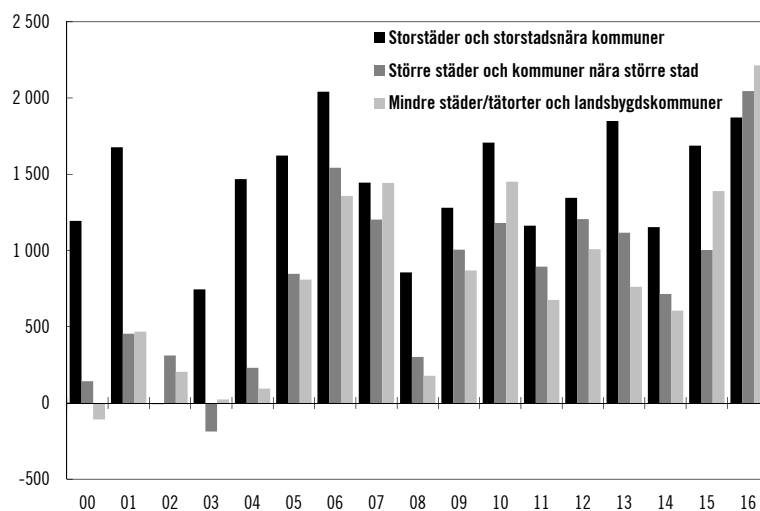
Kronor per invånare

	Genomsnitt 2012–2016	Genomsnitt 2016	Högst 2016	Lägst 2016
Kommuner	1 721	2 149	9 412	-6 546
Landsting	217	343	988	-1 531

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Av diagram 4.4 framgår att det 2000–2016 varit huvudgruppen storstäder och storstadsnära kommuner som flest år i genomsnitt redovisat de högsta resultaten, medan huvudgruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner i genomsnitt redovisat de lägsta resultaten. År 2016 avvek dock från detta mönster, då vissa kommuner i huvudgruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner redovisade relativt höga resultat. Många av de befolkningsmässigt små kommunerna har tagit emot ett relativt stort antal asylsökanden och nyanlända i förhållande till folkmängden och fått bidrag från staten för det. De statliga bidragen kan i kombination med att verksamheterna inte hunnit anpassats till den starka befolkningsutvecklingen ha bidragit till de relativt höga resultaten 2016 för dessa kommuner. Det bör dock framhållas att det finns en stor spridning mellan resultaten inom respektive gruppering.

Kronor per invånare

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Kommunsektorn klarade sammantaget balanskravet

Vid tidpunkten för inrapporteringen av det preliminära bokslutet för 2016 hade inte alla kommuner och landsting som redovisade underskott tagit ställning till om det fanns skäl att inte återställa underskottet. Det innebär att det sammanlagda negativa resultatet per den 31 december 2016 som ska återställas ännu inte kan redovisas.

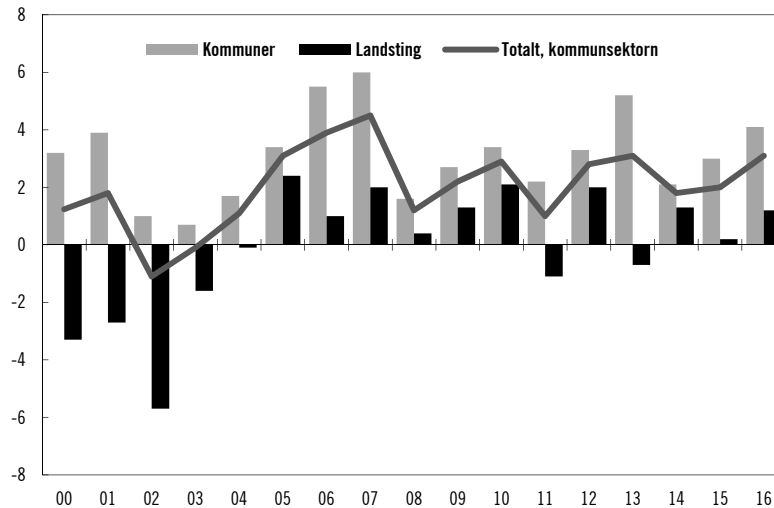
Enligt utfallet per den 31 december 2015 var det totalt 26 kommuner som angav att de sammanlagt hade 0,6 miljarder kronor i ackumulerade negativa resultat som skulle återställas. Det var 4 kommuner färre än 2014, men totalbeloppet var detsamma som 2014. Av landstingen angav 9 att de vid utgången av 2015 hade ett underskott på sammanlagt 2,7 miljarder kronor att återställa. Det var 2 landsting fler än 2014 och en ökning med 1,2 miljarder kronor jämfört med 2014.

God ekonomisk hushållning

Ett vanligt förekommande finansiellt mål för god ekonomisk hushållning för kommuner och landsting är att årets resultat ska uppgå till 2 procent av skatteintäkterna och de generella statsbidragen. Målet bör dock kunna skilja sig åt mellan enskilda kommuner och enskilda landsting, bl.a. med beaktande av det ekonomiska utgångsläget och de framtida förutsättningarna.

År 2016 uppgick årets resultat som andel av skatteintäkterna och de generella statsbidragen för kommunerna och landstingen sammantaget till 3,1 procent, vilket var 1,1 procentenhet högre än 2015 (se diagram 4.5). Kommunernas samlade resultat uppgick till 4,1 procent och landstingens till 1,2 procent.

Diagram 4.5 Resultatets andel av skatteintäkter och generella statsbidrag
Procent

Källa: Räkenskapssammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Resultatets andel av skatteintäkterna och de generella statsbidragen varierade 2016 kraftigt mellan kommunerna respektive landstingen (se tabell 4.2). I vissa fall kan tillfälliga åtgärder, som att lösa in pensionsåtaganden, medföra stora negativa resultat för en enskild kommun eller ett enskilt landsting. Av kommunerna redovisade 252 kommuner (87 procent) en andel som var högre än genomsnittet 2016. Av landstingen redovisade 14 landsting (70 procent) en andel över genomsnittet 2016. Spridningen mellan kommunerna minskade jämfört med 2015, medan den låg i nivå med 2015 för landstingen.

Totalt var det 19 kommuner som i genomsnitt redovisade en negativ genomsnittlig andel 2012–2016. Hälften av dessa kommuner redovisade ett relativt stort negativt resultat ett enskilt år, till följd av tillfälliga åtgärder. Till exempel har flera kommuner löst in (försäkrat bort) pensionsåtaganden och gjort nedskrivningar av sina tillgångar, vilket medfört att den genomsnittliga andelen för perioden blivit negativ.

Tabell 4.2 Årets resultat som andel av skatteintäkter och generella statsbidrag

Procent

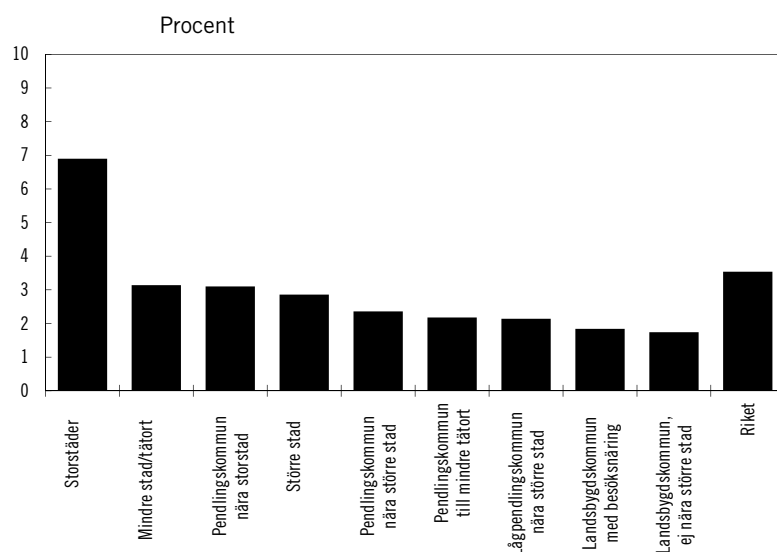
	Genomsnitt 2012–2016	Genomsnitt 2016	Högst 2016	Lägst 2016
Kommuner	3,5	4,1	14,4	-13,6
Landsting	0,8	1,2	3,5	-5,2

Källa: Räkenskapssammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Av diagram 4.6 framgår att kommungruppen storstäder redovisat det högsta utfallet för resultatets andel av skatteintäkterna och de generella

statsbidragen 2012–2016, medan gruppen landsbygdskommuner, ej nära större stad, redovisat det lägsta utfallet. Skr. 2016/17:102

Diagram 4.6 Resultatet som andel av skatteintäkter och generella statsbidrag, genomsnitt 2012–2016 per kommungrupp

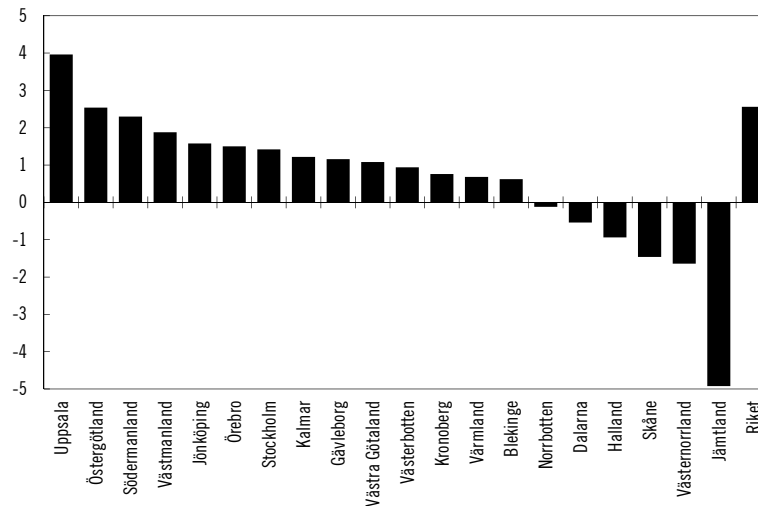

Källa: Räkenskapssammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Det var 6 landsting som redovisade ett genomsnittligt negativt utfall för resultatets andel av skatteintäkterna och de generella statsbidragen 2012–2016 (se diagram 4.7).

Diagram 4.7 Resultatet som andel av skatteintäkter och generella statsbidrag, genomsnitt 2012–2016 landsting

Procent

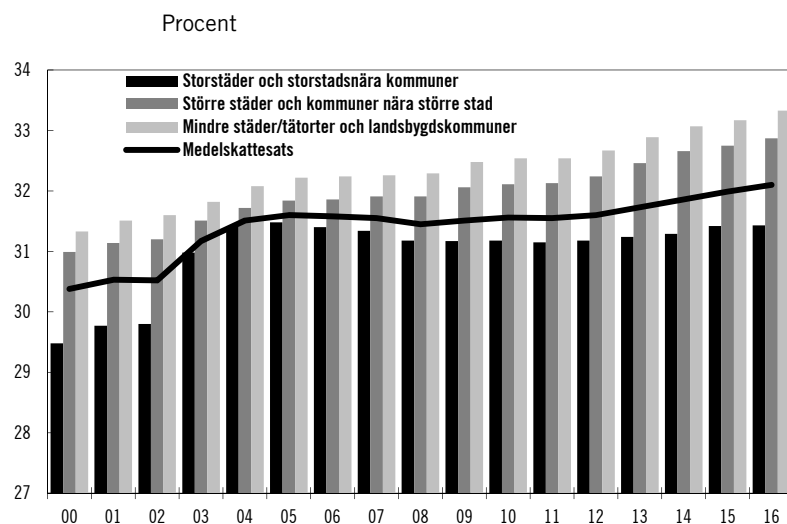
Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Medelskattesatsen ökar

Den genomsnittliga kommunala medelskattesatsen, dvs. skattesatsen för både kommunerna och landstingen, har ökat sedan 2000 (se diagram 4.8). År 2016 uppgick medelskattesatsen till 32,10 procent. Mellan 2012 och 2016 ökade skattesatsen med 0,50 procentenheter. Den lägsta skattesatsen 2016 uppgick till 29,19 procent och den högsta till 35,11 procent.

Huvudgruppen mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner har i genomsnitt den högsta sammanlagda kommunala skattesatsen. Skattesatserna var generellt högre i norra delen av Sverige än i södra delen.

Källa: Kommunalskatterna, Statistiska centralbyrån.

4.2.2 Balansräkningen

Balansräkningen visar den finansiella ställningen vid årets slut. I denna redovisas de tillgångar som kommunerna och landstingen förfogar över och hur dessa har finansierats (se även tabell 4–6 i bilaga 2). Skillnaden mellan tillgångarna och skulderna utgör det egna kapitalet.

Kommunernas och landstingens tillgångar

Kommunsektorns tillgångar utgörs till största delen av anläggningstillgångar, såsom mark, byggnader, gator och vägar, vatten- och avloppsnät, samt långfristiga fordringar främst på kommunala företag. Enligt de kommunala redovisningsreglerna värderas inte kommunala tillgångar till marknadsvärdet. I stället ligger det historiska anskaffningsvärdet till grund för värderingen. Det innebär att tillgångarna redovisas till utgiften vid anskaffningstillfället, med avdrag för gjorda avskrivningar och eventuella nedskrivningar.

Kommunsektorns tillgångar uppgick 2016 till 1 191 miljarder kronor. Kommunernas tillgångar uppgick till 917 miljarder kronor och landstingens tillgångar till 274 miljarder kronor. Tillgångarna ökade med 6,1 procent jämfört med 2015. Den genomsnittliga ökningen per år 2012–2016 uppgick till 6,6 procent.

Kommunernas och landstingens investeringar

En förklaring till att kommunernas och landstingens tillgångar har ökat är den höga nivån på investeringsutgifterna. Den höga investeringstakten är främst en följd av urbaniseringen och befolkningsökningen som kräver nybyggnation. Även det faktum att stora delar av kommunernas fastighetsinnehav och infrastruktur byggdes under 1960- och 1970-talen, och nu är i behov av renovering, påverkar investeringsnivån. Kommun-

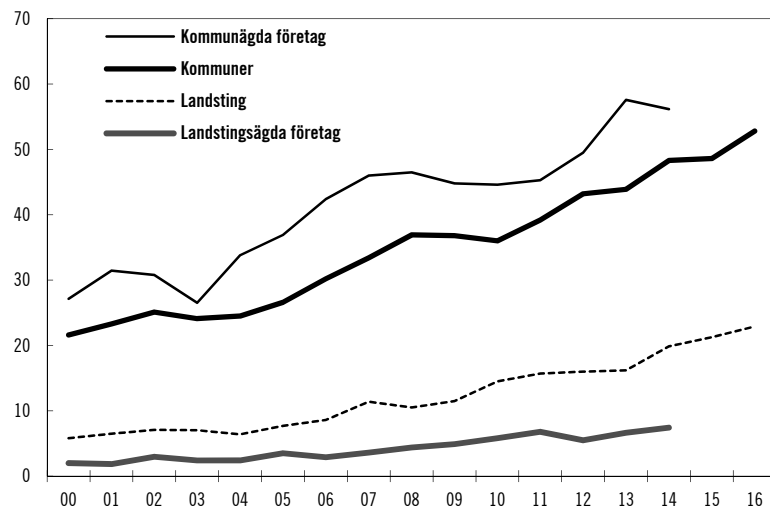
sektorns investeringsutgifter uppgick 2016 till 76 miljarder kronor, varav kommunerna stod för 53 miljarder kronor. Utgifterna för investeringar ökade med 8,4 procent jämfört med 2015. Investeringarna ökade mest och var högst i de befolkningsmässigt större kommunerna, medan de lägsta investeringsutgifterna generellt fanns i de befolkningsmässigt mindre kommunerna.

För närvarande görs också stora investeringar i de kommunala och landstingsägda företagen. Enligt de senast publicerade uppgifterna uppgick dessa investeringar till totalt 64 miljarder kronor 2014, varav de kommunägda företagen stod för 56 miljarder kronor (se diagram 4.9). Om en kommun eller ett landsting lånar ut medel till företagen för att dessa ska investera ökar de långfristiga fordringarna. Enligt de senast publicerade uppgifterna uppgick dessa fordringar till 185 miljarder kronor 2015.

Till följd av ökade investeringar har även avskrivningskostnaderna ökat (se tabellerna 1–3 i bilaga 2). Kostnaderna för avskrivningar ska avspegla hur tillgången successivt förbrukas. Mellan 2015 och 2016 ökade avskrivningarna med 7,6 procent. Den genomsnittliga ökningen per år 2012–2016 uppgick till 5,7 procent.

Diagram 4.9 Investeringsutgifter 2000–2016

Miljarder kronor

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Eget kapital och resultatutjämningsreserver

Kommunsektorns egna kapital uppgick 2016 till 474 miljarder kronor, vilket var en ökning med 5,5 procent jämfört med 2015. Det är högre än den genomsnittliga årliga ökningstakten 2012–2016 (4,6 procent). Om den del av pensionsskulden som avser pensionsförpliktelser intjänade före 1998, och som redovisas som en ansvarsförbindelse utanför balansräkningen, inkluderades skulle det egna kapitalet vara negativt för landstingen, men inte för kommunerna eller för kommunerna och landstingen sammantaget.

Kommuner och landsting får fr.o.m. 2013 bygga upp resultatutjämningsreserver inom ramen för det egna kapitalet. Dessa reserver gör det möjligt att sätta av en del av ett överskott för att täcka negativa resultat som uppkommer i samband med en lågkonjunktur. Kommunerna har, som tidigare anförts, ännu inte redovisat sina balanskravsutredningar för 2016, men förändringen av resultatutjämningsreserverna i balansräkningen indikerar att kommunerna ökade reserverna med drygt 1 miljard kronor 2016 och att landstingens reserver var oförändrade. Resultatutjämningsreserverna uppgick 2016 preliminärt till 8,6 miljarder kronor i kommunerna och till 0,7 miljarder kronor i landstingen. Knappt hälften av kommunerna och en fjärdedel av landstingen har avsatt medel till resultatutjämningsreserver. Den kommun respektive det landsting som hade de största reserverna hade avsatt 8 390 kronor per invånare respektive 1 069 kronor per invånare.

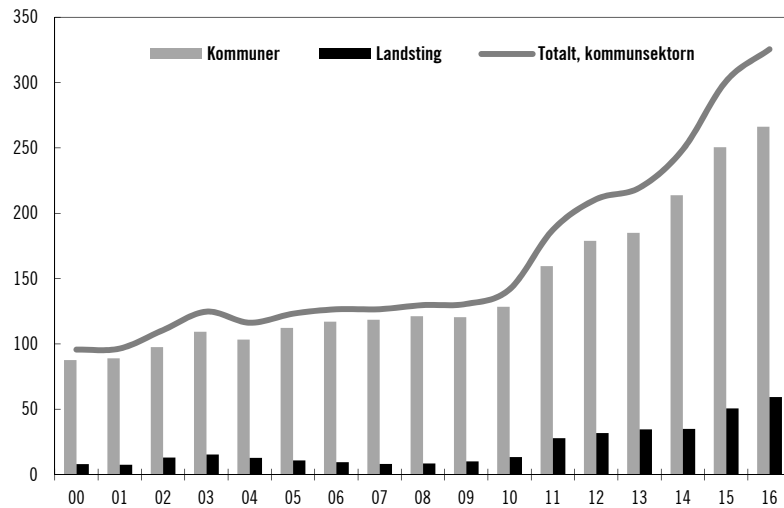
Kommunernas och landstingens skulder ökade

Kommunsektorns totala skulder uppgick 2016 till 718 miljarder kronor, vilket var en ökning med 6,5 procent jämfört med 2015. Den genomsnittliga ökningstakten 2012–2016 uppgick till 8,1 procent per år. Skulderna består av avsättningar samt långfristiga och kortfristiga skulder.

Avsättningar är skulder som är okända till exakt belopp och/eller vilket datum de förfaller till betalning. Av kommunsektorns totala avsättningar 2016, sammanlagt 150 miljarder kronor, svarade pensionsskulder för den största delen, 130 miljarder kronor. Pensionsskulderna ökade med 5,8 procent jämfört med 2015, vilket kan jämföras med genomsnittet för 2012–2016, som uppgick till 8,3 procent per år. Med pensionsskulder avses här pensionsförpliktelser intjänade fr.o.m. 1998.

De långfristiga skulderna i kommunsektorn fortsatte att öka och uppgick 2016 till 326 miljarder kronor (se diagram 4.10). Den största delen utgjordes av lån i banker och kreditinstitut. Kommunsektorns långfristiga skulder ökade med 8,1 procent 2016. Den genomsnittliga ökningen uppgick till 11,5 procent per år 2012–2016. Kommunerna står för den största delen av de långfristiga skulderna. Dessa skulder ökade under perioden i genomsnitt med drygt 10 procent per år för kommunerna. Ökningen av de långfristiga skulderna kan till stor del förklaras av att delar av kommunernas och landstingens investeringar lånefinansierats. En annan förklaring är att det har skett en ökning av antalet vidareförmedlade lån via kommuner och landsting till de kommunala företagen. Ytterligare en orsak till ökningen av de långfristiga skulderna kan vara en ökad kommunal medfinansiering av statlig infrastruktur.

Miljarder kronor

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

De långfristiga skulderna per invånare varierade mellan enskilda kommuner och enskilda landsting 2016 (se tabell 4.3). Det var totalt 12 kommuner som inte hade några skulder detta år. Över två tredjedelar av kommunerna har ökat skuldsättningen under senare år. Det var 1 landsting som 2016 inte hade någon långfristig skuld.

Spridningen mellan enskilda kommuners långfristiga skulder minskade 2016 jämfört med 2015, medan de ökade mellan enskilda landsting. Generellt hade befolkningsmässigt större kommuner, dvs. kommuner i kommungrupperna storstäder och större stad, de högsta skulderna per invånare. Befolkningsmässigt mindre kommuner, som ofta tillhör kommungrupperna pendlingskommun till mindre tätort, hade generellt de lägsta skulderna. Spridningen mellan enskilda landsting har ökat jämfört med 2015. Stockholms läns landsting hade 2016 den högsta skulden per invånare, som mer än fördubblats jämfört med 2012.

Tabell 4.3 Långfristiga skulder

Kronor per invånare

	Genomsnitt 2012–2016	Genomsnitt 2016	Högst 2016	Lägst 2016
Kommuner	22 368	26 620	86 064	0
Landsting	4 316	5 940	22 180	0

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Den totala pensionsskulden minskade 2016

Utöver den pensionsskuld som redovisas i balansräkningen som avsättningar för pensioner intjänade fr.o.m. 1998 finns också pensionskulder intjänade före 1998 som redovisas som en ansvarsförbindelse. Kommunsektorns pensionsförpliktelser intjänade före 1998 uppgick

2016 till 345 miljarder kronor, vilket var en minskning med 14 miljarder kronor jämfört med 2015. Minskningen beror delvis på att utbetalningarna av pensioner fr.o.m. 2014 överstiger uppräkningsbeloppet av skulden. Skulden minskade också till följd av att vissa kommuner har försäkrat bort delar av sin pensionsskuld. Mellan 2012 och 2016 minskade ansvarsförbindelserna avseende pensionsförpliktelser intjänade före 1998 med 19 miljarder kronor, eller med i genomsnitt 1,1 procent per år. Under samma tidsperiod ökade avsättningarna för pensioner intjänade fr.o.m. 1998 i balansräkningen med 41 miljarder kronor, eller med i genomsnitt ca 8 procent per år.

Den totala pensionsskulden, dvs. både pensionsskulden i balansräkningen och skulden som redovisas som en ansvarsförbindelse, uppgick 2016 till 474 miljarder kronor för kommunsektorn som helhet. Mellan 2015 och 2016 minskade den totala skulden med nästan 8 miljarder kronor. Kommunsektorns avsättningar till pensioner ökade, medan ansvarsförbindelserna minskade. Den största spridningen när det gäller storleken på den totala pensionsskulden finns bland kommunerna, vilket förklaras av att det finns många kommuner som har försäkrat bort större delen av sin pensionsskuld. Det innebär att kommunen löser in hela eller delar av skulden och betalar in motsvarande belopp till ett försäkringsbolag, som därefter förvaltar den. I genomsnitt har de befolkningsmässigt minsta kommunerna, som också haft en befolkningsminskning under flera år, högst skuld.

Tabell 4.4 Totala pensionsförpliktelser

Kronor per invånare

	Genomsnitt 2012–2016	Genomsnitt 2016	Högst 2016	Lägst 2016
Kommuner	25 838	23 350	40 740	502
Landsting	23 941	23 905	34 339	18 618

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

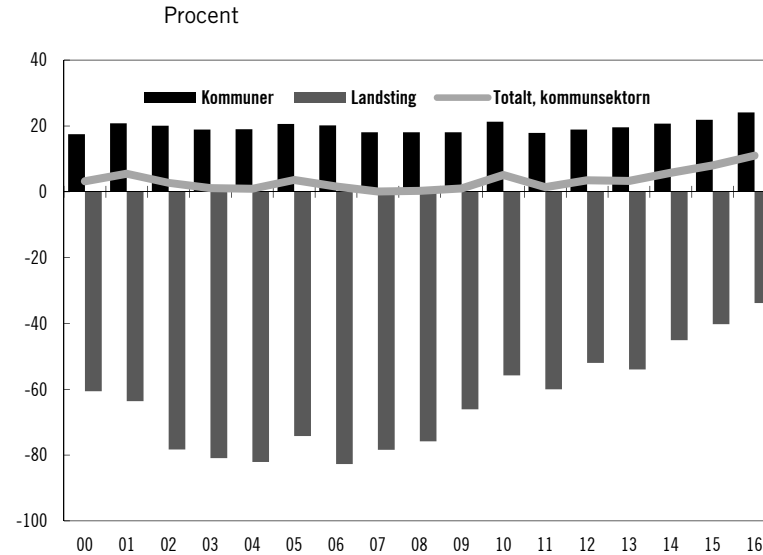
Kommunerna har högre soliditet än landstingen

Soliditeten anger hur stor del av de totala tillgångarna som är finansierade med eget kapital och är därmed ett mått på den långsiktiga finansiella styrkan. År 2016 uppgick soliditeten för kommunsektorn som helhet till 40 procent, vilket var i nivå med 2015. Kommunernas genomsnittliga soliditet uppgick till 46 procent och landstingens genomsnittliga soliditet uppgick till 19 procent.

Inklusive hela den kommunala pensionsförpliktelsen, dvs. även den del av pensionerna som tjänats in före 1998, var soliditeten 11 procent för kommunsektorn 2016 (se diagram 4.11). Det var en ökning med 3 procentenheter jämfört med 2015. Kommunernas soliditet uppgick till 24 procent, medan landstingens soliditet uppgick till -34 procent. En negativ soliditet beror vanligtvis främst på stora pensionsåtaganden intjänade före 1998. Landstingen har, i förhållande till kommunerna, en liten balansomslutning och en stor pensionsskuld. Den pensionsskuld som avser pensioner intjänade före 1998 kommer dock succesivt att minska framöver till följd av att pensionsutbetalningarna överstiger

skuldförändringen. Av kommunerna hade 230 (79 procent) en positiv soliditet 2016 när hela pensionsskulden inkluderades och av landstingen var det 2 som hade en positiv soliditet. Majoriteten av kommunerna och landstingen förbättrade sin soliditet mellan 2012 och 2016. Kommunernas soliditet, inklusive samtliga pensionsförbindelser, var 2016 i genomsnitt 5 procentenheter högre än 2012. Landstingens genomsnittliga soliditet var 19 procentenheter högre 2016 än 2012.

Diagram 4.11 Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser

Källa: Räkenskapssammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Soliditeten varierade mellan enskilda kommuner respektive enskilda landsting (se tabell 4.5). Soliditeten var generellt lägst i befolkningsmässigt mindre kommuner. Kommungruppen storstäder redovisade i genomsnitt den högsta soliditeten, inklusive hela pensionsskulden, tätt följd av gruppen storstäder och pendlingskommuner nära storstad. Kommungruppen landsbygdskommuner ej nära större stad redovisade i genomsnitt den lägsta soliditeten. Av de kommuner som redovisade en negativ soliditet tillhörde drygt hälften huvudgruppen mindre stad/tätort och landsbygdskommuner och två tredjedelar av dem hade ett invånarantal under medianvärdet. Dessa kommuner låg i olika delar av landet. Skillnaden mellan kommunerna respektive landstingen med högsta och lägsta soliditet minskade 2016.

Tabell 4.5 Soliditet inklusive samtliga pensionsförpliktelser

Procent

	Genomsnitt 2012–2016	Genomsnitt 2016	Högst 2016	Lägst 2016
Kommuner	21	24	70	-52
Landsting	-45	-34	5	-131

Källa: Räkenskapssammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

5 Statsbidragen till kommuner och landsting

Skr. 2016/17:102

Statsbidragen till kommuner och landsting består, som anförts i avsnitt 2.1, av generella och riktade statsbidrag. Med generella bidrag avses i denna skrivelse bidrag som utbetalats från anslaget 1:1 *Kommunalekonomisk utjämning* och anslaget 1:2 *Utjämningsbidrag för LSS-kostnader* under utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner. Med riktade statsbidrag avses i denna skrivelse utbetalningar till kommuner och landsting som är avsedda för konsumtion från anslag under andra utgiftsområden. Till följd av denna avgränsning omfattas exempelvis inte statsbidrag för investeringar som 2016 uppgick till ca 5,4 miljarder kronor.

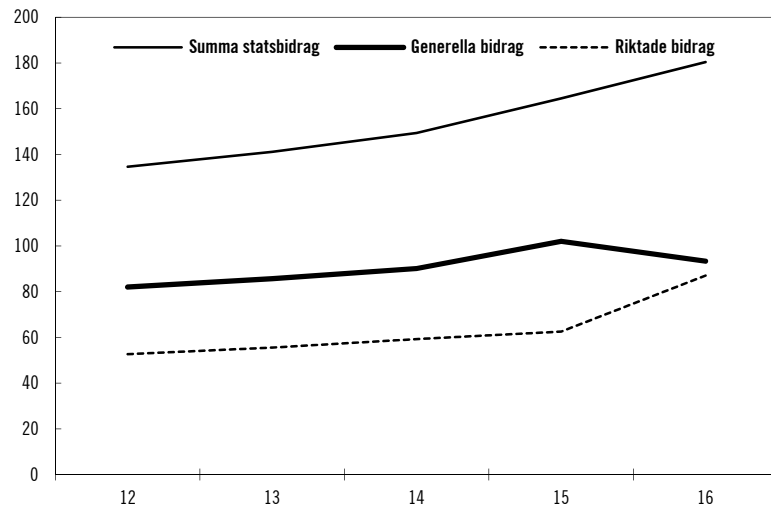
5.1 Statsbidragen 2016

Enligt uppgifter från Ekonomistyrningsverket uppgick statsbidragen till kommuner och landsting till 180 miljarder kronor 2016, varav 93 miljarder utgjordes av generella statsbidrag och 87 miljarder av riktade statsbidrag. Statsbidragen motsvarade 17 procent av kommunernas och landstingens intäkter, vilket innebär att andelen var oförändrad jämfört med 2015.

Jämfört med 2015 ökade statsbidragen, så som de redovisas i statens budget, med totalt 16 miljarder kronor 2016. De generella bidragen minskade med 9 miljarder kronor och de riktade statsbidragen ökade med 24,5 miljarder kronor. Att de generella bidragen minskade mellan 2015 och 2016 berodde på att det gjordes en tillfällig utbetalning om 9,8 miljarder kronor 2015 till kommunsektorn för att hantera flyktingsituationen. Kommunsektorn hade möjlighet att redovisa denna utbetalning 2015 och 2016. Ökningen av de riktade statsbidragen mellan 2015 och 2016 berodde till stor del på utbetalningar av riktade bidrag med koppling till flyktingsituationen från främst utgiftsområde 8 Migration och utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet. Räknas de riktade bidragen på dessa områden bort ökade de riktade statsbidragen med 4,2 miljarder kronor mellan 2015 och 2016.

Jämfört med 2012 ökade statsbidragen med nästan 46 miljarder kronor 2016 (se diagram 5.1), vilket i huvudsak berodde på en ökning av de riktade statsbidragen. Mellan 2012 och 2013 började de riktade statsbidragen öka efter att ha legat på ungefär samma nivå åren innan. Sedan dess har de riktade statsbidragen ökat varje år.

Miljarder kronor

Anm.: Uppgifterna avser transfereringar till kommuner och landsting för konsumtion och inkluderar statsbidrag till ideella organisationer på det kommunala området.

Källa: Underlag till årsredovisning för staten 2016, Ekonomistyrningsverket.

5.2 De riktade statsbidragen 2016

År 2016 utbetalades riktade statsbidrag från 91 anslag (se tabell 5.1) för att finansiera ett eller flera statsbidrag för olika ändamål. Antalet statsbidrag överstiger således antalet anslag.

År 2016 ökade de riktade statsbidragen med sammanlagt 24,5 miljarder kronor jämfört med 2015. På 33 av de 91 anslagen översteg det utbetalade beloppet till kommuner och landsting 100 miljoner kronor. På 14 av anslagen översteg beloppet 1 miljard kronor. Ökningen av de riktade statsbidragen bestod främst av ökade utbetalningar från anslaget 1:2 *Ersättningar och boendekostnader* under utgiftsområde 8 Migration och anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktmottagande* under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet. Ökningen uppgick till 17,2 miljarder respektive 3 miljarder kronor. Samtidigt minskade beloppen som betalades ut till kommuner och landsting från vissa andra utgiftsområden.

Från utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg utbetalades riktade statsbidrag om totalt 32 miljarder kronor, vilket motsvarade 37 procent av de riktade statsbidragen 2016. Utbetalningarna från utgiftsområde 8 Migration uppgick till totalt 23,6 miljarder kronor, vilket motsvarade 27 procent av de riktade bidragen. Från utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning utbetalades totalt 11,3 miljarder kronor vilket motsvarade ca 13 procent av de totala riktade bidragen.

Det riktade statsbidraget från anslaget 1:5 *Bidrag för läkemedelsförmånerna* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg uppgick till 22 miljarder kronor. Det var därmed det anslag från vilket störst utbetalningar av riktade bidrag gjordes 2016. De näst största

utbetalningarna av riktade statsbidrag, 20,4 miljarder kronor, gjordes från anslaget 1.2 *Ersättningar och boendekostnader* under utgiftsområde 8 Migration. De tredje största utbetalningarna, 12,4 miljarder kronor, gjordes från anslaget 1:2 *Kommunersättningar vid flyktningmottagande* under utgiftsområde 13 Integration och jämställdhet.

Skr. 2016/17:102

Tabell 5.1 Statsbidrag per utgiftsområde avsedda för konsumtion i kommuner och landsting 2016

Utgiftsområde	Antal anslag	Miljoner kronor	Andel, procent
1. Rikets styrelse	4	102	0,1
4. Rättsväsendet	2	2	0,0
5. Internationell samverkan	2	2	0,0
6. Försvar och samhällets krisberedskap	4	304	0,3
7. Internationellt bistånd	1	11	0,0
8. Migration	1	23 635	27,2
9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg	15	32 146	36,9
10. Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp	1	2 121	2,4
13. Integration och jämställdhet	5	12 563	14,4
14. Arbetsmarknad och arbetsliv	3	2 810	3,2
16. Utbildning och universitetsforskning	14	11 330	13,0
17. Kultur, medier, trossamfund och fritid	14	1 372	1,6
18. Samhällsplanering, bostadsförsörjning, byggande och konsumentpolitik	4	10	0,0
19. Regional tillväxt	1	166	0,2
20. Allmän miljö- och naturvård	5	38	0,0
21. Energi	5	130	0,1
22. Kommunikationer	5	158	0,2
23. Areella näringar, landsbygd och livsmedel	3	2	0,0
24. Näringsliv	2	119	0,1
Summa	91	87 022	100

Källa: Underlag till årsredovisning för staten 2016, Ekonomistyrningsverket.

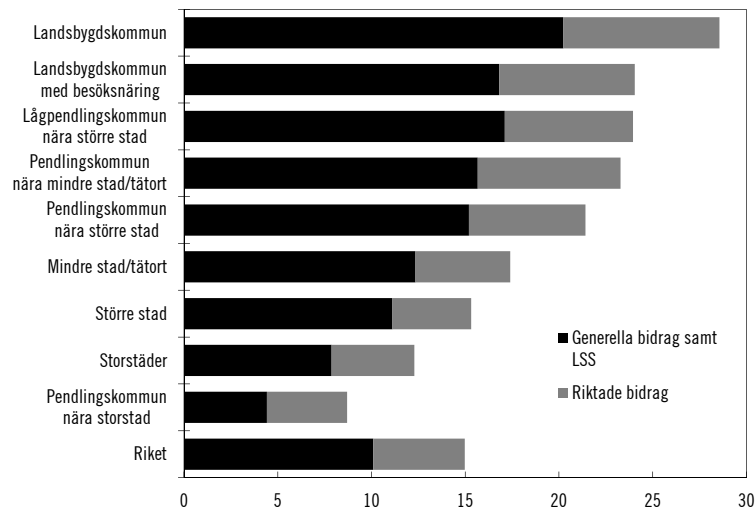
5.3 Statsbidragens betydelse för enskilda kommuner och landsting 2015

I den följande redogörelsen för statsbidragens betydelse för enskilda kommuner och landsting används uppgifter från 2015, då uppgifter för 2016 fanns inte tillgängliga vid framtagandet av denna skrivelse. Statsbidragen uppgick 2015 till 155 miljarder kronor, vilket i genomsnitt motsvarade 16 procent av kommunernas och landstingens samlade intäkter. Statsbidragens andel av de enskilda kommunernas respektive landstingens intäkter skilde sig emellertid åt, särskilt bland kommunerna.

Statsbidragen till kommunerna uppgick till 96 miljarder kronor 2015. Ungefär två tredjedelar av detta belopp utgjordes av generella statsbidrag och en tredjedel av riktade statsbidrag (se diagram 5.2). I genomsnitt motsvarade statsbidragen 20 procent av kommunernas totala intäkter 2015, men variationen bland de 290 kommunerna var stor. Skillnader mellan kommuner och kommungrupper kan till stor del förklaras av utfallet i det kommunalekonomiska utjämningsystemet. I 158 av kommunerna utgjorde statsbidragen en högre andel av intäkterna än för genomsnittet. Utfallet var negativt för 7 av kommunerna, vilket berodde på att dessa kommuner var nettobetalare till utjämningsystemet. Statsbidragen motsvarade som högst 38 procent av intäkterna och som lägst -19procent. De generella bidragen utgjorde i genomsnitt 14 procent av kommunernas intäkter och de riktade bidragen 6 procent. De generella bidragen utgjorde som högst nästan 30 procent och som lägst strax under -22 procent av intäkterna. De riktade bidragens andel av intäkterna uppgick som högst till 19 procent och som lägst till 1 procent av intäkterna.

Diagram 5.2 Statsbidrag per kommungrupp 2015

Andel av intäkterna i procent, stigande ordning efter summan av alla statsbidrags andel av intäkterna

Anm.: Intäkter är: skatteintäkter, skillnaden mellan bidrag och avgifter i det kommunalekonomiska utjämningsystemet, verksamhetsintäkter där riktade statsbidrag ingår samt finansiella intäkter.

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner, Statistiska centralbyrån.

Statsbidragen till landstingen 2015

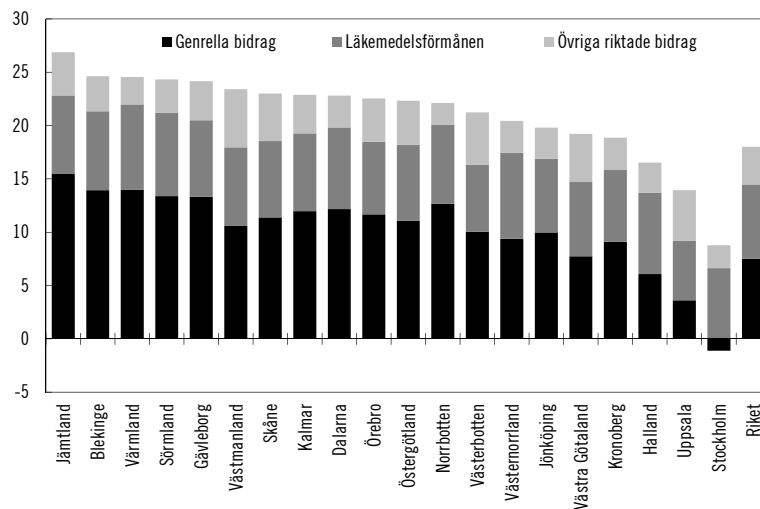
Enligt landstingens egna redovisningar uppgick statsbidragen (exklusive Gotlands kommun) till 59 miljarder kronor 2015. Av dessa utgjorde 24,5 miljarder kronor generella statsbidrag och 34,5 miljarder riktade statsbidrag. Statsbidraget för läkemedelförmånerna, som sammanlagt uppgick till 24,5 miljarder kronor, var det enskilt största riktade stats-

bidraget. De övriga riktade statsbidragen till landstingen uppgick till 11,5 miljarder kronor. Skr. 2016/17:102

I genomsnitt motsvarade landstingens intäkter från statsbidrag 18 procent av de samlade intäkterna 2015 (se diagram 5.3). Av dessa utgjordes 7,5 procentenheter av generella statsbidrag, 7 procentenheter av statsbidraget för läkemedelsförmånerna och 3,5 procentenheter av riktade statsbidrag redovisade bland verksamhetens intäkter. För 17 av 20 landsting utgjorde statsbidragen en högre andel av de totala intäkterna än för genomsnittet. Statsbidragens andel av intäkterna var som högst 27 procent och som lägst 8 procent. Skillnaderna kan till stor del förklaras av utfallet i det kommunalekonomiska utjämningsystemet, där landstingens andelar av intäkterna från generella statsbidrag varierade från -1,1 till 15,5 procent. Bidraget för läkemedelsförmånerna motsvarade som högst 8 procent och som lägst 6 procent av intäkterna. Övriga riktade statsbidrag utgjorde som högst 5 procent och som lägst 2 procent av intäkterna.

Diagram 5.3 Statsbidrag per landsting 2015

Andel av intäkterna i procent, stigande ordning efter summan av alla statsbidrags andel av intäkterna

Anm.: Avgifter respektive bidrag i det kommunalekonomiska utjämningsystemet räknas in i det generella statsbidraget. Gotlands kommun ingår inte i sammanställningen.

Källa: Ekonomitabeller för landstingen 2015, Sveriges Kommuner och Landsting.

5.4 Statsbidrag till vissa kommunala verksamheter

I avsnitt 6–8 lämnas en fördjupad redovisning av de riktade statsbidragen inom hälso- och sjukvården, socialtjänsten och skolväsendet. Denna avgränsning har valts då dessa områden utgör den största delen av kommunernas och landstingens verksamhet. Redovisningen avser i huvudsak 2016.

Vad gäller hälso- och sjukvården och socialtjänsten lämnas fullständiga redovisningar av de 22 respektive 9 riktade statsbidragen till

Skr. 2016/17:102 kommunsektorn och omfattningen av dessa 2016. Redovisningen omfattar t.ex. bidragens syfte, budgeterat belopp, utbetalt belopp samt resultat från eventuella utvärderingar. Även för de riktade bidragen till skolväsendet är redovisningen fullständig, så till vida att alla de ca 50 bidragen som riktar sig till skolväsendet finns i redovisningen. För vissa av dessa bidrag är redovisningen dock mer omfattande än för andra bidrag. Detta beror på att tillgången till information om de olika bidragen varierar. För vissa bidrag, där tillgången till vissa uppgifter, t.ex. utbetalt belopp, är begränsad redovisas endast avsatt belopp och syfte.

För bidrag för vilka de avsatta medlen överstiger 200 miljoner kronor kompletteras redovisningen även med uppgifter i tabellform.

6 Hälsa- och sjukvård

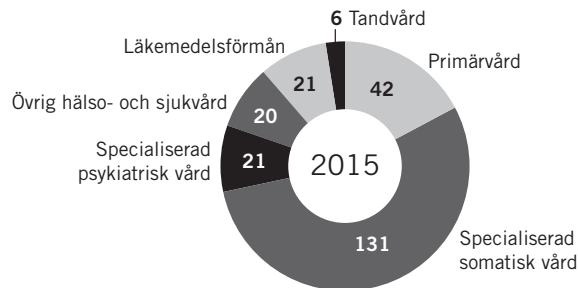
Landstingens verksamhet inom hälso- och sjukvården omfattar primärvård, specialiserad somatisk vård, specialiserad psykiatrisk vård, övrig hälso- och sjukvård, läkemedelsförmånerna samt politisk verksamhet med anknytning till hälso- och sjukvården. I avsnittet redovisas även den landstingsutförda tandvårdsverksamheten.

Antalet anställda i hälso- och sjukvården, inklusive den tandvårdsverksamhet som utförs av landstingen, uppgick 2015 till ca 271 300 personer, varav 80 procent var kvinnor och 20 procent män.

De totala nettokostnaderna för hälso- och sjukvården uppgick 2015 till knappt 241 miljarder kronor. Landstingens nettokostnader för tandvården uppgick till nära 6 miljarder kronor. Fördelningen av kostnaderna framgår av diagram 6.1.

Patientbesöken i hälso- och sjukvårdsverksamhet som bedrevs i privat regi utgjorde 35 procent av samtliga besök 2015.

Miljarder kronor

Anm.: Avser nettokostnader.

Källa: Statistik om hälso- och sjukvård samt regional utveckling 2015, Sveriges Kommuner och Landsting.

6.1 Nationella mål

Det övergripande målet för den svenska hälso- och sjukvården var enligt hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), förkortad HSL, som gällde under den tid som skrivelsen avser, en god hälsa och vård på lika villkor för hela befolkningen. Med hälso- och sjukvård avsågs enligt lagen åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. HSL omfattade inte tandvård. Enligt lagen skulle vården ges med respekt för alla människors lika värde och för den enskilda människans värdighet. Den som hade det största behovet av hälso- och sjukvård ska ges företräde till vården. En ny hälso- och sjukvårdslag trädde i kraft 1 april 2017. Lagen innehåller bestämmelser som i allt väsentligt överensstämmer med den ovan beskrivna regleringen. Till hälso- och sjukvården hör även sjuktransporter och verksamheten att ta hand om avlidna. I tandvårdslagen (1985:125) anges att målet för tandvården är en god tandhälsa och en tandvård på lika villkor för hela befolkningen. Målet för hälso- och sjukvården 2016 var att befolkningen skulle erbjudas en behovsanpassad och effektiv vård av god kvalitet. En sådan vård ska vara jämlik, jämställd och tillgänglig (prop. 2015/16:1 utg.omr.9, bet. 2015/16: SoU1, rskr. 2015/16:102).

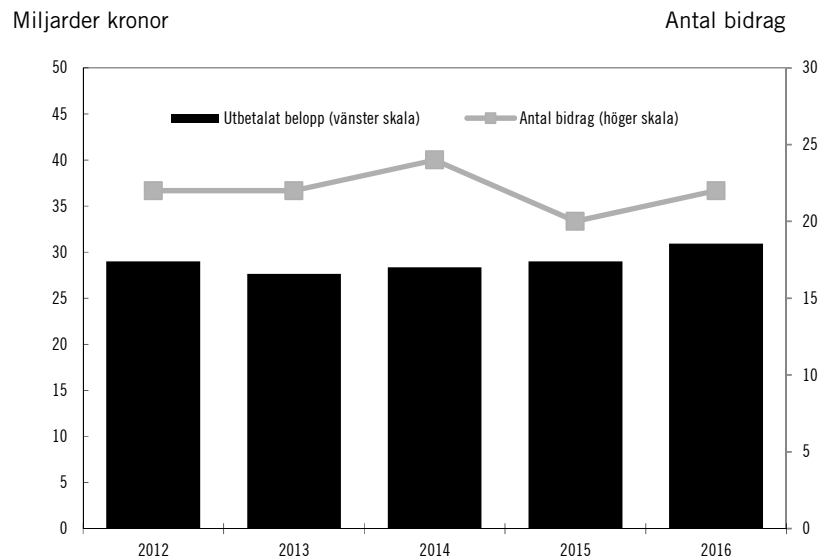
6.2 Riktade statsbidrag inom folkhälsa och hälso- och sjukvården

År 2016 fanns 22 statsbidrag som var riktade till verksamheter inom hälso- och sjukvården (se diagram 6.2), som landstingen ansvarar för. Även Gotlands kommun tilldelas, i egenskap av huvudman för hälso- och sjukvården på Gotland, statsbidrag av detta slag. Andra kommuner mottar i vissa fall också bidrag av det aktuella slaget. I begreppet landsting omfattas i det följande landstingen och Gotlands kommun.

Statsbidragen utbetalades från anslag på utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg samt utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning. Från de statsbidrag som omfattas av redovisningen utbetalades sammanlagt ca 31 miljarder kronor 2016. Vanligtvis fanns inte något särskilt belopp avsatt till administration. Bidraget för läkemedelsförmånerna, som uppgått till ca 21–24,5 miljarder kronor respektive år, utgör en stor del av det sammanlagda beloppet.

Antalet bidrag och det sammanlagda utbetalade beloppet varierar mellan åren. År 2016 skedde en ökning av det utbetalade beloppet jämfört med 2015 till följd av regeringens utökade satsningar.

Diagram 6.2 Statsbidrag på hälso- och sjukvårdsområdet 2012–2016

Källor: Regeringsbeslut 2011–2016 och egna beräkningar.

Följande riktade statsbidrag under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg omfattas av redovisningen:

- bidrag för mänskliga vävnader och celler,
- bidrag till psykiatri,
- tandvårdsförmåner,
- kompetenscentrum på tandvårdsområdet,
- bidrag för läkemedelsförmånerna,
- en mer jämlik och tillgänglig cancervård,
- professionsmiljarden,
- bidrag för tillgänglighet och samordning,
- bidrag för arbete inom områdena alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel,
- insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar,
- kvinnors hälsa och förlossningsvård,
- Rett Center i Jämtlands läns landsting,
- sjukvård i internationella förhållanden,
- kroniska sjukdomar,

- specialistkompetenskurser,
- utrustning för elektronisk kommunikation,
- tolktjänst,
- rådgivning och annat personligt stöd till personer som ingår i personkretsen enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS,
- bidrag för glasögon till vissa barn och unga, och
- förbättrade stöd och behandlingsinsatser vid omhändertagande av berusade personer.

Följande riktade statsbidrag under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning omfattas av redovisningen:

- en kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess, och
- försäkringsmedicinska utredningar.

Nedan följer en redogörelse för de ovan nämnda riktade bidragen.

6.2.1 Bidrag för mänskliga vävnader och celler

Statsbidraget för mänskliga vävnader och celler ska användas för utgifter till landstingen för kvalitets- och säkerhetsnormer enligt lagen (2008:286) om kvalitets- och säkerhetsnormer vid hantering av mänskliga vävnader och celler.

Landstingens kostnader för genomförandet av de krav som lagen ställer beräknades till 119 miljoner kronor per år 2008–2017. Landstingen kompenseras för genomförandet, både genom en ekonomisk reglering i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen via det generella statsbidraget och genom ett riktat statsbidrag. Kompensationen uppgick 2016 till sammanlagt 119 miljoner kronor. Uppdelningen fastställdes i enlighet med önskemål från SKL. Det riktade statsbidraget fördelades mellan vissa landsting utifrån en fördelningsnyckel som tagits fram av SKL, som tar hänsyn till omfattningen av respektive landstings arbete och kostnader på området.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 74 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:10 *Bidrag för mänskliga vävnader och celler* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Hela beloppet utbetalades och fördelades mellan 8 landsting.

6.2.2 Bidrag till psykiatri

Satsningen på psykiatri och psykisk hälsa påbörjades 2007. Medlen har sedan starten huvudsakligen fördelats genom överenskommelser mellan regeringen och SKL. Överenskommelserna har innefattat dels utvecklingsinsatser, dels prestationsmedel som har betalats ut till kommunerna och landstingen. Det övergripande syftet med 2016 års överenskommelse var att öka tillgängligheten till stöd och behandling av god kvalitet samt att förebygga och motverka psykisk ohälsa.

Som en del av överenskommelsen skulle kommunerna och landstingen senast den 31 oktober 2016 lämna en redogörelse med analyser av befolkningens behov inom respektive fokusområde. De skulle även revi-

dera kortsiktiga och långsiktiga mål samt följa upp och vid behov revidera lokala och regionala handlingsplaner, samt lämna en redovisning för användningen av de resurser som de fått. SKL tillhandahöll en särskild portal där redovisningarna kunde lämnas. SKL sammanställde underlaget för nationella jämförelser. Inom ramen för överenskommelsen fördelas även medel till kommuner och landsting för att förstärka ungdomsmottagningarnas arbete med t.ex. ökad tillgänglighet för unga med psykisk ohälsa. Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att följa upp och analysera överenskommelserna mellan regeringen och SKL om stöd till riktade insatser inom området psykisk hälsa 2016–2018. Socialstyrelsen ska lämna årliga lägesrapporter till Regeringskansliet senast den 31 mars varje år, med start 2017. Socialstyrelsens uppdrag ska slutredovisas senast den 31 maj 2019.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 780 miljoner kronor till bidraget på anslaget 1:8 *Bidrag till psykiatri* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg (se tabell 6.1). Av detta belopp utbetalades 200 miljoner kronor till kommunerna och 450 miljoner kronor till landstingen. Utöver detta fördelades 130 miljoner kronor till kommuner och landsting för förstärkningen av ungdomsmottagningarna. Dessutom fick SKL 65 miljoner kronor i utvecklingsstöd.

Tabell 6.1 Bidrag till psykiatri

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till huvudmän	Antal mottagare	Tid
1:8	845 mnkr	780 mnkr	Samtliga	2007–

6.2.3 Tandvårdsförmåner

Det tandvårdsstöd som gäller för vuxna faller inom ramen för det statliga tandvårdsstödet, som inrättades i och med 2008 års tandvårdsreform (prop. 2007/08:49). Riksdagen har beslutat om mål för stödet (prop. 2007/08:49, bet. 2007/08:SoU9, rskr.2007/08:145). Enligt målet ska stödet stimulera till regelbunden och förebyggande tandvård samt motverka alltför höga kostnader för patienter med stora tandvårdsbehov.

Det statliga tandvårdsstödet är en form av subvention. Patienterna betalar cirka två tredjedelar av tandvårdskostnaderna. Landstingen belastas inte av några direkta kostnader för den vård som faller inom ramen för stödet, utan agerar som mellanhand mellan patienten och staten. Den statliga subventionen ges direkt till patienten vid besöket hos tandvården och tandvårdsgivaren blir ersatt för denna via Försäkringskassan. Det statliga tandvårdsstödet består av tre delar. Det allmänna tandvårdsbidraget ska stimulera till regelbundna besök hos tandläkare och är främst tänkt att användas för undersökningar och förebyggande tandvård. Högkostnadsskyddet innebär att den försäkrade vid större behandlingar inte behöver betala hela kostnaden själv. Det särskilda tandvårdsbidraget som infördes 2013 riktar sig till personer som har sjukdomar eller funktionsnedsättningar som ökar risken för försämrad tandhälsa.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts ca 5,6 miljarder kronor till stödet på anslaget 1:4 *Tandvårdsförmåner* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. (se tabell 6.2). Av detta belopp utbetalades ca 5,5 miljarder kronor till tandvårdgivarna, varav ca 1,65 miljarder kronor till landstingens folktandvård.

Tabell 6.2 Bidrag för tandvårdsförmåner

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till landsting	Antal mottagare	Tid
1:4	5 610 mnkr	1 648 mnkr	Samtliga	2008–

6.2.4 Kompetenscentrum på tandvårdsområdet

Socialstyrelsen har med start 1998 utbetalat statsbidrag till tre kompetenscentrum på tandvårdsområdet. Statsbidraget har utbetalats till Mun-H-Center i Göteborg, Kompetenscentrum för sällsynta odontologiska tillstånd i Jönköping och Odontologiskt kunskapscentrum i norr i Umeå. Statsbidraget ska fördelas till verksamheter som samlar kunskap om sällsynta medicinska och odontologiska tillstånd respektive dentala material, vilket kan förväntas bidra till en kvalitetshöjning inom tandvården.

De ovan nämnda centrumen skiljer sig åt såväl vad avser storlek på verksamheten som verksamhetens inriktning. Vid sidan av att samla in kunskap om sällsynta medicinska och odontologiska tillstånd arbetar de tre centrumen också med att sprida den kunskap som samlas in. År 2015 presenterade Socialstyrelsen en utvärdering av den verksamhet som de bedriver. Myndigheten bedömde då att verksamheten låg i linje med statsbidragets syfte.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 8 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:4 *Tandvårdsförmåner* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Hela beloppet utbetalades och fördelades mellan de tre berörda landstingen.

6.2.5 Bidrag för läkemedelsförmånerna

För att ändamålsenliga och säkra läkemedel ska kunna förskrivas till en rimlig kostnad för den enskilde utbetalas ett särskilt statsbidrag till landstingen. Detta bidrag infördes i samband med att ansvaret för kostnaderna för läkemedelsförmånerna 1998 flyttades från staten till landstingen. År 2016 enades regeringen och SKL om en ny överenskommelse om statsbidraget till landstingen för 2016 års kostnader för läkemedelsförmånerna m.m. (S2016/04181/FS). Överenskommelsen innebar att landstingen skulle få ett statsbidrag om ca 24 miljarder kronor för sina kostnader för 2016, inklusive ett särskilt bidrag för landstingens kostnader för läkemedel för behandling av hepatit C 2016. I beloppet ingick även ett bidrag för kostnader för dynamiska effekter av regeringens reform att införa kostnadsfria läkemedel för barn under 18 år.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 24 miljarder kronor till stödet på anslaget 1:5 *Bidrag för läkemedelsförmånerna* under

utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg till landstingen som bidrag till läkemedelsförmåner m.m. (se tabell 6.3). För samma år utbetalades bidrag om ca 22 miljarder kronor. En utbetalning om ca 2 miljarder, som skulle ha skett i januari 2016 tidigarelades till december 2015. I beloppet som utbetalades 2016 ingick även en utbetalning om 304 miljoner kronor till följd av den vinst- och förlustdelningsmodell som togs in i 2015 års överenskommelse om statsbidraget, som bl.a. innebar att om kostnaderna med mer än 3 procent över- eller understeg det bidragsbelopp som regeringen och SKL kommit överens om så skulle parterna dela lika på överstigande respektive underskridande belopp. Kostnaderna för läkemedelsförmånerna blev 2015 högre än det överenskomna beloppet, vilket innebar att landstingen fick ytterligare 304 miljoner kronor i bidrag från staten, som betalades ut 2016. Motsvarande modell fanns även i 2016 års överenskommelse. Landstingens kostnader för läkemedel för behandling av hepatit C 2016 blev högre än det överenskomna beloppet. Landstingen har därför fått ytterligare 17 miljoner kronor i bidrag från staten för läkemedelskostnaderna 2016, som belastar anslaget 2017.

Tabell 6.3 Bidrag för läkemedelsförmånerna

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till landsting	Antal mottagare	Tid
1:5	23 940 mnkr	22 070 mnkr	Samtliga	1998–

6.2.6 En mer jämlik och tillgänglig cancervård

Riksdagen har beslutat om en satsning 2015–2018 för att skapa en mer jämlik och tillgänglig cancervård (prop. 2014/15:1 utg.omr. 9, bet. 2014/15:SoU1, rskr. 2014/15:71). Regeringen och SKL ingick som ett led i genomförandet av satsningen en överenskommelse om kortare väntetider i cancervården för 2015. Regeringen ingick, som en fortsättning på cancersatsningen, även en överenskommelse med SKL för 2016. Bidraget till landstingen betalades ut vid två tillfällen, hälften i mars och andra hälften i november 2016. Landstingen var tvungna att uppfylla vissa grundläggande krav för att få del av medlen vid respektive utbetalningstillfälle. För att få del av den första utbetalningen skulle landstingen ha lämnat in en handlingsplan för hur de avsåg att införa systemet med standardiserade vårdförlopp. För att få del av den andra utbetalningen skulle de ha infört ett visst antal standardiserade vårdförlopp. De landsting som lyckades uppfylla kraven fick 2016 dela på medlen i förhållande till sina befolkningsandelar. Vid det första utbetalningstillfället uppfyllde samtliga landsting de krav som ställts för att få del av medlen och vid det andra utbetalningstillfället uppfyllde 15 landsting kraven. Preliminära resultat för införandet av standardiserade vårdförlopp visar på kortade väntetider inom cancervården. Särskilda patientnöjdhetsundersökningar vittnar också om att patienterna är nöjda med det nya arbetssättet.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 444 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:6 Bidrag till folkhälsa och sjukvård under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Av detta belopp

utbetalades 406 miljoner kronor till landstingen, 18 miljoner kronor till de regionala cancercentrumen och 9 miljoner kronor till SKL för att ge nationellt och regionalt stöd (se tabell 6.4).

Skr. 2016/17:102

Tabell 6.4 Bidrag för en mer jämlik och tillgänglig cancervård

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till landsting	Antal mottagare	Tid
1:6	444 mnkr	406 mnkr	21 landsting delade på 203 miljoner kronor i mars 2016. 15 landsting delade på 203 miljoner kronor i november 2016.	2015–2018

6.2.7 Professionsmiljarden

Bristande bemanning och planering av kompetens och medarbetare bidrar till sämre kapacitet och lägre tillgänglighet till vården. Regeringens satsning på en professionsmiljard inleddes 2016. Detta år fördelades medlen huvudsakligen som riktade statsbidrag till landstingen i enlighet med en överenskommelse mellan regeringen och SKL. Satsningen syftar till att ge landstingen bättre förutsättningar att möta de utmaningar som arbetet med kompetensförsörjning inom hälso- och sjukvården innebär, genom främja huvudmännens möjligheter att genom bättre administrativa stöd, effektivare arbetsfördelning och en ändamålsenlig planering för framtida kompetensförsörjning ge hälso- och sjukvårdens medarbetare goda förutsättningar att utföra sitt yrke. Den ovan nämnda överenskommelsen innehåller inga prestationskrav eller villkor för att få ta del av medlen. Bidraget till landstingen betalades ut utan rekvisition i relation till respektive landstings befolkningsandel, baserad på befolkningsunderlaget den 30 juni 2015. SKL lämnade den 30 mars 2017 en verksamhetsrapport avseende överenskommelsen om stöd till bättre resursutnyttjande i hälso- och sjukvården, även kallad professionsmiljarden, till Regeringskansliet. I rapporten redogjorde SKL för vilka aktiviteter och insatser som 2016 genomförts inom de olika fokusområdena. Socialstyrelsen ska senast den 15 maj 2017 lämna sina iakttagelser beträffande 2016 års överenskommelse.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 1 miljard kronor till stödet på anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg (se tabell 6.5). Av detta belopp utbetalades 950 miljoner kronor till landstingen och 7,5 miljoner kronor till SKL för att stödja landstingens arbete inom ramen för överenskommelsens utvecklingsområden, bl.a. genom att tillhandahålla metodstöd och verktyg till landstingens arbete med utvecklad övergripande planering av kompetensförsörjning, utveckla strukturerad vårddokumentation och aktivt sprida goda exempel. Inom ramen för professionsmiljarden har flera myndigheter fått uppdrag som ska bidra till de ändamål som medlen ska främja.

Tabell 6.5 Bidrag för professionsmiljarden

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till landsting	Antal mottagare	Tid
1:6	1 000 mnkr	950 mnkr	Samtliga	2016–

Utöver professionsmiljarden utbetalades 2016 även ett extra bidrag för resursförstärkning för extra angelägna insatser inom hälso- och sjukvårdsområdet, bl.a. inom områdena demografi, digitalisering och kompetensförsörjning. Bidraget hade inte några prestations- eller uppföljningskrav.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 1 miljard kronor till stödet på anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård*, under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg (se tabell 6.6). Hela beloppet utbetalades till samtliga landsting, proportionellt utifrån deras befolkningsandel per den 30 juni 2015.

Tabell 6.6 Bidrag för extra resursförstärkning till hälso- och sjukvården

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till landsting	Antal mottagare	Tid
1:6	1 000 mnkr	1 000 mnkr	Samtliga	2016

6.2.8 Bidrag för tillgänglighet och samordning

År 2015 fanns ett prestationsbaserat statsbidrag inom ramen för en överenskommelse mellan regeringen och SKL för att främja tillgänglighet och samordning för en mer patientcentrerad vård. Bidraget, även kallat tillgänglighets- och samordningsmiljarden, syftade till att stärka förutsättningarna för en god, jämlik samt effektiv hälso- och sjukvård. För att landstingen skulle få ta del av medlen krävdes att de tog fram en handlingsplan för insatser som de planerade att genomföra, samt att de lämnade rapporter till den nationella väntetidsdatabasen enligt specifika instruktioner och redovisning av vilka insatser som genomförts 2015. SKL fick medel för stöd för nationella insatser och lämnade i mars 2016 en slutredovisning avseende det nationella stödet. I slutredovisningen gjordes bedömningen att de nationella insatserna generellt sett hade tagits väl emot i landstingen. SKL konstaterade dock att tillgängligheten hade försämrats 2015. Landstingen förklarade detta med en mer ansträngd ekonomi och kompetensbrist. Socialstyrelsen har analyserat landstingens handlingsplaner. Enligt myndigheten fanns en relativt samstämmig syn om att tillgängligheten behövde öka och vården bli mer patientcentrerad. Landstingen bedömdes ha olika förmåga att åstadkomma detta. Myndigheten avser därför i det fortsatta arbetet, tillsammans med landstingen, utveckla och stärka förutsättningarna att bedriva ett strategiskt utvecklingsarbete. Socialstyrelsen ska senast den 14 maj 2017 inkomma med en slutrapport till regeringen.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 1 miljard kronor till stödet på anslaget 1:9 *Bidrag för samordning och tillgänglighet* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg (se tabell 6.7). Av detta belopp utbetalades sammanlagt 995,2 miljoner kronor till samtliga landsting, eftersom de alla bedömdes ha uppfyllt de

uppställda kriterierna. SKL tilldelades 4,8 miljoner kronor för stöd för nationella insatser, bl.a. samordning och stöd för att utveckla effektiva flöden och åtgärder för förbättrad samverkan mellan kommuner och landsting.

Skr. 2016/17:102

Tabell 6.7 Bidrag för samordning och tillgänglighet

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till landsting	Antal mottagare	Tid
1:9	1 000 mnkr	995,2 mnkr	Samtliga	2015 (utbetalning 2016)

6.2.9 Bidrag för arbete inom områdena alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel

Folkhälsomyndigheten har sedan 2011 fördelat statsbidrag till utvecklingsprojekt inom det förebyggande alkohol-, narkotika-, dopning- och tobakområdet (ANDT). Det övergripande syftet med bidraget är att utveckla och förbättra det förebyggande ANDT-arbetet i landet. Projektbidrag inom ANDT lämnas till projekt inom tre olika kategorier: projekt som utvecklar nya metoder och arbetssätt, projekt som tillämpar redan kända och verkningsfulla metoder och arbetssätt på nya grupper eller områden samt ettåriga förberedande projekt. Bidrag kan sökas av idéburna organisationer, kommuner, länsstyrelser, universitet, högskolor, enheter som arbetar med forskning och utveckling samt landsting. År 2016 beviljades totalt 40 projekt medel varav 14 nya projekt (av vilka 12 avsåg förberedande arbete) och 26 pågående projekt. I fördelningen av medel lade myndigheten särskild vikt vid att projekten ska utvärderas vetenskapligt. Bidragen ska återredovisas och medel återrapporteras till Folkhälsomyndigheten senast den 28 februari 2017. Aktörerna som är inne på sitt sista projektår ska slutrapportera sina projekt till Folkhälsomyndigheten.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 40 miljoner kronor till stödet på anslaget 6:2 *Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Av detta belopp utbetalades 37 miljoner kronor varav 6,6 miljoner kronor betalades till landsting och 5,8 miljoner kronor till kommuner.

Stockholms läns landsting fick dessutom totalt 16 miljoner kronor i statsbidrag för drift och utveckling av Sluta Röka-linjen, Alkoholhjälpn, Alkoholhjälpn och Stödlinjen för spelare och anhöriga. Stödverksamheterna är rikstäckande telefon- och webbaserade verksamheter för personer i Sverige som vill förändra alternativt sluta med sina tobaks-, alkohol- och spelvanor. Stödverksamheterna riktar sig också till närstående. Medlen ska bidra till att utveckla och marknadsföra rådgivningsstödet så att det når tilltänkta målgrupper, kvalitetssäkra rådgivningen samt bemanna verksamheterna och säkra kompetensen i rådgivningen. Senast den 31 mars 2017 ska en slutrapport lämnas, och medel som inte utnyttjats återbetalas till Kammarkollegiet.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 16 miljoner kronor till stödet på anslaget 6:2 *Åtgärder avseende alkohol, narkotika, dopning, tobak samt spel* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Hela beloppet utbetalades till Stockholms läns landsting.

6.2.10 Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar

Ett statsbidrag har sedan 1985 utgått för insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar i syfte att förstärka och komplettera de insatser som landstingen och vissa kommuner genomför mot dessa sjukdomar. Från och med 2017 kommer det inte längre att vara möjligt för landsting och kommuner att söka statsbidraget. Statsbidraget har fördelats i enlighet med förordningen (2013:666) om statsbidrag till landsting och vissa kommuner för insatser mot hivinfektioner. Förordningen upphävdes vid årsskiftet 2016/17, men kommer dock fortsatt att gälla för de medel som betalades ut 2016. De insatser som gjordes för 2016 syftade till att begränsa spridningen av hivinfektion samt att förstärka och komplettera insatser mot andra sexuellt överförbara och blodburna sjukdomar. Vidare avsåg insatserna att begränsa konsekvenserna av hivinfektioner för samhället och enskilda samt skapa öppenhet om infektionen och aids, för att undvika att personer som lever med en sådan infektion eller deras anhöriga stigmatiseras och diskrimineras. Insatserna skulle även förstärka samverkan mellan landsting och kommuner för kunskapsuppbyggnad och kunskapsförmedling. Statsbidraget fick enligt förordningen lämnas till Stockholms läns landsting, Skåne läns landsting och Västra Götalands läns landsting eller till kommuner som ingick i dessa landsting. Statsbidrag fick endast lämnas för insatser som grundade sig på vetenskap och beprövad erfarenhet, eller vars resultat kunde följas upp och utvärderas genom vetenskapliga metoder, och som vidtogs för att uppnå de syften som anges ovan. Folkhälsomyndigheten fördelade statsbidraget utifrån ansökningar från de angivna landstingen. Med utgångspunkt i den rådande epidemiologiska situationen i landet skulle sådana ansökningar prioriteras som bedömdes ha betydelse för smittskyddet i hela landet. Ansökningar som bedömdes stödja det smittskyddsarbete som ett landsting är skyldigt att bedriva enligt smittskyddslagen (2004:168) skulle också prioriteras. Även ansökningar som avsåg insatser som skulle genomföras i samverkan mellan landsting, mellan kommuner eller mellan landsting och kommuner, eller avsåg insatser som skulle genomföras i samverkan med ideella organisationer som företräder olika preventionsgrupper, skulle prioriteras.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 95 miljoner kronor till stödet på anslaget 2:4 *Insatser mot hiv/aids och andra smittsamma sjukdomar* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Av detta belopp utbetalades ca 18,1 miljoner kronor till 4 kommuner och ca 76,9 miljoner kronor till 20 landsting (inklusive landstingens kunskapsnätverk).

Efter förslag i propositionen Vårändringsbudget för 2015 (prop. 2014/15:99, bet. 2014/15:FiU21, rskr 2014/15:255) anvisades medel för att förbättra förlossningsvården och för att stärka insatserna för kvinnors hälsa. Mot denna bakgrund ingick regeringen och SKL en överenskommelse om satsningar i förlossningsvården och om vård som stärker kvinnors hälsa. Överenskommelsen gällde för 2015 och 2016. För att få ta del av statsbidraget skulle landstingen åta sig att i efterhand redovisa vilka insatser som medlen använts till, samt motivera valet av insats och ange vilken nytta insatsen hade medfört eller skulle komma att medföra inom förlossningsvården och övrig hälso- och sjukvård som rörde kvinnors hälsa. Vidare skulle landstingen redogöra för sin bedömning av behovet av kompetens på 1–5 års sikt inom förlossningsvården samt övrig hälso- och sjukvård som rörde kvinnors hälsa. Statsbidraget fördelades i relation till landstingens andel av rikets befolkning. Särskilt prioriterat i denna överenskommelse var att stärka bemanningen och kompetensförsörjningen i förlossningsvården. Satsningen omfattar 200 miljoner kronor 2015 och 400 miljoner kronor årligen 2016–2019. I budgetpropositionen för 2016 (prop. 2015/16:1 utg.omr. 9) presenterades även en satsning på 130 miljoner kronor årligen för insatser i primärvården för att stärka kvinnors hälsa, med särskild inriktning på socioekonomiskt utsatta områden.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 530 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg (se tabell 6.8). Av detta belopp utbetalades 500 miljoner kronor som stimulansmedel till landstingen, 15 miljoner kronor till landstingen för cervixcancer-screening och bäckenrehabilitering samt 5 miljoner kronor till SKL för särskilda uppgifter med anledning av satsningen. Utöver detta utbetalades sammanlagt 8,1 miljoner kronor till Socialstyrelsen och Myndigheten för vård- och omsorgsanalys för genomförande av uppdrag på området samt för att följa upp och analysera satsningen. Även Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) tilldelades medel för att genomföra projekt på området.

Tabell 6.8 Bidrag till kvinnors hälsa och förlossningsvård

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till landsting	Antal mottagare	Tid
1:6	530 mnkr	500 mnkr	Samtliga	2015–2019

6.2.12 Rett Center i Jämtlands läns landsting

Rett Center i Jämtlands läns landsting är ett nationellt center för Rett syndrom, som är en sällsynt, men svår neurologisk störning. Syndromet drabbar företrädesvis flickor i spädbarnsåldern, men förekommer även bland pojkar. Centrumet samlar en tvärprofessionell kompetens för att möta komplexa funktionshinder hos personer med Rett syndrom samt för att stödja anhöriga. Rett Center fungerar som specialistklinik för hög-specialiserad vård, som klinisk forskningsenhet och som kompetens-

center. Rett Center har beviljats statsbidrag om 7 miljoner kronor per år sedan 2003. År 2016 ökade bidraget med 2 miljoner kronor.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts totalt 9 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Hela beloppet utbetalades till Jämtlands läns landsting.

6.2.13 Sjukvård i internationella förhållanden

Som en följd av det svenska EU-medlemskapet och de sjukvårdsavtal som Sverige har tecknat med andra EU-länder har Sverige kostnader för gränsöverskridande vård. Denna omfattar konventionsvård, turistvård, pensionärsvård samt vissa sjuk- och tandvårdstjänster för vilka staten har ett kostnadsansvar. Staten lämnar bidrag till landstingen för deras kostnader i enlighet med förordningen (2013:711) om ersättningar för vissa vårdkostnader i internationella förhållanden. Utbetalningarna påverkas av personers mönster för boende, studier, arbete och resande. Det finns också administrativa faktorer, t.ex. eftersläpning i debiteringen från andra länder för turist- och pensionärsvård, som påverkar utgifterna.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 503 miljoner kronor för stödet på anslaget 1:7 *Sjukvård i internationella förhållanden* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg (se tabell 6.9). Av detta belopp utbetalades 205 miljoner kronor till landstingen.

Tabell 6.9 Bidrag till sjukvård i internationella förhållanden

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till landsting	Antal mottagare	Tid
1:7	503 mnkr	205 mnkr	Samtliga	1995–

6.2.14 Kroniska sjukdomar

Efter förslag i budgetpropositionen för 2014 påbörjades en fyraårig satsning på att förbättra vården för personer med kroniska sjukdomar (prop. 2013/14:1 utg.omr. 9, bet. 2013/14:SoU1, rskr. 2013/14:125). Satsningen avslutas 2017. I januari 2014 beslutade regeringen om en nationell strategi för att förebygga och behandla kroniska sjukdomar (S2014/00395/FS). I strategin lyfter regeringen fram tre utvecklingsområden: kunskapsbaserad vård, patientcentrerad vård samt prevention och tidig uppmärksamhet. Inom ramen för satsningen har regeringen fördelat statsbidrag till olika insatser för att utveckla dessa områden. Bland annat ingick regeringen en överenskommelse med SKL om kunskapsstöd och uppföljning inom hälso- och sjukvården 2016. I överenskommelsen ingick att främja spridning och tillämpning av nationella kunskapsstöd och gemensamma behandlingsrekommendationer för landstingen. Vidare ingick att främja ett patientcentrerat arbetssätt och metoder samt att följa upp verksamheterna inom primärvården.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 150 miljoner kronor för satsningen på anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Av detta belopp utbetalades 48 miljoner kronor till landstingen och 30 miljoner

kronor till SKL för olika insatser för att stödja landstingen i deras arbete. Övriga medel användes av Socialstyrelsen för andra uppdrag avseende kroniska sjukdomar.

Skr. 2016/17:102

6.2.15 Specialistkompetenskurser

Av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2008:17) om läkares specialiseringstjänstgöring framgår att det för varje specialitet finns ett antal delmål som ska vara uppfyllda för att en läkare ska uppnå kraven för att få bevis om specialistkompetens. Varje delmål ska uppfyllas genom en fastställd metod för lärande, t.ex. klinisk tjänstgöring, teoretiska studier och kurser. Varje sjukvårdshuvudman ska planera för vidareutbildning av de läkare som är anställda hos huvudmannen. Statens ansvar är att sätta tydliga mål för kompetenskraven. Dessutom stödjer staten landstingen genom att ta ett särskilt, i huvudsak finansiellt, ansvar för vissa kurser, s.k. specialistkompetenskurser inom ramen för specialistutbildningen. I enlighet med förordningen (2015:284) med instruktion för Socialstyrelsen beslutade myndigheten under 2016 om tillhandahållande och fördelning av platser till de specialistkompetenskurser som anordnas med statliga medel. Sex landsting anordnade sammanlagt 19 specialistkompetenskurser.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 17,5 miljoner kronor på anslaget 1:6 *Bidrag till folkhälsa och sjukvård* och anslaget 8:1 *Socialstyrelsen* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Av medlen fördelade Socialstyrelsen ca 3,1 miljoner kronor till 6 landsting.

6.2.16 Utrustning för elektronisk kommunikation

Statsbidraget till utrustning för elektronisk kommunikation har funnits sedan 1992 och syftar till att stimulera landstingen att tillhandahålla sådan utrustning till döva eller gravt hörselskadade personer och personer med dövblindhet, talskada eller språkstörning. Målgruppen omfattar ca 1 000 personer och ca 250 närstående till dessa. Statsbidraget syftar vidare till att utveckla kompetensen hos den berörda personalen. Statsbidraget regleras i förordningen (2014:298) om statsbidrag till utrustning för elektronisk kommunikation och förordningen (2014:299) om statsbidrag för samordning av landstingens arbete med utrustning för elektronisk kommunikation. Socialstyrelsen betalar ut statsbidraget till landstingen utan rekvisition. Medlen fördelas enligt en modell som utgår från landstingens genomsnittliga kostnader för utrustning till elektronisk kommunikation de tre föregående åren och respektive landstings andel av befolkningen i riket. Landstingen redovisar årligen till Socialstyrelsen hur medlen använts.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 20 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Hela beloppet utbetalades och samtliga landsting mottog medel.

6.2.17 Tolktjänst

Enligt HSL skulle landstingen erbjuda tolktjänst för vardagstolkning för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet. Sedan 1994 erhåller landstingen statsbidrag för att kompensera dessa för de ökade kostnader som följde av att begreppet vardagstolkning utvidgades (prop. 1992/93:159, bet. 1992/93:SoU19, rskr. 1992/93:321). Socialstyrelsen fördelar statsbidraget till landstingen, utan rekvisition, enligt en fördelningsmodell med utgångspunkten att statsbidraget i genomsnitt ska täcka 40 procent av landstingens kostnader för tolktjänsten.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 74 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Hela beloppet utbetalades och samtliga landsting mottog medel.

6.2.18 Rådgivning och annat personligt stöd till personer som ingår i personkretsen enligt LSS

I samband med att LSS trädde i kraft 1994 infördes ett statsbidrag till landstingen i syfte att kompensera dessa för den kostnadsökning som införandet av lagen medförde. Insatsen rådgivning och annat personligt stöd som ställer krav på särskild kunskap om problem och livsbetingelser för människor med stora och varaktiga funktionshinder (råd och stöd) är en av de nio insatser som regleras av LSS. Till skillnad från övriga insatser enligt LSS, som kommunerna ansvarar för, är det landstingen som ansvarar för denna insats. Dess syfte är att tillförsäkra enskilda rätten till expertstöd som ett komplement till andra insatser, t.ex. habilitering, rehabilitering och socialtjänst. Socialstyrelsen fördelar medlen efter en fördelningsmodell baserad på respektive läns andel av befolkningen i riket. Medlen betalas ut kvartalsvis utan rekvisition. Landstingen redovisar årligen till Socialstyrelsen hur medlen använts.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 95 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersområdet* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Hela beloppet utbetalades och fördelades mellan samtliga landsting.

6.2.19 Bidrag för glasögon till vissa barn och unga

Den 1 mars 2016 trädde lagen (2016:35) om bidrag för glasögon till vissa barn och unga i kraft, som innebär att landstingen är skyldiga att ge barn och unga i åldern 8–19 år, som har behov av glasögon eller kontaktlinser, bidrag för detta om lägst 800 kronor per år. Statsbidraget syftade till att ersätta landstingen för den merkostnad som landstingen fick vid införandet av lagen. Glasögonbidraget syftar till att möjliggöra för flickor och pojkar, oavsett bakgrund eller funktionsförmåga, att kunna delta på lika villkor i såväl skola som i fritidsaktiviteter. Socialstyrelsen fördelar medlen utifrån en fördelningsnyckel beräknad på folkmängden i respektive län. Från och med 2017 fördelas medlen genom det generella statsbidraget.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 120 miljoner kronor till bidraget på anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersonrådet* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Hela beloppet utbetalades till landstingen. Samtliga landsting ansökte om och erhöll medel.

6.2.20 Förbättrade stöd och behandlingsinsatser vid omhändertagande av berusade personer

År 2014 infördes ett statsbidrag som syftade till att stödja det lokala och regionala utvecklingsarbetet för att öka den medicinska säkerheten och förbättra omvårdnaden av personer som omhändertas enligt lagen om omhändertagande av berusade personer m.m. (1976:511), förkortad LOB. Målet med satsningen, som pågick mellan 2014 och 2016, var att minska antalet personer som förvaras i häkte, efter att blivit omhändertagna av polis enligt LOB, särskilt de personer som var under 18 år. År 2016 utbetalades statsbidraget till kommuner och landsting under förutsättning att dessa hade gett en skriftlig redogörelse till regeringen för hur arbetet fortskred. Av redogörelsen skulle det framgå om aktiviteter som tidigare aviserats hade påbörjats eller genomförts, hur utvecklingsarbetet skulle fortsätta samt vem som ansvarade för uppföljningen.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 35 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete* m.m. under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Hela beloppet utbetalades till de 14 landsting som ansökt om bidraget samt till kommunerna i dessa landsting.

6.2.21 En kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess

Sedan 2006 har staten och SKL ingått överenskommelser för att stimulera landstingen till att ge sjukskrivningsfrågan högre prioritet i hälso- och sjukvården samt för att åstadkomma en effektiv och kvalitetssäker sjukskrivningsprocess och bidra till en stabil sjukfrånvaro. I december 2015 slöts en överenskommelse för 2016 mellan staten och SKL om åtgärder för en kvalitetssäker och effektiv sjukskrivnings- och rehabiliteringsprocess. Överenskommelsen omfattar totalt 1,5 miljarder kronor, eftersom även medlen från den tidigare rehabiliteringsgarantin numera ingår. Överenskommelsen innehåller ett antal villkor som landstingen måste uppfylla för att medlen ska utbetalas. Överenskommelsen omfattar bl.a. medel för medicinska rehabiliterings- och behandlingsinsatser för patienter med smärtproblematik eller lindrig och medelsvår psykisk ohälsa. Dessa medel, totalt 500 miljoner kronor, utbetalades till landstingen i februari 2016. I övrigt utbetalas medel enligt överenskommelsen under 2017, dvs. efter det att respektive landsting genomfört insatser enligt överenskommelsen. I överenskommelsen ingår även medel för nationellt utvecklingsarbete som utbetalas till SKL, Försäkringskassan och Socialstyrelsen efter det att dessa har vidtagit insatser

enligt överenskommelsen. Medel reserveras även för utveckling, forskning, uppföljning och utvärdering samt för bidrag till företagshälsovården för köp av medicinsk service och för SKL:s arbete med samordning och stöd. Överenskommelserna mellan staten och SKL bedöms ha bidragit till att stärka hälso- och sjukvårdens arbete med att effektivisera sjukskrivningsprocessen genom ett mer strukturerat och metodiskt arbetssätt. Av Karolinska Institutets rapport *Ledning och styrning av hälso- och sjukvårdens arbete med patienters sjukskrivning* (Karolinska Institutet, 2013) framgår att ledningsnivåerna inom hälso- och sjukvården i större utsträckning än tidigare ser sjukskrivning som en del av vården och behandlingen och även följer upp arbetet med sjukskrivningsrelaterade frågor.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 1 500 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning (se tabell 6.10). Av detta belopp utbetalades 1 071 miljoner kronor till landstingen.

Tabell 6.10 Bidrag till hälso- och sjukvården

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till landsting	Antal mottagare	Tid
1:6	1 500 mnkr	1 071 mnkr	Samtliga	2016

6.2.2 Försäkringsmedicinska utredningar

Sedan 2010 har staten och SKL ingått överenskommelser om ersättning till landsting som inom föreskriven tid, på beställning genomför och levererar fördjupade medicinska utredningar åt Försäkringskassan. De utredningar som Försäkringskassan kan beställa är ett särskilt läkarutlåtande, som baseras på enbart en läkares utredning, en teambaserad medicinsk utredning, som utförs av flera professioner inom hälso- och sjukvården, och aktivitetsförmågeutredningar. För perioden 1 januari–31 oktober 2016 hade regeringen och SKL tecknat två överenskommelser varav en avsåg särskilt läkarutlåtande och teambaserad medicinsk utredning och en annan avsåg pilotverksamhet för aktivitetsförmågeutredningar. Statsbidragets storlek baserades på en ersättning om högst 28 000 kronor per levererad teambaserad medicinsk utredning och med högst 14 500 kronor per levererat särskilt läkarutlåtande. I enlighet med överenskommelsen om pilotverksamhet med aktivitetsförmågeutredningar utbetalades statsbidrag till de sex landsting som deltog i pilotverksamheten. Statsbidraget bestod i denna del av dels ett fast belopp som motsvarade upp till 70 procent av den prognostiserade volymen utredningar, dels en ersättning på högst 14 400 kronor per utredning som översteg denna nivå. Från och med den 1 november 2016 t.o.m. den 31 december 2017 gäller en gemensam överenskommelse för alla tre utredningarna. Statsbidragets storlek baseras enligt denna överenskommelse på en ersättning som uppgår till 28 000 kronor per levererad teambaserad medicinsk utredning, 14 500 kronor per levererat särskilt läkarutlåtande och 16 300 kronor per aktivitetsförmågeutredning.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 250 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:6 *Bidrag för sjukskrivningsprocessen* under utgiftsområde 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och funktionsnedsättning (se tabell 6.11).

Skr. 2016/17:102

Tabell 6.11 Bidrag för försäkringsmedicinska utredningar

Anslag	Budgererat belopp	Utbetalt till landsting	Antal mottagare	Tid
1:6	250 mnkr	241 mnkr	Samtliga	2016

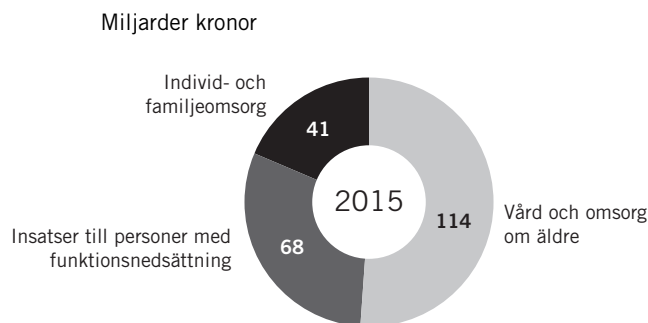
7 Socialtjänst

Verksamheterna inom socialtjänsten består av omsorg om äldre personer, stöd och service till personer med funktionsnedsättning samt individ- och familjeomsorg. Individ- och familjeomsorgen är i sin tur uppdelad i den sociala barn- och ungdomsvården, vård av vuxna personer med missbruks- och beroendeproblem, stöd till brottsoffer samt ekonomiskt bistånd.

Antalet årsarbetare i verksamheterna som inom socialtjänstens område bedrevs i kommunal regi uppgick 2015 till 249 000 personer. Av de anställda var ca 85 procent kvinnor och 15 procent män.

Kostnaderna för verksamheterna inom socialtjänsten uppgick till totalt 223 miljarder kronor 2015. Fördelningen av dessa kostnader framgår av diagram 7.1. Av den totala kostnaden avsåg ca 15 procent inköp av verksamhet av privata utförare.

Diagram 7.1 Kostnader per verksamhet för socialtjänst 2015

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner, Statistiska centralbyrån.

7.1 Nationella mål

Omsorg om äldre personer

Kommunernas äldreomsorg ska enligt SoL inriktas på att äldre ska få leva ett värdigt liv och känna välbefinnande. Kommunerna ska verka för att äldre människor får möjlighet att leva och bo självständigt under

trygga förhållanden samt ha en aktiv och meningsfull tillvaro i gemenskap med andra. Kommunerna ska även verka för att äldre får goda bostäder och ge dem som behöver det stöd och hjälp i hemmet samt annan lättåtkomlig service. Kommunerna ska vidare inrätta särskilda boendeformer för dem som behöver särskilt stöd.

Kommunerna ska också göra sig väl förtrodda med levnadsförhållandena för äldre och planera sina insatser för dessa. Vid planeringen ska kommunerna samverka med landstingen samt andra samhällsorgan och organisationer.

Kommunerna ska även verka för att det finns tillgång till personal med kunskaper i tre av de nationella minoritetsspråken – finska, meänkieli och samiska – när detta behövs i omvårdnaden om äldre.

Därutöver har riksdagen beslutat om nationella mål för äldrepolitiken (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127). Enligt dessa mål ska äldre kunna leva ett aktivt liv och ha inflytande i samhället och över sin vardag, samt kunna åldras i trygghet och med bibehållet oberoende. De ska bemötas med respekt samt ha tillgång till god vård och omsorg.

Insatser för personer med funktionsnedsättning

Kommunerna ska enligt SoL verka för att personer som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och leva som andra. Kommunerna ska medverka till att den enskilde får en meningsfull sysselsättning och bo på ett sätt som är anpassat efter hans eller hennes behov av särskilt stöd samt inrätta bostäder med särskild service.

Kommunerna ska vidare göra sig väl förtrodda med levnadsförhållandena för personer med funktionsnedsättning och planera sina insatser för dessa. Vid planeringen ska kommunerna samverka med landstingen samt andra samhällsorgan och organisationer. I samband med åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas.

Målsättningen med verksamhet som bedrivs enligt LSS är att personer med omfattande funktionsnedsättning ska få möjlighet att leva som andra. Verksamheterna ska enligt lagen främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Verksamheterna ska grundas på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet, och de berörda personerna ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatserna.

Riksdagen har vidare beslutat om nationella mål för funktionshinderspolitiken (prop. 2012/13:1 utg.omr. 9 avsnitt 1, bet. 2012/13:SoU1, rskr. 2012/13:115). Målen är en samhällsgemenskap med mångfald som grund, att samhället utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet och jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Regeringen har uttalat att stöden till personer med funktionsnedsättning är en viktig del av arbetet med att förverkliga FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. God kvalitet, kompetens, likabehandling och rättsäkerhet ska präglade stöd-

verksamheterna och en helhetssyn tillämpas vid stöd och service till personer med funktionsnedsättning (prop. 2015/16:1 utg.omr. 9 avsnitt 7.8.1).

Skr. 2016/17:102

Individ- och familjeomsorg

Det övergripande målet för verksamheterna inom individ- och familjeomsorgen är att stärka förmågan och möjligheten till social delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer samt att stärka skyddet för utsatta barn (prop. 2008/09:1 utg.omr. 9 avsnitt 3.4, bet. 2008/09:SoU1, rskr. 2008/09:127).

I samband med att åtgärder som rör barn vidtas ska barnets bästa särskilt beaktas. Vid beslut eller andra åtgärder som rör vård- eller behandlingsinsatser för barn ska vad som är bäst för barnet vara avgörande.

Sociala barn- och ungdomsvården

Kommunerna har enligt SoL ett övergripande ansvar för att barn och ungdomar ska växa upp under trygga och goda förhållanden. Kommunerna ska i nära samarbete med hemmen främja en allsidig personlighetsutveckling, och en gynnsam fysisk och social utveckling, hos barn och ungdomar, samt bedriva förebyggande arbete för att förhindra att dessa får illa.

Kommunerna ska vidare aktivt arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkoholhaltiga drycker, andra beroendemedel eller beroendeframkallande medel och dopningsmedel bland barn och ungdomar, samt, tillsammans med andra samhällsorgan, organisationer och andra, uppmärksamma och verka för att barn och ungdomar inte vistas i miljöer som är skadliga för dem.

Kommunerna ska följa utvecklingen hos barn och ungdomar som har visat tecken till en ogynnsam utveckling samt, i nära samarbete med hemmen, sörja för att dessa får det skydd och stöd som de behöver. I vissa situationer kan tvångsvård enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga behöva tillgripas för att ge barn och unga skydd, vård och stöd.

Vård av vuxna personer med missbruks- och beroendeproblem

Kommunerna ska enligt SoL arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Vidare ansvarar kommunerna för att vuxna med missbruksproblematik får den hjälp de behöver. I särskilda fall kan tvång tillgripas enligt lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall. Målet för dessa ingripanden är att motivera den intagna att frivilligt medverka till fortsatt behandling.

Stöd till brottsoffer

Enligt SoL ska kommunerna verka för att den som utsatts för brott, och dennes närstående, får stöd och hjälp. Kommunerna ska särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av

Skr. 2016/17:102 närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation. Kommunerna ska också beakta att barn som bevittnat våld mot eller andra övergrepp av eller mot närstående också är offer för brott.

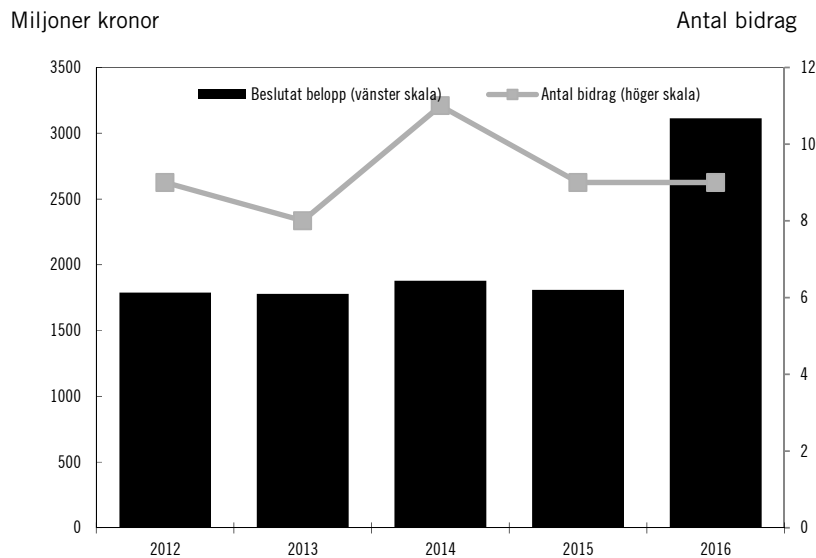
Ekonomiskt bistånd

Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på något annat sätt har enligt SoL rätt till bl.a. ekonomiskt bistånd. Rätten till ett sådant bistånd utgår från en individuell behovsbedömning. Målet med såväl ekonomiskt bistånd som annat bistånd är att stärka den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

7.2 Riktade statsbidrag inom socialtjänsten

Inom socialtjänstens område fanns 3,1 miljarder kronor avsatta för riktade statsbidrag, fördelade på nio riktade statsbidrag 2016. Samtliga av dessa bidrag finansierades från anslag under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Av det nämnda beloppet utbetalades 2,9 miljarder kronor som statsbidrag. År 2012–2015 avsattes ca 1,8 miljarder kronor per år för riktade statsbidrag inom socialtjänstområdet. Antalet bidrag varierade mellan 8 och 10. Ökningen av det avsatta beloppet mellan 2015 och 2016 berodde framför allt på regeringens satsning på stärkt bemanning i äldreomsorgen.

Diagram 7.2 Statsbidrag inom socialtjänstområdet 2012–2016

Källor: Regeringsbeslut 2011–2016 och egna beräkningar.

Följande riktade statsbidrag under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg omfattas av redovisningen:

- evidensbaserad praktik i socialtjänsten,
- stärkt bemanning i äldreomsorgen,

- investeringsstöd för äldreboende,
- kunskapssatsning riktad till baspersonal inom äldreomsorgen och funktionshindersområdet,
- personliga ombud,
- utbildning och kompetensutvecklingsinsatser inom den sociala barn- och ungdomsvården,
- utvecklingsmedel för arbetet med våldsutsatta kvinnor och barn, eller barn som bevittnat våld eller våldsutövare,
- stärkt bemanning i den sociala barn- och ungdomsvården, och
- stöd till sommarlovsaktiviteter.

7.2.1 Evidensbaserad praktik i socialtjänsten

Staten har sedan 2011 ingått årliga överenskommelser med SKL och finansierat arbetet med att stödja utvecklingen av evidensbaserad praktik inom socialtjänstens område, i syfte att brukare och patienter ska få del av insatser som bygger på bästa tillgängliga kunskap. Huvudmännen medfinansierar viss verksamhet. År 2016 fortsatte stödet av uppbyggnaden av den nationella samverkansgruppen för kunskapsstyrning inom socialtjänsten (NSK-S) och programråden inför lokal finansiering för 2017 och framåt. SKL lämnade den 31 mars 2017 en verksamhetsrapport avseende den evidensbaserade praktiken till Regeringskansliet (Socialdepartementet). I rapporten redogjorde SKL för vilka aktiviteter som genomförts samt en sammanställning av resultaten av de utvecklingsarbeten som omfattas av överenskommelsen 2016 och av verksamhet, som inom ramen för överenskommelsen, bedrivits på regional nivå.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 25 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg. Av detta belopp utbetalades 18 miljoner kronor till kommunerna via SKL. SKL fick vidare 7 miljoner kronor för att vara ett nationellt stöd i uppbyggnaden och den fortsatta utvecklingen av NSK-S.

7.2.2 Stärkt bemanning inom äldreomsorgen

Statsbidraget för stärkt bemanning inom omsorgen syftar till att öka bemanningen i den kommunalt finansierade vården och omsorgen om äldre och därmed skapa ökad trygghet och kvalitet för den enskilde inom äldreomsorgen. Målgruppen för bidraget är verksamheter inom äldreomsorgen. Statsbidraget ska användas till kostnader för personal som arbetar nära de äldre, t.ex. omsorgspersonal, fysioterapeuter och arbetsterapeuter. Om oerfaren personal rekryteras ska dessa erbjudas insatser såsom introduktion, handledning och en utbildningsplan i syfte att säkerställa att personalrekryteringen uppfyller de kvalitets- och kompetenskrav som finns i SoL. Kommunerna är skyldiga att informera enskilda utförare som bedriver kommunal verksamhet på uppdrag av kommunen om möjligheten att ta del av medlen. Statsbidraget fördelas enligt en modell som är baserad på standardkostnaderna i utjämningsmodellen för äldreomsorgen i det kommunala utjämningsystemet, vilket

exempelvis innebär att kommuner med en demografiskt fördelaktig struktur kan tilldelas relativt sett mer statsbidrag jämfört med kommuner som har en mer fördelaktig struktur. Kommunerna ska årligen rapportera till Socialstyrelsen hur stimulansmedlen har använts i enlighet med ett frågeformulär som Socialstyrelsen tillhandahåller. Lönekostnader för nästan 5 000 årsarbetare i olika yrkeskategorier finansierades av stimulansmedlen år 2015.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 1 990 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldrepolitiken* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg (se tabell 7.1). Av detta belopp utbetalades 1 988 miljoner kronor till kommunerna, som fördelades på samtliga kommuner, och 10 miljoner kronor till Socialstyrelsen för administration av bidraget.

Tabell 7.1 Stärkt bemanning inom äldreomsorgen

Anslag	Budgererat belopp	Utbetalt till kommuner	Antal mottagare	Tid
4:5	1 990 mnkr	1 988 mnkr	Samtliga	2015–2018

7.2.3 Investeringsstöd för äldreboendestäder

Statsbidraget investeringsstöd till äldreboendestäder syftar till att stimulera anordnandet av särskilt boende för äldre eller trygghetsboendestäder. Målgruppen är äldre personer som behöver särskilt stöd och personer som har fyllt 70 år. Kommunerna är inte de enda aktörerna som kan ansöka om bidrag. Statsbidraget regleras i förordningen (2007:159) om investeringsstöd till äldreboendestäder m.m. Mottagarna av statsbidraget förbinder sig att under minst fyra år från det att statsbidraget betalats ut upplåta eller överlåta fastigheten till annan som använder boendestäderna som särskilt boende för äldre eller trygghetsboende och i enlighet med de villkor som gällde för statsbidraget. Ett annat villkor är att de aktuella byggnadsprojekten inte samtidigt finansieras med hjälp av något annat statligt stöd. Byggnationerna ska dessutom uppfylla de grundläggande kraven för permanentboendestäder och därutöver utformas så att omvårdnadsarbete kan utföras i enlighet med de krav som kan ställas enligt arbetsmiljölagen (1977:1160). Statsbidraget kan sökas för både ny- och ombyggnation, av både privata och kommunala fastighetsägare. Statsbidraget uppgår med ett visst stödbelopp per kvadratmeter av fastighetens yta. Statsbidraget har funnits i olika former sedan 2007. Den senaste utformningen av investeringsstödet började tillämpas i november 2016. Enligt Boverkets utvärdering av statsbidraget 2013 byggdes under perioden juni 2007–december 2012 ca 11 400 lägenheter med stöd av bidraget. Av dessa var 9 400 lägenheter i särskilt boende för äldre och 2 000 lägenheter i trygghetsboendestäder. Av boendestäderna utgjordes 80 procent av nybyggnation.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 300 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldrepolitiken* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, varav 0,5 miljoner kronor fick användas för Boverkets ad-

ministration av bidraget (se tabell 7.2). Av detta belopp beräknas 90 miljoner kronor ha utbetalats till kommunerna. Skr. 2016/17:102

Tabell 7.2 Investeringsstöd för äldreboende

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till kommuner	Antal mottagare	Tid
4.5	300 mnkr	90 mnkr	Ingen uppgift	2007–

7.2.4 Kunskapsutveckling riktad till baspersonal inom äldreomsorgen och funktionshindersområdet

År 2016 infördes ett tillfälligt statsbidrag i syfte att ge verksamheter inom äldre- och funktionshindersområdet bättre förutsättningar att öka sin kunskap genom olika kompetensutvecklande insatser. Målgruppen var de personer som arbetade direkt med äldre eller personer med funktionsnedsättning, eller i verksamheter direkt riktade till äldre eller personer med funktionsnedsättning, samt handläggare som utförde myndighetsutövning riktad till äldre eller personer med funktionsnedsättning. Kommunerna rekvirerade medlen från Socialstyrelsen. Medlen fördelas utifrån en fördelningsnyckel baserad på andelen invånare som beviljats insatser enligt SoL och LSS. Kommunerna är skyldiga att till Socialstyrelsen redovisa hur stimulansmedlen använts. Eventuella avvikelser från Socialstyrelsens rekommendationer på området ska motiveras av kommunerna vid redovisningen.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 188 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:5 *Stimulansbidrag och åtgärder inom äldrepolitiken* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, varav 2 miljoner kronor fick användas för Socialstyrelsens administration av bidraget. Av detta belopp utbetalades 177 miljoner kronor till 285 kommuner.

7.2.5 Personligt ombud

Statsbidraget för personligt ombud ska stödja kommuner som bedriver verksamhet med sådana ombud. Det personliga ombudet ska dels ge den enskilde bättre förutsättningar att påverka sin livssituation och delaktighet i samhället, dels öka samverkan mellan statliga myndigheter, kommuner och landsting utifrån den enskildes önskemål och behov. Målgruppen för verksamheten är vuxna personer med psykiska funktionsnedsättningar och betydande och väsentliga svårigheter att utföra aktiviteter på olika livsområden. Bidraget betalas ut enligt förordningen (2013:522) om statsbidrag till kommuner som bedriver verksamhet med personligt ombud för vissa personer med psykiska funktionsnedsättningar. Länsstyrelserna ansöker för kommunernas räkning om medel hos Socialstyrelsen, baserat på hur många kommuner i deras område som har verksamhet med personligt ombud. År 2016 fanns verksamheter med personligt ombud i 243 kommuner. De flesta kommuner som inte hade verksamhet med personligt ombud var små kommuner. År 2015 gav ombuden stöd till ca 9 000 klienter, varav 57 procent var kvinnor. Socialstyrelsen genomförde 2013 en uppföljning

av verksamheter med personligt ombud. Uppföljningen visade att verksamheten med personligt ombud är välfungerande och till stor nytta för klienterna genom att deras livssituation förbättras. Av ombuden uppgav 80 procent att de flera gånger hade rapporterat brister i vård- och omsorgssystemet. Bristerna handlade sammantaget om bemötande och värderingar, myndigheternas organisations- och strukturbrister, tillgänglighet till psykiatrisk vård och brister i samordnade insatser. En samhällsekonomisk analys som genomfördes i samband med uppföljningen visade att kommunala insatser som boendestöd och hemtjänst i genomsnitt ökade, medan sjukvårdens kostnader vare sig ökade eller minskade, efter kontakt med ett personligt ombud.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 104 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:2 *Vissa statsbidrag inom funktionshindersonrådet* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, varav 1 miljon kronor respektive 3 miljoner kronor fick användas av Socialstyrelsen respektive länsstyrelserna för administration av bidraget. Av detta belopp utbetalades 100 miljoner kronor till 243 kommuner.

7.2.6 Utbildning och kompetensutvecklingsinsatser inom den sociala barn- och ungdomsvården

Statsbidraget för utbildning och kompetensutvecklingsinsatser inom den sociala barn- och ungdomsvården var en tillfällig satsning, som syftade till att förstärka kommunernas arbete med att utveckla kompetensen inom den sociala barn- och ungdomsvården för att säkra en trygg och säker vård. Insatsen inleddes 2013 och avslutades 2016. Den primära målgruppen för insatserna var personal som arbetade med myndighetsutövning inom den sociala barn- och ungdomsvården, framför allt socialsekreterare som hade i huvudsaklig uppgift att utreda, dokumentera och följa upp barnavårdsärenden. Kommunerna skulle redovisa till Socialstyrelsen hur medlen använts. Socialstyrelsen fördelade statsbidraget enligt en fördelningsmodell som baserades på antalet barn i ekonomiskt utsatta familjer 2003–2010.

För 2016 avsattes i enlighet med vad ovan anförts 25 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, varav 1 miljon kronor fick användas av Socialstyrelsen för administration av bidraget. Av detta belopp utbetalades 23 miljoner kronor till kommuner.

7.2.7 Utvecklingsmedel för arbetet med våldsutsatta kvinnor och barn, eller barn som bevittnat våld eller våldsutövare

Syftet med utvecklingsmedlen för arbetet med våldsutsatta kvinnor och barn, eller barn som bevittnat våld eller våldsutövare är att stimulera till en högre kvalitet i kommunernas arbete med dessa grupper av personer. Bidraget var tidigare förenat med prestationskrav. Dessa togs bort 2016 för att ge små och mindre resursstarka kommuner samma möjligheter att

söka utvecklingsmedlen och därmed minska skillnaderna mellan användningarna av medlen över landet. Kommunerna och landstingen ska till Socialstyrelsen redovisa hur medlen använts. Socialstyrelsen beslutar om utbetalning av medlen enligt en fördelningsnyckel. Kommuner och landsting rekviderar medlen utan ansökningsförfarande. Medel som inte rekvideras fördelades lika till de kommuner som på rekvisitionsblanketten angett att de önskade ta del av eventuellt överskott. Utvärderingar av tidigare års satsningar visar att flertalet av kommunerna använt medlen till att förbättra sitt systematiska kvalitetsarbete och att utveckla samverkan, både internt och externt, t.ex. med kvinnojourer och brottsofferjourer. Vidare har medlen använts för att förbättra rutiner för mottagande, utredning och uppföljning.

För 2016 avsattes i enlighet med vad ovan anförts 70 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, varav 3,5 miljoner fick användas för Socialstyrelsens administration av bidraget. Av detta belopp utbetalades 50 miljoner kronor till 246 kommuner och resterande 20 miljoner kronor till samtliga landsting. Det var 137 kommuner och 6 landsting som fick ta del av mer medel än vad de hade tilldelats enligt fördelningsnyckeln. Det var huvudsakligen mindre kommuner som valde att avstå från ytterligare medel.

7.2.8 Stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården

Statsbidraget för stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården syftar till att stärka bemanningen inom detta område. Bidraget är inriktat på den sociala barn- och ungdomsvårdens myndighetsutövande verksamheter och får endast användas för att öka antalet socialsekreterare, arbetsledare och administratörer för att öka den tid som personer i de två förstnämnda grupperna kan avsätta till myndighetsutövning. Kommunerna får avgöra hur medlen ska fördelas mellan dessa ändamål och ska till Socialstyrelsen redovisa hur de använt medlen. Socialstyrelsen fördelar statsbidraget enligt en fördelningsmodell som bygger på tre faktorer: uppskattat antal ärenden i barn- och ungdomsvården, andelen uppskattade ärenden i barn- och ungdomsvården av befolkningen i åldern 0–20 år och andel av befolkningen som saknar treårig gymnasieutbildning.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 210 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg (se tabell 7.3), varav 0,8 miljoner kronor fick användas för Socialstyrelsens administration av bidraget. Av detta belopp utbetalades 202 miljoner kronor till kommuner.

Tabell 7.3 Stärkt bemanning inom den sociala barn- och ungdomsvården

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till kommuner	Antal mottagare	Tid
4:7	210 mnkr	202 mnkr	Ingen uppgift	2016–2019

7.2.9 Stöd till sommarlovsaktiviteter

Statsbidraget för stöd till sommarlovsaktiviteter syftar till att göra det möjligt för barn i åldern 6–15 år att delta i kostnadsfria sommarlovsaktiviteter, för att öka förutsättningarna för likvärdiga möjligheter till delaktighet, vägar till etablering och social tillit bland barn och unga. Kommunerna ska med det statliga stödet som delfinansiering erbjuda aktiviteter som ger stimulans och personlig utveckling. Aktiviteterna ska stimulera både flickors och pojkars deltagande, främja integration och skapa nya kontaktytor mellan barn med olika social bakgrund. Kommunerna ska till Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor redovisa hur mycket medel kommunerna använt för aktiviteter 2015, vilka aktiviteter som anordnats 2016, könsuppdelad statistik för deltagandet och om möjligt vilken effekt som medlen har haft för barns tillgång till sommarlovsaktiviteter.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 199 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:7 *Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m.* under utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social, varav 1,3 miljoner kronor fick användas för Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors administration av bidraget. Av detta belopp utbetalades 198 miljoner kronor, som fördelades på 283 kommuner.

8 Skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

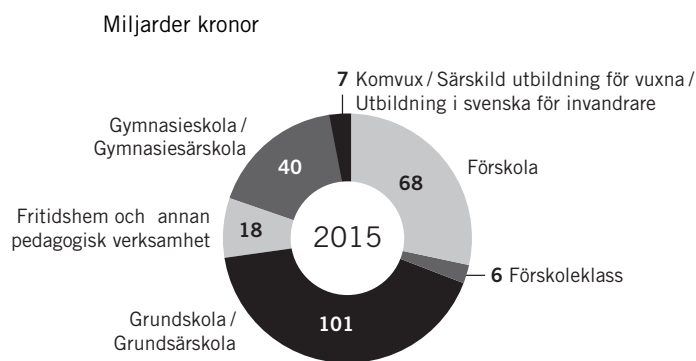
I skolväsendet ingick 2016 förskola, förskoleklass, grundskola, grundskolskola, specialskola, sameskola, fritidshem, gymnasieskola, gymnasieskolaskola, kommunal vuxenutbildning (komvux), särskild utbildning för vuxna (särsvux) och utbildning i svenska för invandrare (sfi). Den 1 juli 2016 upphörde sfi som egen skolform och blev i stället en del av skolformen komvux. Sameskolan och specialskolan har ingen kommunal huvudman och ingår därmed inte i denna redovisning. Utöver verksamheterna inom skolväsendet fanns också annan pedagogisk verksamhet i form av öppen förskola, öppen fritidsverksamhet, pedagogisk omsorg och omsorg på obekvämtid.

Den pedagogiska personalen inom skolväsendet uppgick hösten 2015 till 308 100 anställda, varav ca 80 procent var kvinnor och ca 20 procent män. Den totala kostnaden för skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet uppgick 2015 till 241 miljarder kronor. Kostnaden per verksamhet redovisas i diagram 8.1.

Följande verksamheter och skolenheter fanns inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet hösten 2015:

- 9 774 förskoleenheter, varav 2 668 fristående förskoleenheter,
- 2 126 verksamheter inom pedagogisk omsorg, varav 730 bedrevs i enskild regi,
- 1 150 öppna verksamheter (öppen förskola och öppen fritidsverksamhet), varav 189 bedrevs i enskild regi,
- 4 239 fritidshem, varav 693 bedrevs i enskild regi,
- 3 650 skolenheter i förskoleklass, varav 587 bedrevs i fristående eller enskild regi,
- 4 845 skolenheter i grundskolan, varav 827 var fristående,
- 626 skolenheter i grundsärskolan, varav 38 var fristående,
- 9 specialskolor, varav 5 regionskolor och 4 riksskolor,
- 279 skolenheter i gymnasiesärskolan, varav 32 var fristående,
- 1 303 skolenheter i gymnasieskolan, varav 443 var fristående, och
- 18 skolenheter i 11 länder med svensk utbildning i utlandet.

Diagram 8.1 Kostnader per verksamhet för pedagogisk verksamhet 2015

Källa: Statens skolverk.

8.1 Nationella mål

Målet för utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning är att Sverige ska vara en framstående kunskaps- och forskningsnation, som präglas av hög kvalitet (prop. 2011/12:1 utg.omr. 16 avsnitt 2.3, bet. 2011/12:UbU1, rskr. 2011/12:98).

Det övergripande inriktningsmålet för regeringens insatser för förskolan och grundskolan är en utbildning av hög och likvärdig kvalitet. Alla ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 avsnitt 3.2, bet. 2015/16:UbU1, rskr. 2015/16:113).

Svensk gymnasieutbildning ska vara av hög och likvärdig kvalitet. Alla elever ska ges förutsättningar att uppnå de nationella målen och utveckla sina kunskaper, färdigheter och kompetenser så långt som möjligt, utifrån

sina förutsättningar. Gymnasieskolan ska ge eleverna en god grund för yrkesverksamhet eller för vidare studier (prop. 2015/16:1 utg.omr. 16 avsnitt 4.2, bet. 2015/16:UbU1, rskr. 2015/16:113).

Målen som riksdagen har fastslagit för vuxnas lärande är att alla vuxna ska ges möjlighet att utvidga sina kunskaper och utveckla sin kompetens i syfte att främja personlig utveckling, demokrati, jämställdhet, ekonomisk tillväxt och sysselsättning samt en rättvis fördelning (prop. 2000/01:72, bet. 2000/01:UbU15, rskr. 2000/01:229).

I skollagens inledande kapitel anges övergripande mål som gäller för hela skolväsendet, och i vissa fall även för sådan annan pedagogisk verksamhet som omfattas av lagen. Enligt dessa mål ska alla barn och elever, oberoende av geografisk hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet. Utbildningen ska också vara likvärdig oavsett var i landet den anordnas. Utbildningen syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsfulla individer och medborgare. För varje skolform finns vidare i skollagen särskilda syften som närmare beskrivs nedan.

Förskolan

Förskolan ska enligt skollagen stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Kommunerna är enligt lagen skyldiga att erbjuda barn förskola fr.o.m. ett års ålder i den omfattning som det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt.

Fritidshemmet

Fritidshemmet ska komplettera skolan genom att stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid och rekreation. Varje kommun ska erbjuda fritidshem t.o.m. vårterminen det år då eleven fyller 13 år.

Grundskolan och grundsärskolan

Enligt skollagen ska grundskolan ge eleverna kunskaper och värden samt utveckla deras förmåga att tillägna sig dessa. Grundsärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en för dem anpassad utbildning, som ger

kunskaper och värden och utvecklar elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen i grundskolan och grundsärskolan ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling, förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning. Utbildningen ska främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

Gymnasieskolan ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Gymnasiesärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en för dem anpassad utbildning, som ska ge en god grund för yrkesverksamhet och fortsatta studier samt för personlig utveckling och ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Utbildningen i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska utformas så att den främjar social gemenskap och utvecklar elevernas förmåga att självständigt och tillsammans med andra tillägna sig, fördjupa och tillämpa kunskaper. I huvudsak ska utbildningen bygga på de kunskaper som eleverna fått i grundskolan eller i motsvarande utbildning.

Den vidareutbildning som ges i gymnasieskolan i form av ett fjärde tekniskt år ska därutöver bygga på de kunskaper eleverna fått på teknikprogrammet eller i motsvarande utbildning.

Vuxenutbildning

Målet för de skolformer som ingår i kommunernas vuxenutbildning, dvs. komvux, som även omfattar sfi, och sörvux, är enligt skollagen att vuxna ska stödjas och stimuleras i sitt lärande. De vuxenstudierande ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt att främja sin personliga utveckling. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

8.2 Riktade statsbidrag inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet

De statsbidrag inom skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet som omfattas av redovisningen utbetalades huvudsakligen från utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning och riktade sig helt eller delvis till kommuner och landsting. Andra mottagare av bidragen var enskilda huvudmän, statliga huvudmän och kommunalförbund, samt ideella föreningar och organisationer. Nedan följer en redovisning av respektive statsbidrag. Utfall redovisas specificerat för kommuner och landsting om sådan information finns tillgänglig.

Följande riktade statsbidrag under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning omfattas av redovisningen:

- läsluftet,

- Skr. 2016/17:102
- matematiklyftet,
  - lovskola,
  - maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet,
  - omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds,
  - mindre barngrupper i förskolan,
  - fler anställda i lågstadiet,
  - karriärsteg,
  - lärarlönelyftet,
  - samverkan för bästa skola,
  - försöksverksamhet med ökad undervisningstid i svenska eller svenska som andraspråk för nyanlända elever i grundskolan,
  - fortbildning i specialpedagogik för lärare i grundskolan, motsvarande utbildning vid särskilda ungdomshem och sameskolan,
  - extra karriärsteg i utanförskapsområden,
  - lärarlyftet II,
  - arbetsplatsförlagt lärande i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan,
  - kompetensutveckling av lärare i yrkesämnena,
  - behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnena,
  - höjd kvalitet i utbildning i svenska för invandrare,
  - läxhjälp,
  - statsbidrag till kommuner som tagit emot en stor andel asylsökande barn och ungdomar,
  - särskilda insatser på skolområdet,
  - verksamhetsstöd till vissa utbildningar,
  - skolgång för barn som vistas i landet utan tillstånd,
  - elev- och lokalkostnadsbidrag vid svensk undervisning i utlandet,
  - utbildningskontrakt och viss utbildning för arbetslösa i åldern 20–24 år,
  - statligt stöd till yrkesinriktad och annan kommunal vuxenutbildning,
  - lärlingsutbildning för vuxna,
  - utbildning som kombineras med traineejobb,
  - förarutbildningar,
  - personalförstärkning i skolbibliotek,
  - ökade resurser till elevhälsa och specialpedagogik,
  - insatser för att förbättra det förebyggande och främjande arbetet inom elevhälsan,
  - statsbidrag för att främja internationella kontakter inom skolans område,
  - upprustning av skollokaler och av utemiljöer vid skolor, förskolor och fritidshem,
  - gymnasial lärlingsutbildning,
  - vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år,
  - yrkesintroduktion i gymnasieskolan,
  - statsbidrag för vissa gymnasieutbildningar m.m.,
  - entreprenörskap i skolan, och
  - yrkeshögskoleutbildning.

Statens skolverk (Skolverket) har 2014–2018 regeringens uppdrag att svara för fortbildning för lärare i läs- och skrivutveckling, med fokus på det kollegiala lärandet. Målgruppen för insatserna är i första hand lärare i grundskolan, och motsvarande skolformer, och i gymnasieskolan samt lärare som undervisar elever i första årskursen på gymnasiesärskolan. Även förskollärare och lärare i förskoleklass omfattas dock av satsningen. Från och med 2017 omfattas även personal i förskolan och skolbibliotekarier. Skolverket ansvarar för att anordna utbildning av handledare med uppgift att handleda grupper av lärare inom området läs- och skrivutveckling.Handledningen syftar enligt förordningen (2015:42) om statsbidrag för handledare i språk-, läs- och skrivutveckling till att lärare och förskollärare ska utveckla undervisningen för att bättre kunna stödja och förbättra barns språkliga och kommunikativa förmåga samt elevers läs- och skrivförmåga. Statsbidrag lämnas med ett schablonbelopp för lön till personer som tjänstgör som handledare.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 118 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av det avsatta beloppet utbetalades 56 miljoner kronor till huvudmän som statsbidrag för handledare. Dessutom användes 50 miljoner kronor för Skolverkets arbete med fortbildningsinsatsen. Enligt Skolverkets årsredovisning för 2016 beviljades statsbidrag för ca 1 000 handledare för läsåret 2016/17. Under läsåret 2016/17 deltar 262 huvudmän och ca 1 000 skolenheter i läslyftet. Skolverket beräknar att ca 1 600–3 000 handledare kommer att kunna leda det kollegiala lärandet med ca 32 300 lärare 2015–2018.

8.2.2 Matematiklyftet

Skolverket hade 2012–2016 i uppdrag att i samverkan med Nationellt centrum för matematikutbildning (NCM) vid Göteborgs universitet svara för en ämnesdidaktisk fortbildningssatsning för matematiklärare, det s.k. matematiklyftet. Detta bestod av fortbildning i matematikdidaktik och vänder sig till lärare inom grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. Huvudmannen beslutade om deltagande. Det fanns också stödmaterial för personal inom förskolan och förskoleklassen. Huvudmännen kunde söka statsbidrag för deltagande. Statsbidraget var indelat i två delar: ett bidrag per matematikhandledare och ett bidrag per deltagande lärare. Inom ramen för matematiklyftet har Skolverket genomfört handledarutbildning, utbildning för rektorer och erbjudit fortsatt stöd till handledare. Matematiklyftets utbildning för rektorer genomfördes av NCM på uppdrag av Skolverket. År 2012–2016 deltog 506 huvudmän och ca 36 000 lärare i matematiklyftet. Inom ramen för uppdraget har strax över 1 500 matematikhandledare utbildats och nästan 3 000 rektorer har deltagit i matematiklyftets utbildning för rektorer. Utvärderingarna av matematiklyftet visar att undervisningen i matematik har utvecklats och att lärare som deltagit i

matematiklyftet har fått bättre förutsättningar för att genomföra och utveckla matematikundervisningen (Skolverkets årsredovisning 2016).

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 93 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav högst 11 miljoner kronor fick användas för administration, uppföljning och utvärdering av uppdraget och högst 6 miljoner kronor för att finansiera anläggningstillgångar i form av en särskild webbplattform. Av detta belopp utnyttjades 51 miljoner kronor, varav 7 miljoner kronor avsåg ersättning för administration, uppföljning och utvärdering. Skolverket har förklarat den låga nyttjandegraden med att satsningen har pågått i flera år och att söktrycket därför har minskat. Under läsåret 2015/16 deltog 225 huvudmän i satsningen, varav 63 procent var kommunala och 37 procent enskilda huvudmän. Totalt utbildades 363 handledare. Läsåret 2015/16 deltog 552 rektorer i matematiklyftet. Läsåret 2016/17 genomför 75 lärare handledarutbildningen och 45 lärare matematiklyftet med handledning på webben.

8.2.3 Lovskola

Sedan 2014 lämnas statsbidrag för utgifter för sommarskola eller undervisning under andra skollov. Syftet med satsningen är att elever som inte nått eller riskerar att inte nå kunskapskraven för betyget E ska få ökad möjlighet att nå dem. Statsbidraget är riktat till årskurs 6–9 i grundskolan, årskurs 6 i sameskolan, årskurserna 7–10 i specialskolan och gymnasieskolan. För den undervisning under skollov som ansökan om statsbidrag avser ska huvudmannen använda lärare som får anställas som lärare i skolväsendet utan tidsbegränsning. Huvudmännen ska i sin ansökan om statsbidrag beskriva hur undervisning under skollov ska bedrivas, vilka mål som sätts upp för verksamheten och hur uppföljningen ska ske.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 150 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av det avsatta beloppet utbetalades 98,6 miljoner kronor till 242 kommuner för undervisning under skollov. Dessutom användes 0,6 miljoner kronor till kostnader för information och administration av verksamheten. Skolverket har förklarat skillnaden mellan avsatt och utnyttjat belopp med att huvudmännen inte fullt ut har använt sig av möjligheten att ansöka om bidrag.

8.2.4 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet

Sedan 2002 lämnas statsbidrag för maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet. Satsningen innebär enligt förordningen (2001:160) om statsbidrag till kommuner som tillämpar maxtaxa inom förskolan och fritidshemmet att ett tak sätts för hur hög avgiften för dessa verksamheter får bli för olika familjer. Det är frivilligt för kommunerna att använda systemet med maxtaxa, men sedan 2003 deltar alla

kommuner i satsningen. Systemet innebär att kommunerna har rätt till statsbidrag som kompensation för förlorade intäkter. Huvuddelen av statsbidraget till maxtaxan betalas ut till kommunerna efter en ram baserad på standardkostnaderna i delmodellen för förskola m.m. i kostnadsutjämningsystemet. Detta innebär att kommuner med relativt sett högre strukturellt betingade kostnader, t.ex. på grund av en förhållandevis hög andel barn i de aktuella åldersgrupperna, tilldelas en högre andel av statsbidraget, jämfört med kommuner som har strukturellt sett lägre kostnader. Kommunerna kan även ansöka om medel till åtgärder enligt förordningen (2001:161) om statsbidrag för kvalitets-säkrande åtgärder inom förskolan, fritidshemmet och annan pedagogisk verksamhet till kommuner som tillämpar maxtaxa, t.ex. åtgärder för att öka antalet anställda i verksamheterna och åtgärder som höjer kompetensen hos förskollärare, fritidspedagoger och barnskötare som arbetar i verksamheterna.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 3 452 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:7 *Maxtaxan i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet m.m.* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (se tabell 8.1), varav ett belopp om 500 miljoner kronor var avsatt för statsbidrag enligt förordningen om statsbidrag för kvalitetssäkrande åtgärder inom förskolan, fritidshemmet och annan pedagogisk verksamhet till kommuner som tillämpar maxtaxa. Totalt utbetalades 3 451 miljoner kronor till kommunerna.

Tabell 8.1 Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet

Anslag	Budgererat belopp	Utbetalt till kommuner	Antal mottagare	Tid
1:7	3 452 mnkr	3 451 mnkr	Samtliga	2002–

8.2.5 Omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds

Sedan 2013 har kommuner möjlighet att söka statsbidrag för omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds. Statsbidraget kan sökas för sådan omsorg som erbjuds i en omfattning om minst 30 timmar per barn och månad. Syftet är att stimulera kommunerna att i ökad omfattning erbjuda sådan omsorg. Antalet kommuner som erbjuder omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds har ökat stadigt sedan bidraget infördes.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 80 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet, m.m.* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav högst 1 miljon kronor fick användas för administrativa kostnader. Av detta belopp utbetalades 75 miljoner kronor till de 188 kommuner som ansökte om bidrag. Bidragsbeloppet fördelades till kommunerna i förhållande till de platser de planerade att erbjuda. Det resulterade i ett bidragsbelopp på 6 066 kronor per erbjuden plats och halvår. Ytterligare 3 miljoner kronor omfördelades av Skol-

8.2.6 Mindre barngrupper i förskolan

Förskolan spelar en viktig roll för barns allsidiga utveckling och bidrar till att skapa likvärdiga förutsättningar inför skolstarten. En viktig förutsättning för att förskolan ska kunna uppfylla målen för verksamheten är att barngrupperna har en lämplig storlek och att personaltätheten är tillräcklig. Skolverket har sedan 2015 regeringens uppdrag att fördela statsbidrag till huvudmännen för att minska barngruppernas storlek i förskolan enligt förordningen (2015:404) om statsbidrag för mindre barngrupper i förskolan. Huvudmännen ska prioritera barngrupper med de yngsta barnen. Statsbidrag lämnas med 30 000 kronor för varje minskning av en barngrupp med en plats.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 830 miljoner kronor för stödet på anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet m.m.* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (se tabell 8.2), varav högst 2 miljoner kronor fick användas för administration och information. Bidragsåret 2015/2016 var bidraget kraftigt underutnyttjat. Skolverket genomförde därför inför ansökningsomgången 2016/2017 omfattande informationsinsatser till samtliga huvudmän. Detta resulterade i att totalt 889 huvudmän ansökte om bidrag om 1 253 miljoner kronor den aktuella omgången. Utöver avsatta medel för läsåret 2016/2017 tillkom kvarvarande medel för bidragsåret 2015/2016 om 140 miljoner kronor. Totalt beviljades bidrag om 970 miljoner kronor. Av de 889 huvudmän som sökte bidraget fick 411 bifall och 165 delvis bifall. Bidraget beviljades till 242 kommunala och 343 enskilda huvudmän.

Tabell 8.2 Mindre barngrupper i förskolan

Anslag	Budgerat belopp	Utbetalt till huvudmän	Antal mottagare (varav kommuner)	Tid
1:7	830 mnkr	970 mnkr	585 (242)	2015–

8.2.7 Fler anställda i lågstadiet och fritidshem

Sedan 2015 lämnas statsbidrag för att anställa mer personal i de lägre årskurserna och ge lärare i förskoleklass och årskurs 1–3 mer tid för varje elev. Satsningen är en del av regeringens lågstadielöfte som presenterades i 2015 års ekonomiska vårproposition, och som går ut på att alla barn och elever tidigt ska få det stöd de behöver för att nå kunskapsmålen (prop. 2014/15:100 s. 53). Skolverket beslutar om statsbidrag enligt förordningen (2015:215) om statsbidrag för de lägre årskurserna i grundskolan och motsvarande skolformer samt viss annan utbildning. Insatserna ska syfta till att öka antalet anställda så att förskollärare och lärare i förskoleklassen och lågstadiet ges mer tid för sitt undervisningsarbete. Inför varje bidragsår fastställer Skolverket en bidragsram för varje huvudman. Bidragsramen bestäms i förhållande till huvudmannens

andel av antalet bidragsberättigande elever. För huvudmän för sådana skolor där ett stort antal nyanlända elever har tagits emot, eller där det behövs särskilda insatser för att höja såväl utbildningens kvalitet som elevernas resultat, fastställs ytterligare en bidragsram. Från och med den 1 juli 2016 innefattar satsningen även fritidshem. Bidrag kan sökas för personalkostnader i syfte att förstärka antalet tjänster i fritidshem.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 1 316 miljoner kronor till stödet såvitt avser lågstadiet på anslaget 1:16 *Fler anställda i lågstadiet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (se tabell 8.3). Av detta belopp fick högst 2,5 miljoner kronor användas för administration. Av de avsatta medlen har 1 315 miljoner kronor utbetalats. För läsåret 2016/2017 har Skolverket beviljat bidrag till 665 huvudmän, varav 290 kommunala, 373 enskilda och 2 statliga huvudmän.

Tabell 8.3 Fler anställda i lågstadiet

Anslag	Budgerat belopp	Utbetalt till huvudmän	Antal mottagare (varav kommuner)	Tid
1:16	1316 mnkr	1315 mnkr	665 (290)	2015–

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 250 miljoner kronor till stödet såvitt avser fritidshem på anslaget 1:7 *Maxtaxa i förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet m.m.* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (se tabell 8.4). Hela beloppet har utbetalats. För läsåret 2016/2017 har Skolverket beviljat bidrag till 271 kommunala, 256 enskilda och två statliga huvudmän.

Tabell 8.4 Fler anställda i fritidshem

Anslag	Budgerat belopp	Utbetalt till huvudmän	Antal mottagare (varav kommuner)	Tid
1:7	250 mnkr	250 mnkr	529 (271)	2016–

8.2.8 Karriärsteg

Den 1 juli 2013 infördes ett s.k. målsättningsstadgande i skollagen som innebär att skolhuvudmän ska sträva efter att inrätta karriärsteg för särskilt yrkesskickliga lärare. Skolverket beslutar om statsbidrag enligt förordningen (2013:70) om statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare. Statsbidraget syftar till att stimulera huvudmännen att inrätta karriärsteg för särskilt yrkesskickliga lärare inom olika skolformer, från förskoleklass till vuxenutbildning. En förutsättning för att bidrag ska lämnas är bl.a. att lärarens arbetsuppgifter huvudsakligen består av undervisning och uppgifter som hör till undervisningen. Det finns en gemensam bidragspott för skolhuvudmän med färre än 75 elever och enskilda bidragsramar, som bestäms i förhållande till antalet elever, för de huvudmän som har minst 75 elever. Lärare som utses till förstelärare eller lektor tilldelas i genomsnitt 5 000 kronor respektive

10 000 kronor per månad. Statskontoret har haft regeringens uppdrag att följa upp reformen. I en första delrapport konstaterade myndigheten att huvudmännens genomförande av reformen föreföll vara i linje med syftet med reformen och att det fanns ett brett deltagande, förutom bland de små, enskilda huvudmännen, som av olika skäl hade deltagit i lägre utsträckning (Statskontoret 2015:12). I en andra delrapport bedömde Statskontoret att karriärstegsreformen endast till viss del hade skapat förutsättningar för att nå målet om ett mer attraktivt läraryrke och bättre skolresultat. Även om reformen fått stor spridning, och gett avtryck på lärarnas löner, ansågs huvudmännen inte ha lyckats skapa legitimitet för reformen bland lärarna (Statskontoret 2016:1). I den tredje och sista delrapporten framhåller Statskontoret att ambitionen med reformen nästan är uppnådd. Regeringens ambition har varit att var sjätte legitimerad lärare ska ha en karriärtjänst hösten 2016. Våren 2016 hade var åttonde legitimerad lärare en sådan tjänst. Samtliga kommuner har ansökt om bidrag och enskilda huvudmän deltar i allt högre utsträckning (Statskontoret 2017:1).

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 1 342 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (se tabell 8.5). Av detta belopp utbetalades 1 216 miljoner kronor. Skolverket har förklarat skillnaden mellan avsatt och utbetalt belopp med att ett antal huvudmän inte har ansökt om medel och att några huvudmän inte rekviderat samtliga medel som de har ansökt om.

Tabell 8.5 Karriärsteg

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till huvudmän	Antal mottagare (varav kommuner)	Tid
1:19	1 342 mnkr	1 216 mnkr	Uppgift saknas för totalt antal (290)	2013–

8.2.9 Lärarlönelyftet

Sedan det andra halvåret 2016 kan huvudmän söka statsbidrag för att höja lönerna för särskilt kvalificerade lärare, forskollärare eller fritidspedagoger inom ramen för det s.k. lärarlönelyftet. Syftet med bidraget är att höja läraryrkets attraktionskraft och därigenom förbättra resultaten i skolan. Bidrag får lämnas till huvudmän för förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola. Lärarlönelyftet ska bidra till en långsiktig löneförhöjning till de lärare som kommer i fråga, utöver den ordinarie lönerevisionen. Det genomsnittliga lönepåslaget uppgår till 3 000 kronor per månad och lärare. Reformen beräknas på årsbasis omfatta ca 60 000 lärare.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 1 500 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:19 *Bidrag till lärarlöner* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (se tabell 8.6). Av detta belopp utbetalades 1 365 miljoner kronor. Skolverket har förklarat skillnaden mellan avsatt och utbetalt belopp med att ett antal huvudmän inte rekviderat samtliga medel som de har ansökt om.

Anslag	Budgererat belopp	Utbetalt till huvudmän	Antal mottagare (varav kommuner)	Tid
1:19	1 500 mnkr	1 365 mnkr	951 (286)	2016–

8.2.10 Samverkan för bästa skola

Skolverket har sedan 2015 i uppdrag att, som en del i satsningen samverkan för bästa skola, och i dialog med skolhuvudmännen, genomföra insatser i syfte att höja kunskapsresultaten och öka likvärdigheten inom och mellan skolor. Insatserna ska riktas till skolor med låga studieresultat och svåra förutsättningar. Inom ramen för satsningen erbjuds även insatser för nyanlända elever och elever med ett annat modersmål än svenska. År 2016 erbjöds bl.a. samtliga huvudmän möjligheten att utse samordnare för frågor som rör nyanlända elever. Totalt antog 277 kommunala och 1 enskild huvudman erbjudandet. Av dem har 192 rekviderat bidrag från Skolverket till ett totalt belopp om 21 miljoner kronor.

Sedan 2016 får statsbidrag även lämnas till en huvudman för en grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola eller gymnasiesärskola som har ingått en särskild överenskommelse med Skolverket i enlighet med uppdraget om samverkan för bästa skola, eller för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända elever. Bidraget får användas för att inrätta karriärsteg för fler lärare än det betalas ut bidrag för enligt förordningen om statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare. Det får också användas för att genomföra insatser som möjliggör anställning av särskilt yrkesskickliga personer i ledande befattningar och för att genomföra insatser som medför ökade lönekostnader för särskilt yrkesskickliga personer i ledande befattningar. Förordningen (2016:39) om statsbidrag till skolhuvudmän för insatser inom ramen för samverkan för bästa skola och för att stärka utbildningens kvalitet för nyanlända, som reglerar bidraget, trädde i kraft i april 2016 och höstterminen 2016 var den första termin för vilken medel kunde rekvideras.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 34 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning för statsbidrag enligt förordningen (2016:39). Av detta belopp utbetalades 1,7 miljoner kronor. Skolverket har förklarat den låga nyttjandegraden med att det tagit längre tid än beräknat att sluta överenskommelser med huvudmän samt att inte alla huvudmän har rekviderat samtliga medel som beviljats.

8.2.11 Försöksverksamhet med ökad undervisningstid i svenska eller svenska som andraspråk för nyanlända elever i grundskolan

Goda kunskaper i svenska är viktigt för en nyanländ elevs möjligheter att klara sin skolgång och fullt ut kunna delta i den ordinarie under-

visningen. En fyraårig försöksverksamhet med utökad undervisningstid i svenska för nyanlända elever i grundskolan pågick därför 2013–2016. Satsningen var en del i arbetet för att stärka nyanlända elevers resultat. Försöksverksamheten har förlängts och huvudmän som deltar kommer att kunna rekvirera bidrag under 2017. Skolverket beslutar om deltagande i försöksverksamheten och om statsbidrag enligt förordningen (2013:69) om försöksverksamhet med ökad undervisningstid i svenska eller svenska som andraspråk för nyanlända elever i grundskolan. Statsbidrag utbetalas till huvudmän som deltar i försöksverksamheten för nyanlända elever i årskurs 1–9 som får undervisning i svenska eller svenska som andraspråk som omfattar minst 105 timmar per läsår, utöver den ordinarie undervisningen. En elev anses nyanländ under de fyra första terminerna. Statsbidrag betalas ut med lägst 3 000 och högst 7 000 kronor per termin och nyanländ elev. För att öka nyttjandegraden av bidraget ändrades 2015 regleringen så att undervisningen även kan ges av icke behöriga lärare. Enligt Skolverket anser de medverkande skolorna att satsningen ökar de nyanlända elevernas chanser att nå målen.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 120 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av detta belopp utbetalades 67,5 miljoner kronor till 89 huvudmän varav 71 kommuner. Av det avsatta beloppet användes 0,4 miljoner kronor för information, administration, uppföljning och utvärdering av bidraget. Skolverket har förklarat den låga nyttjandegraden med att huvudmännen inte fullt ut har använt sig av möjligheten att ansöka om bidrag.

8.2.12 Fortbildning i specialpedagogik för lärare i grundskolan, motsvarande utbildning vid särskilda ungdomshem och sameskolan

Skolverket har 2016–2019 i uppdrag att svara för genomförandet av fortbildning i specialpedagogik för lärare i grundskolan, motsvarande utbildning vid särskilda ungdomshem och sameskolan. Syftet är att stärka den specialpedagogiska kompetensen i skolan. Innehållet i fortbildningen ska utgå från lärarnas behov och vara verksamhetsnära. Fortbildningen bör baseras på kollegialt lärande med professionellt stöd i form av handledare. Handledarna ska i första hand vara behöriga speciallärare och specialpedagoger som på 10 eller 20 procent av heltid tjänstgör som handledare för lärare som deltar i fortbildningen. Huvudmannen kan ansöka om statsbidrag för såväl deltagande lärare som handledare.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 100 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av detta belopp utbetalades 11 miljoner kronor. Den låga nyttjandegraden beror främst på att antalet deltagande huvudmän varit lågt, vilket bl.a. förklaras av att det tog tid för Skolverket att påbörja uppdraget.

Statsbidraget får betalas ut till huvudmän som använder lärare som har utsetts till förstelärare eller lektor för undervisning i en förskoleklass eller grundskola inom något av de utanförskapsområden som anges i bilagan till förordningen (2014:145) om extra statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare i förskoleklasser och grundskolor i utanförskapsområden. Skolverket beräknar en ram för varje huvudman. Huvudmännen ska ha ansökt om högsta möjliga statsbidrag enligt förordningen om statsbidrag till skolhuvudmän som inrättar karriärsteg för lärare och lärarna som utses ska uppfylla de villkor som ställs i förordningen. Statskontoret har i sin uppföljning av karriärstegsreformen konstaterat att statsbidraget för extra karriärtjänster i utanförskapsområden inte fungerar ändamålsenligt. Huvudmännen rekviderar enligt myndigheten medel för färre karriärtjänster än de har ansökt om. Det är också svårt för huvudmännen att uppfylla kraven i förordningen, och det finns skolor med åtminstone likvärdiga behov som de som omfattas av förordningen som inte är berättigade extra karriärtjänster (Statskontoret 2016:1).

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 16 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av detta belopp utbetalades 5,7 miljoner kronor till 4 kommunala huvudmän.

8.2.14 Lärarlyftet II

Skolverket har sedan 2012 i uppdrag att genomföra det s.k. lärarlyftet II. Satsningen är en fortsättning på det första lärarlyftet, men inriktas på att lärare ska bli behöriga i alla skolformer, ämnen och årskurser som de undervisar i. Uppdraget har sedermera utvidgats och förstärkts till att omfatta utbildning i svenska som andraspråk och speciallärarutbildning. Bestämmelser om statsbidraget finns i förordningen (2007:222) om statsbidrag för fortbildning av lärare samt fritidspedagoger och motsvarande. Statsbidrag inom lärarlyftet II lämnas med visst belopp per högskolepoäng och varierar mellan olika utbildningar. Skolverket ska vid sin fördelning av bidrag ta särskild hänsyn till huvudmannens behov av lärare med behörighet för den undervisning de bedriver samt behovet av geografisk spridning. År 2016 var 87 procent av deltagarna i fortbildningen anställda hos en offentlig huvudman och 13 procent hos en enskild huvudman, vilket är ungefär samma fördelning som tidigare år. Av de deltagande fritidspedagogerna var 89 procent anställda hos en offentlig huvudman och 11 procent hos en enskild huvudman. För de deltagande lärare som läste svenska som andraspråk var motsvarande andelar 94 procent respektive 6 procent.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 175 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av det avsatta beloppet utbetalades 18 miljoner kronor till huvudmän. Den största delen av det avsatta beloppet, 144,3 miljoner

Skr. 2016/17:102 kronor, användes för Skolverkets köp av kurser och 5,7 miljoner kronor användes för administration.

År 2016 infördes dessutom ett statsbidrag för fortbildning av lärare i svenska som andraspråk. I enlighet med förordningen (2016:709) om statsbidrag för fortbildning av lärare när det gäller svenska som andraspråk och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare betalas bidrag ut under förutsättning att lärarens arbetsgivare betalar ersättning som motsvarar minst 80 procent av lärarens lön för den tid då läraren deltar i utbildningen. Statsbidraget ska motsvara 70 procent av arbetsgivarens kostnad.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 122 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av detta belopp utnyttjades totalt 17,4 miljoner kronor. Skolverket har förklarat att den låga nyttjandegraden sannolikt berodde på en alltför kort planeringstid för huvudmännen.

År 2016 beslutades vidare om en satsning på speciallärarutbildning inom lärarlyftet II. För att vara behörig att undervisa i grundsärskola, gymnasiesärskola och särskild utbildning för vuxna krävs en speciallärarexamen med specialisering mot utvecklingsstörning. Satsningen syftar till att avhjälpa bristen på lärare med sådan behörighet.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 97 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:10 *Fortbildning av lärare och förskolepersonal* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av detta belopp utnyttjades totalt 77,3 miljoner kronor. Skolverket har förklarat den låga nyttjandegraden med att kapaciteten hos de lärosäten som anordnar utbildningen varit begränsad.

8.2.15 Arbetsplatsförlagt lärande i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

År 2013 infördes ett statsbidrag som syftar till att höja kvaliteten inom det arbetsplatsförlagda lärandet. Bidraget utbetalas av Skolverket enligt förordningen (2012:992) om statsbidrag för arbetsplatsförlagt lärande i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Bidrag får lämnas till huvudmän inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för insatser som syftar till att vidareutveckla kvaliteten i det arbetsplatsförlagda lärande som sker inom ramen för den skolförlagda yrkesutbildningen i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 50 miljoner kronor för stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav högst 1,1 miljoner kronor fick användas för administrativa kostnader. Hela beloppet utbetalades. Totalt beviljades 79 huvudmän bidrag, varav 60 kommunala och 19 enskilda huvudmän.

8.2.16 Kompetensutveckling av lärare i yrkesämnen

Sedan 2012 utgår ett statsbidrag i syfte att ge lärare i yrkesämnen i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och

särskild utbildning för vuxna en möjlighet att delta i verksamhet på arbetsplatser utanför skolan. På så sätt kan lärarna ges möjlighet att uppdatera sig i takt med den tekniska utvecklingen och förändringar som sker i respektive bransch. Statsbidraget utbetalas av Skolverket enligt förordningen (2012:144) om statsbidrag för kompetensutveckling av lärare i yrkesämnena. Bidrag får lämnas till huvudmän inom nämnda skolformer för deras kostnader med anledning av kompetensutveckling av lärare i yrkesämnena. Bidraget ska motsvara högst hälften av huvudmannens kostnader med anledning av kompetensutvecklingen. Bidrag får inte lämnas för ersättning för lön till de lärare som deltar i kompetensutvecklingen.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 12 miljoner kronor på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av dessa medel fick högst 0,6 miljoner kronor användas för administrativa kostnader. Av det avsatta beloppet utbetalades 11,9 miljoner kronor till 106 huvudmän, av dessa var 81 kommunala och 25 enskilda huvudmän. Dessutom användes 0,1 miljoner kronor till kostnader för administration. År 2016 tog 921 lärare del av bidraget.

8.2.17 Behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnena

Sedan 2013 utgår ett statsbidrag i syfte att ge lärare i yrkesämnena i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna en möjlighet att avlägga yrkeslärarexamen. Statsbidraget utbetalas av Skolverket enligt förordningen (2013:60) om statsbidrag för behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnena. Bidrag får lämnas till huvudmän inom nämnda skolformer för deras kostnader för nedsättning av arbetstiden med minst 25 procent för lärare i yrkesämnena. År 2014 beviljades 236 lärare bidrag, varav 216 lärare fullföljde studierna och 74 lärare tog examen. Mellan 2013 och 2015 tog ca 600 lärare del av bidraget. Utnyttjandegraden har ökat de senaste åren.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 60 miljoner kronor på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av dessa medel fick högst 1,1 miljoner kronor användas för administrativa kostnader. Av det avsatta beloppet utbetalades 53,7 miljoner kronor till huvudmän. Dessutom användes 0,3 miljoner kronor till kostnader för administration.

8.2.18 Höjd kvalitet i utbildning i svenska för invandare

År 2013 infördes ett statsbidrag i syfte att höja kvaliteten i och öka individanpassningen av utbildningen i svenska för invandrare. Bidraget utbetalas av Skolverket enligt förordningen (2012:993) om statsbidrag för utbildning i svenska för invandrare. Statsbidraget får lämnas till anordnare av kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare eller motsvarande utbildning för insatser som bidrar till höjd kvalitet och ökad flexibilitet i utbildningen samt ökad individanpassning av utbildningen.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 21,5 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav högst 1,1 miljoner kronor fick användas för Skolverkets kostnader för information och administration av verksamheten. Av detta belopp utnyttjades 21 miljoner kronor, varav 0,7 miljoner kronor användes för information och administration. Bidrag beviljades till 35 anordnare.

8.2.19 Läxhjälp

Sedan 2014 lämnas statsbidrag för hjälp med läxor eller annat skolarbete för elever. Syftet är dels att öka möjligheterna för alla elever att utvecklas så långt som möjligt i sitt lärande, dels att bidra till en ökad likvärdighet. Statsbidrag får lämnas till huvudmän och till ideella läxhjälpföreningar. Bidrag får lämnas med högst 1 000 kronor för varje elev som erbjuds att delta i verksamheten. Om det finns särskilda skäl får bidrag dock lämnas med ett högre belopp. Huvudmän för skolor med låga studieresultat ska prioriteras.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 353 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (se tabell 8.7). År 2016 utbetalades 334 miljoner kronor till skolhuvudmän och 14 miljoner kronor till ideella läxhjälpföreningar. Av detta avsatta beloppet användes vidare 0,6 miljoner kronor för kostnader för information och administration.

Tabell 8.7 Läxhjälp

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till huvudmän	Antal mottagare	Tid
1:5	353 mnkr	334 mnkr	497	2014–

8.2.20 Statsbidrag till kommuner som tagit emot en stor andel asylsökande barn och ungdomar

Ett statsbidrag delades 2016 ut till de kommuner som tagit emot ett stort antal eller andel asylsökande och kommunplacerade barn och ungdomar i åldern 1–19 år och där det, utifrån storleken på befolkningsökningen, kunde finnas brist på skollokaler. De extra medlen skulle stödja utbildningsverksamheter med stora behov. Medlen fördelades proportionellt mellan kommunerna i förhållande till antalet asylsökande och kommunplacerade barn.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 100 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Hela beloppet utbetalades. Bidraget fördelades mellan åtta kommuner och de utbetalade beloppen varierade mellan ca 1,2–34,2 miljoner kronor.

8.2.21 Särskilda insatser på skolområdet

Skr. 2016/17:102

Huvudmännen inom skolväsendet kan sedan 1991 få statsbidrag till kostnader för samordnade utbildningsinsatser för elever med funktionsnedsättning eller med andra särskilda behov, som i stor utsträckning även kommer sådana elever till del som har en annan hemkommun än den kommun där utbildningen bedrivs. Statsbidraget utbetalas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och syftar till att finansiera merkostnader för undervisningen, samt kostnader för elevhälsa och andra elevstödande åtgärder, om kostnaderna är särskilt stora.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 151 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:6 *Särskilda insatser inom skolområdet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav högst 2,3 miljoner kronor användas till stöd för särskilt anordnad utbildning för ungdomar med svår synskada. Hela beloppet utbetalades.

8.2.22 Verksamhetsstöd till vissa utbildningar

Skolverket har i uppdrag att betala ut särskilt verksamhetsstöd till vissa utbildningar med särskild inriktning. De utbildningar som omfattas är bl.a. utbildning i guldsmedsteknik, glasblåsning, körning med häst, förberedande dansarutbildning och yrkesdansarutbildning. Utbildningarna anordnas av kommunala huvudmän.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 31 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:8 *Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Hela beloppet utbetalades.

8.2.23 Skolgång för barn som vistas i landet utan tillstånd

En kommun som inom sitt område har barn som vistas i landet utan tillstånd, och har kostnader för barnets utbildning i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan, får sedan 2013 ansöka om statsbidrag. Statsbidraget ska fördelas proportionellt till samtliga kommuner som ansöker om statsbidrag efter ett fördelningstal som fastställts för varje kommun. Fördelningstalet fastställs till ett medelvärde av antalet asylsökande barn i åldern 6–17 år i den ansökande kommunen under de tre år som närmast föregått året då ansökan ges in.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 50 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:8 *Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet, m.m.* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Hela beloppet utbetalades.

8.2.24 Elev- och lokalkostnadsbidrag vid svensk undervisning i utlandet

Skolverket har sedan 1994 i uppdrag att lämna statsbidrag för att bereda utlandssvenska barn och ungdomar utbildning som motsvarar förskoleklassen, grundskolan och, så långt det är möjligt, gymnasieskolan, eller, om de går i en utländsk skola, undervisning i svenska och om Sverige. Statsbidrag kan lämnas till huvudmannen för en svensk utlandsskola, distansundervisning, kompletterande svensk undervisning eller en utländsk skola (internationell skola).

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 92 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:9 *Bidrag till svensk undervisning i utlandet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av detta belopp utbetalades 90 miljoner kronor.

8.2.25 Utbildningskontrakt och viss utbildning för arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år

Skolverket har 2011–2017 i uppdrag att betala ut statsbidrag till kommunerna för ökade kostnader för utbildningskontrakt och till följd av viss utbildning för arbetslösa ungdomar i åldern 20–24 år.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 178 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav 120 miljoner kronor avsåg utgifter för utbildningskontrakt och 58 miljoner kronor utgifter för utbildning. Av detta belopp utbetalades 13 miljoner kronor för utgifter för utbildningskontrakt och 57 miljoner kronor för utgifter för utbildning.

8.2.26 Statligt stöd till yrkesinriktad och annan kommunal vuxenutbildning

I syfte att ge fler vuxna en möjlighet att gå en yrkesutbildning och att möjliggöra för fler elever att delta i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå har Skolverket i uppdrag att betala ut bidrag till kommuner enligt förordningen (2009:43) om statsbidrag för yrkesinriktad och viss teoretisk vuxenutbildning på gymnasial nivå samt förordningen (2015:403) om statsbidrag för kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 911 miljoner kronor, på anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (se tabell 8.8), varav 100 miljoner kronor avseende yrkesvux för elever som kombinerar yrkesinriktad utbildning med utbildning i svenska för invandrare och svenska som andraspråk inom kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå. Av detta belopp utbetalades 851 miljoner kronor, varav 48 miljoner kronor för utgifter för yrkesvux för elever som kombinerar yrkesinriktad utbildning med utbildning i svenska för invandrare eller svenska som andraspråk inom kommunal vuxen-

utbildning på grundläggande nivå. Samtliga kommuner fick del av bidragen, vissa genom samverkan. Skr. 2016/17:102

Tabell 8.8 Statligt stöd till yrkesinriktad och annan kommunal vuxenutbildning

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till kommuner	Antal mottagare	Tid
1:13	911 mnkr	851 mnkr	Samtliga	2009–

8.2.27 Lärlingsutbildning för vuxna

Syftet med statsbidraget lärlingsutbildning för vuxna är att ge fler vuxna en möjlighet få en utbildning som till stor del genomförs på en arbetsplats. Skolverket har sedan 2011 betalat ut bidrag till kommuner för lärlingsutbildning för vuxna enligt förordningen (2010:2016) om statsbidrag för lärlingsutbildning för vuxna. Lärlingsutbildningen ska syfta till att ge eleverna en grundläggande yrkesutbildning, ökad arbetslivserfarenhet och en möjlighet att under en handledares ledning, på en arbetsplats, få kunskaper inom yrkesområdet. Om bidrag lämnas för lärlingsutbildning för vuxna får statsbidrag även lämnas för ersättning till arbetsplatsen och för utbildning av handledare på arbetsplatsen.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 157 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av detta belopp utbetalades 132 miljoner kronor.

8.2.28 Utbildning som kombineras med traineejobb

Syftet med statsbidraget utbildning som kombineras med traineejobb är att utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå ska kunna kombineras med traineejobb eller leda till kompetens för en tillsvidareanställning för en person som har en tidsbegränsad anställning inom äldreomsorgen eller hälso- och sjukvården. Skolverket har betalat ut bidrag av detta slag till kommuner enligt förordningen (2015:504) om statsbidrag för utbildning som kombineras med traineejobb eller annat arbete sedan 2015.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 169 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:13 *Statligt stöd till vuxenutbildning* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av detta belopp utbetalades 35 miljoner kronor.

8.2.29 Förarutbildningar

Syftet med statsbidraget till förarutbildningar är att kommuner, kommunalförbund och kommuner i samverkan ska kunna finansiera yrkesförarutbildningar inom godstransports- och persontransportområdet. Skolverket har utbetalat bidrag för förarutbildningar enligt förordningen (2009:43) om statsbidrag för yrkesinriktad och viss teoretisk vuxenutbildning på gymnasial nivå sedan 2009.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 67 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:14 *Statligt stöd till yrkeshögskoleutbildning* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av detta belopp utbetalades 65 miljoner kronor.

8.2.30 Personalförstärkning i skolbibliotek

Från och med 2016 lämnas statsbidrag för personalförstärkning i skolbibliotek. Syftet med statsbidraget är bl.a. att öka möjligheterna för skolbiblioteken att stödja elevernas lärande, stimulera deras läslust och främja deras språkutveckling. Statsbidrag får lämnas för anställning av personal som har utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap och som innebär en personalförstärkning i form av en utökad närvaro av personal i skolbiblioteken. Om sådan personal inte finns att tillgå, får bidrag lämnas för anställning av personal som har en annan lämplig utbildning.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 15 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Hela beloppet utbetalades och fördelades på 119 huvudmän.

8.2.31 Ökade resurser till elevhälsa och specialpedagogik

Statsbidrag lämnas för kostnader för personalförstärkning inom elevhälsan i enlighet med förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser. Förstärkningen ska avse anställning eller uppdrag med viss varaktighet på hel- eller deltid. Förstärkningen ska innebära att den genomsnittliga personaltätheten, räknat i årsarbetskrafter, inom elevhälsan hos huvudmannen faktiskt ökar jämfört med personaltätheten under de två kalenderår som närmast har föregått den period som huvudmannen ansöker om bidrag för. Bidrag får även lämnas för kostnader för att bibehålla det utökade antal årsarbetskrafter som huvudmannen tidigare har fått bidrag för, om antalet elever inte har sjunkit markant sedan dess. Bidrag får också lämnas för kostnader för personalförstärkning när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning som syftar till att lärare eller forskollärare kan avlägga en speciallärarexamen eller specialpedagogexamen.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 408 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (se tabell 8.9). Av detta belopp utbetalades 121 miljoner kronor, varav 52 miljoner kronor för statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan och 69 miljoner kronor för statsbidrag för personalförstärkning och fortbildning när det gäller specialpedagogiska insatser. Drygt 0,2 miljoner kronor användes för administrativa kostnader. Skolverket har förklarat den låga nyttjandegraden med att för-

ordningen trädde i kraft först i juni 2016, vilket innebar att satsningen kom igång sent på året. Skr. 2016/17:102

Tabell 8.9 Ökade resurser till elevhälsa och specialpedagogik

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till huvudmän	Antal mottagare	Tid
1:5	408 mnkr	121 mnkr	Uppgift saknas	2016–

8.2.32 Insatser för att förbättra det förebyggande och främjande arbetet inom elevhälsan

Regeringen beslutade den 22 juni 2016 att ge Skolverket i uppdrag att genomföra insatser för att förbättra det förebyggande och främjande arbetet inom elevhälsan i syfte att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Uppdraget delredovisades till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) januari 2017 och ska slutredovisas den 1 februari 2018. I delredovisningen konstateras att det funnits ett stort intresse av att ta del av satsningen. Det kom in närmare 600 ansökningar motsvarande ett belopp på närmare 400 miljoner kronor.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 44,5 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Av detta belopp utbetalade Skolverket drygt 42 miljoner kronor fördelat på 99 huvudmän.

8.2.33 Statsbidrag för att främja internationella kontakter inom skolans område

Statsbidraget hanteras av Universitets- och högskolerådet och lämnas till bl.a. huvudmän inom skolväsendet för att främja utvecklingen av internationella kontakter.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 82 miljoner kronor till stödet på anslaget 4:1 *Internationella program m.m.* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav huvuddelen, 60,2 miljoner kronor, var avsatt för utgifter för stipendier till studenter och således inte riktade sig till kommuner och landsting. Av det först nämnda beloppet 6,1 miljoner kronor utbetalades i statsbidrag för att främja internationella kontakter inom skolans område.

8.2.34 Upprustning av skollokaler och av utemiljöer vid skolor, förskolor och fritidshem

Statsbidrag lämnas för upprustning av lokaler och av utemiljöer vid skolor, förskolor och fritidshem. Syftet är att ge elever en förbättrad läro- och arbetsmiljö och samtidigt minska lokalernas miljöpåverkan. Statsbidraget medverkar till att göra skolan till en mer attraktiv arbetsplats för såväl lärare som elever och till att skapa modernare lärmiljöer. Bidraget betalas ut i två omgångar. Den första utbetalningen görs med högst 30 procent av det beslutade bidraget, i anslutning till att beslut om bidrag

har fattats av Boverket. Den slutliga utbetalningen görs efter det att en slutrapport har kommit in till och godkänts av Boverket.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 330 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:13 *Upprustning av skollokaler* under utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande samt konsumentpolitik (se tabell 8.10). Av dessa medel utbetalades 59,8 miljoner kronor. Därutöver har Boverket utestående åtagande i form av slutliga utbetalningar motsvarande 107,6 miljoner kronor. Boverket anger i sin årsredovisning att en stor andel av de inkomna ansökningarna inte är fullständiga och att många kompletteringar måste krävas in innan beslut om statsbidrag kan fattas. År 2016 inkom 158 ansökningar om statsbidrag för att rusta upp utemiljöer, av vilka Boverket beviljade 54 stycken, motsvarande 22,6 miljoner kronor. Det inkom 264 ansökningar om statsbidrag för att rusta upp skollokaler, av vilka Boverket beviljade 83 stycken, motsvarande 140 miljoner kronor.

Tabell 8.10 Upprustning av skollokaler och av utemiljöer vid skolor, förskolor och fritidshem

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till huvudmän	Antal mottagare (varav kommuner)	Tid
1:13	330 mnkr	60 mnkr	83 (uppgift saknas)	2015–2018

8.2.35 Gymnasial lärlingsutbildning

Skolverket betalar ut statsbidrag till huvudmän inom skolväsendet enligt förordningen (2011:947) om statsbidrag för gymnasial lärlingsutbildning. Statsbidrag får lämnas för huvudmannens kostnader för ersättning till den juridiska eller fysiska person som tillhandahåller den arbetsplatsförlagda delen av den gymnasiala lärlingsutbildningen, samt för kostnader för utveckling av sådan utbildning. Bidraget vidareförmedlas alltså till övervägande del till de arbetsgivaren som tillhandahåller den arbetsplatsförlagda delen av utbildningen.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 486,5 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav 2 miljoner kronor fick användas för administrativa kostnader (se tabell 8.11). Av detta belopp utbetalades 449 miljoner kronor.

Tabell 8.11 Gymnasial lärlingsutbildning

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till huvudmän	Antal mottagare	Tid
1:5	486,5 mnkr	449 mnkr	Uppgift saknas	2011–

Statsbidrag får även lämnas enligt den ovan nämnda förordningen för kommunala utvecklingsinsatser som innebär att antalet elever i gymnasial lärlingsutbildning kan öka eller att sådan utbildning kan erbjudas.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 30 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan*

pedagogisk verksamhet under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav högst 9,7 miljoner kronor fick användas för Skolverkets insatser för att främja gymnasial lärlingsutbildning. Av detta belopp utbetalades 21 miljoner kronor till 23 kommunala huvudmän. Dessutom användes 8 miljoner kronor för Skolverkets insatser för att främja gymnasial lärlingsutbildning.

8.2.36 Vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år

Elever som har gymnasieexamen från teknikprogrammet kan gå ett fjärde tekniskt år för att utbilda sig till gymnasieingenjör. Utbildningen innefattar såväl undervisning i skolan som arbetsplatsförlagt lärande. Skolverket får i enlighet med förordningen (2014:854) om vidareutbildning i form av ett fjärde tekniskt år och statsbidrag för sådan utbildning betala ut statsbidrag till huvudmän inom gymnasieskolan för sådan utbildning.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 86,5 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav 2,8 miljoner kronor fick användas för Skolverkets kostnader för information och administration. Av detta belopp utbetalades 44 miljoner kronor till huvudmän inom gymnasieskolan. Dessutom användes 2 miljoner kronor till kostnader för information och administration. Enligt Skolverket var nyttjandegraden för bidraget låg till följd av att tidsintervallet mellan tidpunkterna för när ansökan respektive rekvisition skulle göras var kort och då en ny fördelningsmodell användes.

8.2.37 Yrkesintroduktion i gymnasieskolan

Syftet med statsbidraget yrkesintroduktion i gymnasieskolan är att utveckla kvaliteten i yrkesintroduktionen på introduktionsprogrammet yrkesintroduktion. Skolverket betalar ut bidrag enligt förordningen (2013:444) om statsbidrag för yrkesintroduktion i gymnasieskolan. Bidraget får lämnas till huvudmän inom gymnasieskolan för insatser för att utveckla samarbetet mellan huvudmännen och det lokala arbetslivet när det gäller yrkesintroduktionen samt för att utveckla yrkesintroduktionen så att eleverna förbereds för vidare studier på yrkesprogram eller för konkreta arbetsuppgifter som efterfrågas på arbetsmarknaden.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 30 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav högst 9 miljoner kronor fick användas för uppdraget om utveckling av introduktionsprogrammet yrkesintroduktion, varav högst 2 miljoner kronor för myndighetsinterna förvaltningskostnader för administration av statsbidraget. Av detta belopp utbetalades 25 miljoner kronor till 33 kommunala och 6 enskilda huvudmän. Dessutom användes 2 miljoner kronor till kostnader för utveckling av in-

Skr. 2016/17:102   produktionsprogrammet yrkesintroduktion varav drygt 1 miljon kronor avsåg administrativa kostnader.

8.2.38   Statsbidrag för vissa gymnasieutbildningar m.m.

Skolverket har i uppdrag att fördela ett antal bidrag avseende internationell gymnasieutbildning, riksinternatskolor och utbildning för elever från annat land. Bidragen som fördelas är statsbidrag enligt förordningen (1993:795) om statsbidrag till avgifter till International Baccalaureate Office, statsbidrag enligt förordningen (SKOLFS 2002:7) om internationell gymnasial utbildning i Stockholm och Göteborg samt vid Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket i Sigtuna, statsbidrag för elever från nordiska länder, ersättning enligt förordningen (SKOLFS 1991:47) om ersättning vid personskada till elev i viss gymnasieskolutbildning, statsbidrag enligt förordningen (1991:1080) om riksinternatskolor och förordningen (2011:525) om statsbidrag till riksinternatskolor, statsbidrag enligt förordningen (2015:736) om statsbidrag till kostnader för utbildning i Sverige för utlandssvenska elever samt statsbidrag enligt förordningen (2011:538) om utbildning och statsbidrag för vissa barn och ungdomar som inte är folkbokförda i Sverige. Några av de nämnda förordningarna har upphävts, men gäller fortfarande för utbildning som har påbörjats före ett visst datum och ännu inte avslutats.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 96 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:8 *Bidrag till viss verksamhet inom skolväsendet m.m.* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning. Hela beloppet utbetalades. Även en anslagskredit om 6 miljoner kronor användes. Totalt utbetalades således 102 miljoner kronor.

8.2.39   Entreprenörskap i skolan

Syftet med statsbidraget entreprenörskap i skolan är att stödja utvecklingen av entreprenörskap och entreprenöriellt lärande inom skolväsendet. Skolverket har utbetalat bidrag enligt förordningen (2011:192) om statsbidrag för entreprenörskap i skolan sedan 2011. Bidraget får lämnas till ideella organisationer och till huvudmän inom skolväsendet. Bidraget till huvudmän inom skolväsendet får lämnas för verksamhet som stimulerar utveckling av huvudmännens arbete när det gäller entreprenörskap och entreprenöriellt lärande inom skolväsendet.

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts 13,5 miljoner kronor till stödet på anslaget 1:5 *Utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, varav 2 miljoner kronor fick användas för administrativa kostnader. Av detta belopp utbetalades 11,9 miljoner kronor till ideella organisationer och huvudmän inom skolväsendet. Dessutom användes 0,6 miljoner kronor till kostnader för administration.

Myndigheten för yrkeshögskolan beslutar om vilka utbildningar som ska ingå i yrkeshögskolan och om fördelning av statsbidrag och särskilda medel för sådan utbildning. Det övergripande syftet med yrkeshögskolan är att svara upp mot arbetsmarknadens behov av kvalificerad arbetskraft med eftergymnasial yrkesutbildning. Statsbidrag och särskilda medel för utbildningen lämnas i enlighet med lagen (2009:128) om yrkeshögskolan och förordningen (2009:130) om yrkeshögskolan. Statsbidrag får lämnas till kommuner, landsting eller enskilda fysiska eller juridiska personer och särskilda medel får lämnas till universitet eller högskolor som har staten som huvudman och som omfattas av högskolelagen (1992:1434).

För 2016 avsattes i enlighet med vad som ovan anförts ca 1,9 miljarder kronor till stödet på anslaget 1:14 anslagspost 11 *Statligt stöd för yrkeshögskoleutbildning m.m.* under utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning (se tabell 8.12), varav bl.a. högst 158 miljoner kronor fick användas för statligt stöd för konst- och kulturutbildningar. Av detta belopp utbetalades ca 1,7 miljarder kronor i statsbidrag och särskilda medel till utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan, varav cirka en tredjedel fördelades till kommuner och landsting.

Tabell 8.12 Yrkeshögskoleutbildning

Anslag	Budgeterat belopp	Utbetalt till anordnare	Antal mottagare	Tid
1:14	1,9 mdkr	1,7 mdkr	Uppgift saknas	2009–

Kommungrupper

Sveriges Kommuner och Landsting har delat in Sveriges 290 kommuner i grupper. Den kommungruppsindelning som används från den 1 januari 2017 innehåller följande huvudgrupper och kommungrupper.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner

A1. Storstäder (3 kommuner) Kommuner med minst 200 000 invånare varav minst 200 000 invånare i den största tätorten.

A2. Pendlingskommuner nära storstad (43 kommuner) Kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en storstad eller storstadsnära kommun.

B. Större städer och kommuner nära större stad

B3. Större stad (21 kommuner) kommuner med minst 50 000 invånare varav minst 40 000 invånare i den största tätorten.

B4. Pendlingskommun nära större stad (52 kommuner) Kommuner där minst 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

B5. Lågpendlingskommun nära större stad (35 kommuner) Kommuner där mindre än 40 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i en större stad.

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner

C6. Mindre stad/tätort (29 kommuner) Kommuner med minst 15 000 invånare men mindre än 40 000 invånare i den största tätorten.

C7. Pendlingskommun nära mindre stad/tätort (52 kommuner) Kommuner där minst 30 procent av nattbefolkningen pendlar till arbete i annan mindre ort och/eller där minst 30 procent av den sysselsatta dagbefolkningen bor i annan kommun.

C8. Landsbygdskommun (40 kommuner) Kommuner med mindre än 15 000 invånare i den största tätorten, lågt pendlingsmönster (mindre än 30 procent)

C9. Landsbygdskommun med besöksnäring (15 kommuner) Landsbygdskommun med minst två kriterier för besöksnäring, dvs. antal gästnätter, omsättning inom detaljhandel/hotell/restaurang i förhållande till invånarantalet.

Hur de enskilda kommunerna är inplacerade i dessa kategorier framgår av sammanställningen nedan.

A. Storstäder och storstadsnära kommuner

A1. Storstäder

Stockholm	Malmö	Göteborg
-----------	-------	----------

A2. Pendlingskommun nära storstad

Upplands-Väsby	Upplands-Bro	Håbo	Partille
Vallentuna	Täby	Staffanstorp	Öckerö
Österåker	Danderyd	Burlöv	Stenungsund
Värmdö	Sollentuna	Vellinge	Ale
Järfälla	Nacka	Kävlinge	Lerum
Ekerö	Sundbyberg	Lomma	Bollebygd
Huddinge	Solna	Svedala	Lilla Edet
Botkyrka	Lidingö	Skurup	Möndal
Salem	Vaxholm	Trelleborg	Kungälv
Haninge	Sigtuna	Kungsbacka	Alingsås
Tyresö	Nynäshamn	Härryda	

B. Större städer och kommuner nära större stad

B3. Större stad

Södertälje	Växjö	Borås	Gävle
Uppsala	Lund	Karlstad	Sundsvall
Eskilstuna	Helsingborg	Örebro	Östersund
Linköping	Halmstad	Västerås	Umeå
Norrköping	Trollhättan	Borlänge	Luleå
Jönköping			

B4. Pendlingskommun nära större stad

Nykvarn	Habo	Höganäs	Lekeberg
Älvkarleby	Lessebo	Eslöv	Hallsberg
Knivsta	Alvesta	Ängelholm	Kumla
Heby	Svalöv	Laholm	Nora
Tierp	Örkelljunga	Färgelanda	Surahammar
Gnesta	Bjuv	Grästorp	Hallstahammar
Strängnäs	Sjöbo	Mark	Gagnef
Trosa	Hörby	Svenljunga	Säter
Åtvidaberg	Höör	Vänernborg	Timrå
Söderköping	Perstorp	Kil	Krokom
Mjölby	Klippan	Hammarö	Nordmaling
Aneby	Åstorp	Forshaga	Bjurholm
Mullsjö	Landskrona	Grums	Vännäs

B5. Lågpendlingskommun nära större stad

Enköping	Tranås	Munkfors	Hofors
Östhammar	Uppvidinge	Kristinehamn	Sandviken
Flen	Tingsryd	Säffle	Bräcke
Kinda	Hylte	Laxå	Berg
Finspång	Tranemo	Askersund	Vindeln
Valdemarsvik	Herrljunga	Lindesberg	Robertsfors
Motala	Lysekil	Sala	Älvsbyn
Vaggeryd	Uddevalla	Köping	Boden
Nässjö	Ulricehamn	Ockelbo	

C. Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner

C6. Mindre stad/tätort

Norrtälje	Gotland	Varberg	Avesta
Nyköping	Karlskrona	Mariestad	Hudiksvall
Katrineholm	Karlshamn	Lidköping	Härnösand
Värnamo	Ystad	Skövde	Örnsköldsvik
Ljungby	Kristianstad	Falköping	Skellefteå
Kalmar	Hässleholm	Karlskoga	Piteå
Oskarshamn	Falkenberg	Falun	Kiruna
Västervik			

Vingåker	Mörbylånga	Tjörn	Hjo
Oxelösund	Hultsfred	Orust	Tidaholm
Ödeshög	Mönsterås	Munkedal	Storfors
Ydre	Emmaboda	Vårgårda	Degerfors
Boxholm	Nybro	Essunga	Ljusnarsberg
Vadstena	Olofström	Karlsborg	Skinnskatteberg
Gnosjö	Ronneby	Gullspång	Kungsör
Sävsjö	Sölvesborg	Mellerud	Norberg
Eksjö	Östra Göinge	Vara	Fagersta
Älmhult	Tomelilla	Götene	Arboga
Markaryd	Bromölla	Tibro	Smedjebacken
Högsby	Osby	Töreboda	Hedemora
Torsås		Skara	Nordanstig

C8. Landsbygdskommun

Gislaved	Hagfors	Ånge	Åsele
Vetlanda	Arvika	Kramfors	Lycksele
Vimmerby	Hällefors	Sollefteå	Arvidsjaur
Dals-Ed	Vansbro	Ragunda	Jokkmokk
Bengtstors	Mora	Strömsund	Överkalix
Åmål	Ludvika	Norsjö	Kalix
Torsby	Ovanåker	Malå	Övertorneå
Årjäng	Ljusdal	Sorsele	Pajala
Sunne	Söderhamn	Dorotea	Gällivare
Filipstad	Bollnäs	Vilhelmina	Haparanda

C9. Landsbygdskommun med besöksnäring

Borgholm	Strömstad	Rättvik	Härjedalen
Båstad	Eda	Orsa	Storuman
Sotenäs	Malung-Sälen	Älvdalen	Arjeplog
Tanum	Leksand	Åre	

Tabellbilaga, ekonomi

Tabell 1 Kommunsektorns resultaträkning 2012–2016

Miljarder kronor och procent

	2012	2013	2014	2015	2016	För- ändr. 15/16 %	Årlig för- ändr. 12/16 %
Verksamhetens intäkter	170	178	179	196	220	12,5	6,7
Verksamhetens kostnader	-807	-837	-872	-917	-977	6,5	4,9
Avskrivningar	-26	-28	-28	-30	-32	7,5	5,7
Verksamhetens nettokostnader	-663	-687	-721	-751	-789	5,0	4,4
Skatteintäkter	561	584	602	634	670	5,6	4,5
Generella statsbidrag	120	123	127	128	140	9,4	4,0
<i>varav kommunal fastighetsavgift²</i>	15	15	15	16	16		
<i>varav ersättning för läkemedelsförmånen³</i>	23	21	22	23	22		
Finansiella intäkter	16	16	15	13	12	-11,5	-7,0
Finansiella kostnader	-14	-22	-10	-9	-8	-14,4	-13,4
Resultat före extra- ordinära poster	19	13	14	16	25		
Extraordinära poster ⁴	0	9	-1	-0	-0		
Årets resultat	19	22	13	15	25		

1 Resultaträkningen 2016 är preliminär. Dorotea och Hofors kommuner har inte lämnat uppgifter.

2 Kommunerna redovisar fastighetsavgiften som ett generellt statsbidrag. Uppgiften för 2016 är en prognos från Sveriges Kommuner och Landsting.

3 Landstingen redovisar det riktade statsbidraget för läkemedelsförmånen som ett generellt statsbidrag.

4 Beloppet 2013 avser realisationsvinst vid försäljning av helägda dotterbolag till Göteborgs Stadshus AB (Göteborgs kommun).

Anm.: Varje enskild rad är korrekt avrundad till miljarder kronor. Det innebär att det inte alltid går att summera delraderna till en totalsumma. Förändringen mellan 2012 och 2016 avser årlig genomsnittlig förändring.

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Tabell 2 Kommunernas resultaträkning 2012–2016
Miljarder kronor

Skr. 2016/17:102
Bilaga 2

	2012	2013	2014	2015	2016 ¹
Verksamhetens intäkter	123	128	127	142	164
Verksamhetens kostnader	-532	-551	-571	-600	-644
Avskrivningar	-18	-19	-19	-20	-22
Verksamhetens nettokostnader	-427	-442	-463	-479	-502
Skatteintäkter	364	378	389	409	432
Generella statsbidrag	74	76	80	80	88
<i>varav kommunal fastighetsavgift²</i>	<i>15</i>	<i>15</i>	<i>15</i>	<i>16</i>	<i>16</i>
Finansiella intäkter	13	13	12	10	9
Finansiella kostnader	-10	-11	-8	-6	-5
Resultat före extraordinära poster	14	15	10	15	22
Extraordinära intäkter ³	0	9	2	0	0
Extraordinära kostnader	0	0	-2	-0	-0
Årets resultat	14	24	10	12	22

¹ Kommunernas resultaträkning 2016 är preliminär. Dorotea och Hofors kommuner har inte lämnat uppgifter.

² Enligt prognos för 2016 publicerad av Sveriges Kommuner och Landsting. Fastighetskatten redovisas av kommunerna som ett generellt statsbidrag i stället för en skatteintäkt.

³ Beloppet 9 miljoner kronor 2013 avser resultat från försäljning av helägda dotterbolag till Göteborgs Stadshus AB (Göteborgs kommun).

Anm.: Varje enskild rad är korrekt avrundad till miljarder kronor. Det innebär att det inte alltid går att summera delraderna till en totalsumma. Gotlands kommun har både kommunal verksamhet och landstingsverksamhet och är i resultaträkningen delad utifrån en schablon att 65 procent utgörs av kommunal verksamhet. Detta är i enlighet med den publicering som görs av Statistiska centralbyrån.

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner, Statistiska centralbyrån.

Tabell 3 Landstingens resultaträkning 2012–2016
Miljarder kronor

	2012	2013	2014	2015	2016 ¹
Verksamhetens intäkter	47	50	51	54	56
Verksamhetens kostnader	-276	-287	-301	-318	-333
Avskrivningar	-8	-8	-8	-9	-10
Verksamhetens nettokostnader	-237	-245	-258	-272	-287
Skatteintäkter	197	206	213	225	238
Generella statsbidrag	46	47	47	48	52
<i>varav ersättning för läkemedels- förmånen²</i>	22	21	22	23	22
Finansiella intäkter	3	3	3	3	3
Finansiella kostnader	-4	-12	-2	-3	-2
Resultat före extraordinära poster	5	-2	3	1	3
Extraordinära intäkter	0	0	0	0	0
Extraordinära kostnader	0	0	0	0	0
Årets resultat	5	-2	3	1	3

¹ Landstingens resultaträkning 2016 är preliminär.

² Landstingen redovisar det riktade statsbidraget för läkemedelsförmånen som ett generellt statsbidrag.
Anm.: Varje enskild rad är korrekt avrundad till miljarder kronor. Det innebär att det inte alltid går att summera delraderna till en totalsumma. Gotlands kommun har både kommunal verksamhet och landstingsverksamhet och är i resultaträkningen delad utifrån en schablon att 35 procent utgörs av landstingsverksamhet. Detta är i enlighet med den publicering som görs av Statistiska centralbyrån.
Källa: Räkenskapsammandrag för landsting, Statistiska centralbyrån.

Tabell 4 Kommunsektorns balansräkning 2012–2016
Miljarder och procent

Skr. 2016/17:102
Bilaga 2

	2012	2013	2014	2015	2016 ¹	För- ändr. 15/16 %	Årlig för- ändr. 12/16 %
Materiella och immateriella anläggningstillgångar	441	466	504	540	582	7,9	7,2
Finansiella anläggningstillgångar	232	246	261	285	291	2,2	5,9
Bidrag till statlig infrastruktur	2	2	4	4	5	18,6	20,6
Omsättningstillgångar	246	256	276	294	313	6,4	6,2
Summa tillgångar	921	970	1 045	1 122	1 191	6,1	6,6
Eget kapital	396	418	433	449	474	5,5	4,6
<i>varav årets resultat</i>	19	22	13	15	25		
<i>varav resultatutjämnings- reserver (RUR)</i>		7	7	8	9		
Avsättningar	109	125	134	141	150	6,2	8,3
Långfristiga skulder	211	220	249	301	326	8,1	11,5
Kortfristiga skulder	206	207	229	232	242	4,5	4,2
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	921	970	1 045	1 122	1 191	6,1	6,6
Ansvarförbindelser	590	635	627	628		-	-
<i>varav pensionsförpliktelser som inte ingår i balansräkningen</i>	364	387	372	359	345	-4,1	-3,7

¹ Balansräkningen 2016 är preliminär. Dorotea och Hofors kommuner har inte lämnat uppgifter.
Anm: Beloppen avser värdet den 31 december. Varje enskild rad är avrundad till miljarder kronor. Det innebär att det inte alltid går att summera delraderna till en totalsumma. Förändringen mellan 2012 och 2016 avser genomsnittlig förändring.
Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner och landsting, Statistiska centralbyrån.

Tabell 6 Kommunernas balansräkning 2012–2016
Miljarder kronor

	2012	2013	2014	2015	2016 ¹
Immateriella och materiella anläggningstillgångar	346	363	390	415	445
Finansiella anläggningstillgångar	207	217	227	243	245
Bidrag till statlig infrastruktur	1	1	2	2	2
Omsättningstillgångar	168	174	190	211	225
Summa tillgångar	721	754	809	872	917
Eget kapital	351	375	385	400	422
<i>varav årets resultat</i>	14	24	10	12	22
<i>varav resultatutjämningsreserv</i>		6	6	7	9
Avsättningar	42	45	49	50	53
Långfristiga skulder	179	185	214	251	266
Kortfristiga skulder	148	149	161	171	177
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	721	754	809	872	917
Ansvarsförbindelser	411	444	439	444-	
<i>varav pensionsförpliktelser som inte ingår i balansräkningen</i>	216	227	218	210	201

¹ Kommunernas balansräkning för 2016 är preliminär. Dorotea och Hofors kommuner har inte lämnat uppgifter. Anm.: Beloppen avser värdet den sista december aktuellt år. Varje enskild rad är korrekt avrundad till miljarder kronor. Det innebär att det inte alltid går att summera delraderna till en totalsumma. Region Gotland har både kommunal verksamhet och landstingsverksamhet och är i balansräkningen delad utifrån en schablon att 65 procent utgörs av kommunal verksamhet. Detta är i enlighet med den publicering som görs av Statistiska centralbyrån.

Källa: Räkenskapsammandrag för kommuner, Statistiska centralbyrån.

Tabell 7 Landstingens balansräkning 2012–2016
Miljarder kronor

Skr. 2016/17:102
Bilaga 2

	2012	2013	2014	2015	2016 ¹
Immateriella och materiella anläggningstillgångar	96	104	114	125	138
Finansiella anläggningstillgångar	25	29	35	41	46
Bidrag till statlig infrastruktur	1	1	2	2	2
Omsättningstillgångar	79	82	86	83	88
Summa tillgångar	201	216	236	251	274
Eget kapital	45	43	48	48	52
<i>varav årets resultat</i>	5	-2	3	1	3
<i>varav resultatutjämningsreserv</i>		1	1	1	1
Avsättningar	66	80	85	91	97
Långfristiga skulder	32	35	35	51	59
Kortfristiga skulder	58	58	68	61	65
Summa eget kapital, avsättningar och skulder	201	216	236	251	274
Ansvarsförbindelser	180	191	188	184	
<i>varav pensionsförpliktelser som inte ingår i balansräkningen</i>	149	160	154	149	144

¹ Landstingens balansräkning för 2016 är preliminär.

Anm.: Beloppen avser värdet den sista december aktuellt år. Varje enskild rad är korrekt avrundad till miljarder. Gotlands kommun har både kommunal verksamhet och landstingsverksamhet och är i balansräkningen delad utifrån en schablon att 35 procent utgörs av landstingsverksamhet. Detta är i enlighet med den publicering som görs av Statistiska centralbyrån.

Källa: Räkenskapsammandrag för landsting, Statistiska centralbyrån.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 27 april 2017

Närvarande: statsminister Löfven, ordförande, och statsråden Lövin, Wallström, Y Johansson, M Johansson, Baylan, Bucht, Regnér, Andersson, Hellmark Knutsson, Ygeman, A Johansson, Bolund, Damberg, Bah Kuhnke, Strandhäll, Shekarabi, Fridolin, Skog, Ekström

Föredragande: statsrådet Shekarabi

Regeringen beslutar skrivelse 2016/17:102 Utvecklingen inom den kommunala sektorn